

344

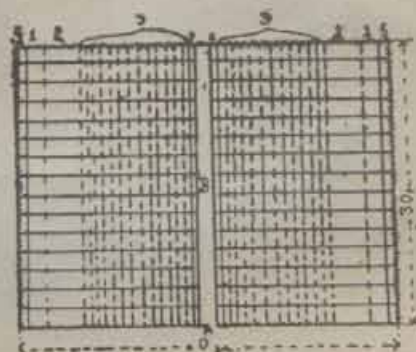
6

ΠΑΝΟΥ Θ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητού της Δασοκομίας
κατά τη 'Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή 'Αθηνών

Ο Δ Η Γ Ο Σ
ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ

(ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΙΣ ΑΥΤΟΥ)

ΤΥΠΟΙΣ: Ν. Δ. ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΗ ΑΘΗΝΑΙ

ΟΔΟΣ ΚΑΡΟΔΙΣΤΡΙΟΥ 34

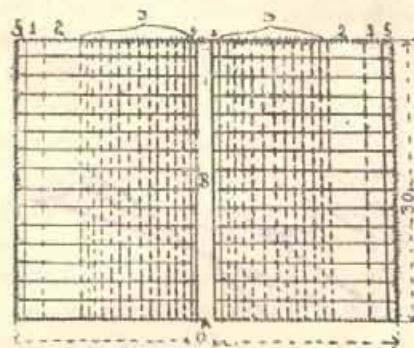
1929

ΠΑΝΟΥ Θ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητού τῆς Δευδρονομίας
παρὰ τῆ Ἀνωτάτῃ Γεωπονικῇ Σχολῇ Ἀθηνῶν

Ο Δ Η Γ Ο Σ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ

(ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΙΣ ΑΥΤΟΥ)

ΤΥΠΟΙΣ: Ν. Δ. ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΗ ΑΘΗΝΑΙ

ΟΔΟΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ 34

1929

Για τὴν Σχολεῖον
Βιβλιοθήκη
6-8-1931. δεχ. 20

ΟΔΗΓΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

"Ολοι ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι αἱ σχέσεις τῶν ἀποτελούντων τὴν κοινωνίαν μας ἀτόμων δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀρμονικαί. Θὰ ἦσαν τέτοιες ἂν ὅλα τὰ ἄτομα ἠσθάνοντο ἐαυτὰ εὐτυχή. Τότε θὰ ἐλέγαμεν ὅτι εὐδαιμονεῖ ἡ κοινωνία. Τέτοια ὁμως κατάστασις δὲν ἀπαντᾶται στὴ σημερινή κοινωνία. Γιὰ νὰ γίνουν εὐτυχή τὰ μέλη τῆς κοινωνίας πρέπει ν' ἀντιληφθῇ κάθε ἄτομον ποῦ τὴν ἀποτελεῖ ὅτι εἶναι ἀπλῶς ἓνα μέρος τοῦ ὅλου κοινωνικοῦ οἰκοδομήματος, πρὸς τὸ ὁποῖον ἔχει σχέσιν ἢ πρέπει νὰ ἔχη σχέσιν ἀρμονικὴν. Πρέπει ν' ἀντιληφθῇ ὅτι δὲν εἶναι ἀπομεμονωμένον ὄν, τὸ ὁποῖον κανονίζει ὅπως θέλει τὰς πράξεις του, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὸ σύνολον τῆς κοινωνίας. Κακῶς σκέπτεται συνεπῶς ἐκεῖνος ποῦ φροντίζει μόνον «γιὰ ὅσους κλείνει ἡ πόρτα του». "Αν ἀδιαφορήσωμεν γιὰ τὴν γειτονικὴν πόρτα τότε κινδυνεύουμε, παρ' ὅλην τὴν ἑλπίαν μας ἀνεξαρτησίαν, νὰ μολυνθοῦμε ἐκ τῆς δυστυχίας ἀπὸ τὴν ὁποίαν τυχὸν ὑποφέρει ὁ γείτονας καὶ ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ ἀφείλεται σὲ ἀσθένειαν ἢ ἀντικοινωνικὰς ἰδέας, ἢ τέτοιες ποῦ θέτουν εἰς κίνδυνον τὸ δικό μας σπῆτι. Συμφέρον λοιπὸν ἔχουμε, κοντὰ στὰ ἄλλα, νὰ σκεπτόμεθα γιὰ τὸ καλὸ τῶν ὁμοίων καὶ νὰ θεωροῦμε τὴν κοινωνίαν ὡς ἓνα ἀρμονικὸν σύνολον, τοῦ ὁποῖου τὰ μέρη ἔχουν ὀρθὰς σχέσεις πρὸς αὐτό. Τὴν ἀρμονίαν αὐτὴν πρέπει ν' ἀκολουθήσωμεν, γιατί εἶναι φυσικὸς νόμος, δυνάμει τοῦ ὁποῖου ἐδημιουργήθη πᾶσα λεπτομέρεια τοῦ περιβάλλοντός μας. "Αν δυστυχοῦμε εἶναι γιὰτὶ μετεβάλομεν τὸ φυσικὸν περιβάλλον καὶ ἐδημιουργήσαμε τέτοιο τεχνητό. "Αποτέλεσμα τούτου εἶναι ἡ δημιουργία δυσαρμονικοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἀντίληψιν τῆς πραγματικῆς ἀρμονίας. Πῶς ὁμως ἠκολού-

Διὰ τὴν γνησιότητα τῆς ἐκδόσεως εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ὑπογραφή τοῦ συγγραφέως.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1931

θησε ὁ ἄνθρωπος τὸν ψεύτικον αὐτὸν δρόμον ; Ἀπλούστατα γιὰτὸ κατέστρεψε κάθε φυσικὸν ἑξωραϊστικὸν μέσον, δηλαδὴ κάθε δεσμὸν πρὸς τὴν φύσιν καὶ ἔχασεν ὡς ἐκ τούτου τὴν συνήθειαν νὰ παρατηρῇ τὸ φυσικῶς ὠραῖον ἐκεῖ ὅπου θὰ τὸ συνήντα ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ καλλωπιστικοῦ φυτοῦ, θάμνου καὶ δένδρου. Τοῦτο παρατηροῦμεν εἰς τὰς πόλεις ὅπου αὐτοφυλακιζόμεθα μέσα σὲ κτίρια, ξένα πρὸς τὴν φύσιν καὶ ζῶμεν μέσα σ' αὐτὰ τὸ περισσότερον μέρος τοῦ χρόνου. Ἐκτὸς τῶν σπητιῶν καὶ οἱ δρόμοι ὅπως καὶ τὰ πέριξ ἔχουν χάσει τὴν φυσικότητά των, διότι ἔσπερηθσαν τῶν φυτῶν καὶ δένδρων, τῶν ἀντικειμένων μὲ ἄλλους λόγους τῆς δημιουργίας τῶν ὠραίων ζωντανῶν εἰκόνων, αἱ ὁποῖαι μαρτυροῦν τὴν ὑπαρξίν τῆς φυσικῆς ἁρμονίας, δηλαδὴ τοῦ νόμου ἐκείνου ποῦ βρίσκει ἀπήχησι σὲ μᾶς ὅταν τὸν προσέξουμε.

Οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι κατώρθωσαν ν' ἀναπτύξουν καὶ διατηρήσουν τὴν ἱκανότητα τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ δημιουργουμένου διὰ τοῦ φυτοῦ ὠραίου, ἀντιλαμβάνονται ὡς αἰτίαν τῆς κοκοδαμονίας μας τὴν ἀπουσίαν τῆς ἱκανότητος ταύτης. Καὶ ὡς ἁρμονικοὶ πλέον ἄνθρωποι, ἢ τοῦλάχιστον ἁρμονικότεροι τῶν ἄλλων παρουσιάζονται ὡς ἀναμορφωταὶ ὑπὸ διαφόρους ἰδιότητας, ἤτοι τοῦ φυσιολάτρου, τοῦ φιλανθοῦς, τοῦ φιλοδένδρου, τοῦ μέλους τῆς Φιλοδασικῆς Ἐνώσεως καὶ λοιπῶν παρομοίων ὀργανώσεων, ἔτοιμοι ν' ἀποκαταστήσωσι διὰ παντὸς τρόπου τὴν βασιλείαν τοῦ πρασίνου ἐκεῖ ὅπου ἐξέλιπε τοῦτο.

Γιὰ τὴν ἀποκατάστασιν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ὁραίου ποῦ δημιουργεῖται μὲ τὸ φυτό, καὶ γιὰ τὴν δημιουργουμένην κατόπιν τούτου ὀρθὴν ἀντίληψιν τοῦ περιβάλλοντος καὶ ὀρθὴν πρὸς αὐτὸ συμπεριφορὰν τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἀνάγκη νὰ διδαχθῇ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας νὰ παρατηρῇ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐμφάνισιν τῶν φυτῶν ὡς μορφῶν, ὑποκειμένων εἰς ἐξέλιξιν καὶ μεταβολὰς ἀναλόγως τοῦ περιβάλλοντός των. Κατὰ τὴν ὄριμον ἡλικίαν θὰ μπορῇ νὰ ὠφεληθῇ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ φυτοῦ γιὰ νὰ μελετήσῃ καὶ τὴν δική του ἐξέλιξι, εἴτε συνεχίζων τὸν πρὸς αὐτὸ θαυμασμόν του, τὸν ὅποιον ἀνέπτυξεν ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας, εἴτε διδασκόμενος, ἔστω καὶ ἀργά, νὰ ἐκτιμᾷ τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ φυτοῦ καὶ τὴν οἰκονομικὴν αὐτοῦ συμβολὴν εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ δι-

δασκαλίαι αὗται θὰ γίνουσι α) διὰ τῶν σχολικῶν Κήπων καὶ β) διὰ τῆς φυτεῦσεως φυτῶν, ἀνθέων, θάμνων καὶ δένδρων ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ μέσα σ' αὐτήν. Στὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ ὀδηγοῦ τοῦ Σχολικοῦ Κήπου θὰ πραγματευθῶ τὸ ζήτημα τῶν Σχολικῶν κήπων ὡς μέσων ἐπιτυχίας τῆς ἐπαφῆς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν φύσιν καὶ ὡς μέσων ἁρμονικῆς διευθετήσεως τῶν σχέσεων, οἰκονομικῶν καὶ πνευματικῶν, μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Τὸ ἔγγραφο μὲ τὸ σκοπὸ νὰ δώσω εἰς μὲν τὸν διδάσκαλο ὅ,τι χρειάζεται γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ στήν ἴδρυσιν καὶ συντήρησιν τοῦ σχολικοῦ κήπου, εἰς τὸν φυσιολάτρην δὲ τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὰ μέσα νὰ ὠθήσῃ τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν πρὸς τὸν δρόμον τῆς φυσικῆς ἐξελίξεως, τῆς στηριζομένης στὴ φυσικὴ ζωὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ ἀνθρώπινον περιβάλλον αὐτοῦ κατὰ τὴν διανομὴν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν δὲν κανονίζονται ἐπὶ τῇ βίᾳ τῆς ἀδικίας ἀλλὰ τῆς ἠθικῆς.

Ἀθῆναι Δεκέμβριος 1928

ΠΑΝΟΣ Θ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Σχολικός κήπος ὡς μέσον προόδου τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας.

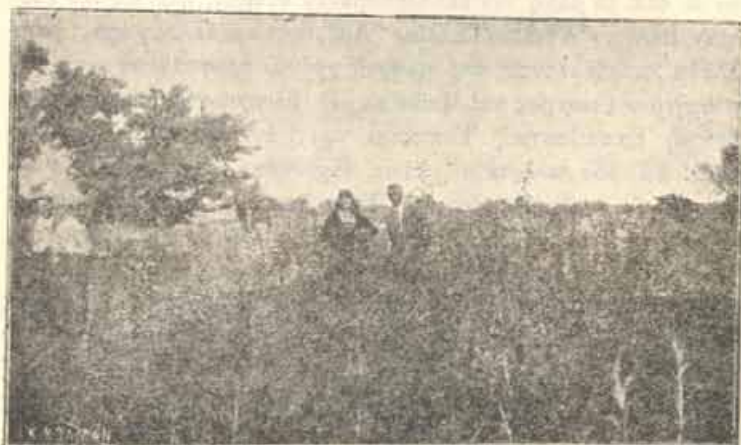
Τὸ σύστημα τῶν σχολικῶν κήπων ἐφηρμόθη πρό πολλῶν ἐτῶν σὲ ὅλα τὰ μέρη τοῦ παπολιτισμένου κόσμου, ἤτοι εἰς τὴν Γερμανίαν, Βέλγιον Ἀγγλίαν Γαλλίαν, Ἀμερικὴν καὶ ἄλλας χώρας. Στὴν Ἑλλάδα καταβάλλονται ἀπὸ μακροῦ χρόνου προσπάθειαι ὑπὸ τῶν Ὑπουργείων Γεωργίας καὶ Παιδείας καὶ ἰδιωτικῶν Ἐταιρειῶν (Μακεδονικὴ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐταιρεία) πρὸς ἐγκατάστασιν σχολικῶν κήπων. Τὰ δύο τελευταῖα χρόνια ἰδρύθησαν μὲ ἀξιοζήλευτο ἐνθουσιασμό ὑπὸ τῆς Μακεδονικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας πολλοὶ σχολικοὶ κήποι στὴ Μακεδονία (εἰκῶν 1 καὶ 2). Σ' ἄλλα μέρη τῆς

Εἰκὼν 1.—Σχολικός κήπος δημ. σχολείου Ἐμπορίου (Κοζάνη), ἰδρυθεὶς ὑπὸ τῆς Μακεδονικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας.

Ἑλλάδος μερικοί φιλότιμοι διδάσκαλοι ἐπεχείρησαν νὰ ἐγκαταστήσουν καὶ συντηρήσουν σχολικούς κήπους μὲ ἀποτελέσματα ἱκανοποιητικά. Λέγω μερικοί γιατί μόνον λίγοι διδάσκαλοι ἐνοιώσαν μέσα τους τὸν ἐνθουσιασμό πὺ μπορεῖ νὰ προκαλέσῃ ἡ καλλιέργεια τοῦ φυτοῦ καὶ ὁ θαυμασμός πρὸς αὐτό. Ὡς ἐκ τούτου αὐτοὶ οἱ λίγοι κατεπάτησαν κάθε ἐμπόδιο καὶ κατώρθωσαν νὰ ἰδρῦσουν σχολικούς κήπους μὲ μόνον ἐφόδιο τὸν ἐνθουσιασμό τους. Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτοὶ οἱ σχολικοί κήποι καὶ ποῖος ὁ σκοπὸς τῆς ἰδρύσεώς των :

Σχολικός κήπος λέγεται ὁ παιδικὸς ἐκεῖνος κήπος, ὁ ὁποῖος εἶναι συνήθως ἐγκαταστημένος εἰς τὴν περιοχὴν ἐνὸς σχολείου.

Εἰκὼν 2.—Σχολικός κήπος δημ. σχολείου Λάρνης (Σερρών) ἰδρυθεὶς ὑπὸ τῆς Μακεδ. Ἐκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας. Φύτευσις ἀμυγδάλων ἀνοῖξιν 1928 καὶ φωτογράφησις τῶν παραθθέντων δενδρουλλίων Ἀγυουστον 1928.

συνήθως δημοτικὸν τετραταξίου ἢ ἑξαταξίου ἢ καὶ ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ εἰς τὸν ὁποῖον καλλιεργοῦνται γιὰ διαφόρους σκοποὺς ὑπὸ τῶν μαθητῶν, καθοδηγουμένων ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, ἄνθη καὶ λαχανικά καὶ πολλαπλασιάζονται τὰ δένδρα καὶ οἱ θάμνοι. Ἐκ τῶν σκοπῶν θὰ ἐξετάσω ἐκεῖνους, τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἐπιδιώξωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Σκοποὶ τῶν σχολικῶν κήπων. Ἡ γεωλογικὴ καὶ κλιματολογικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος χαρακτηρίζουν αὐτὴν ὡς γεωργικὴν χώραν τοῦ δένδρου. Τοῦτο δὲν ἔχει γίνῃ ἀντιληπτὸν ἀπὸ τοὺς

κατοικοῦντας τὰς πόλεις. Οἱ κάτοικοι ὅμως τῆς πόλεως μὴ ἔχοντες γεωργικὴν συνείδησιν, δηλαδὴ ἀντίληψιν τῆς σημασίας τὴν ὁποίαν ἔχει γιὰ τὴν χώραν ἡ γεωργία αὐτῆς, παρεμποδίζουν ἀσυνειδήτως τὴν γεωργικὴν ἀνάπτυξιν καὶ δίδουν ξένας πρὸς τὴν πραγματικότητα κατευθύνσεις εἰς τὴν κοινωνικὴν μηχανήν. Καὶ ἔτσι εὕρισκόμεθα πάντοτε καθυστερημένοι καὶ ἐξαρτώμενοι γιὰ τὴ συντήρησίν μας ἀπὸ ἄλλες γεωργικὰς χώρας πεπρωκισμένες ἐκ τῆς φύσεως ἴσως λιγώτερον ἀπὸ μᾶς καὶ μάλιστα γιὰ ὠρισμένες καλλιέργειαι. Οἱ ἄνθρωποι τῶν πόλεων κάμνουν καὶ ἕνα ἄλλο κακόν, ὡς μὴ ἔχοντες γεωργικὴ συνείδηση, ἀποθαρρύνουν τοὺς ἀγρότας καὶ κάμνουν αὐτοὺς ἀτόλμους γιὰ νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸ Κράτος βελτίωσιν τῶν καλλιεργειῶν. Καὶ σήμερον ἀκόμη ἂν παρακολουθήσουμε τὸν διδάσκαλον τοῦ μικροῦ χωριοῦ, τοῦ ὁποῖου ὅλοι οἱ κάτοικοι ἀποζοῦν ἐκ τῆς Γεωργίας, θὰ ἰδοῦμε ὅτι αὐτὸς προσπαθεῖ νὰ μορφώσῃ τοὺς ἀγροτόπαιδας μὲ συνείδησιν κατοικοῦ πόλεως καὶ ν' ἀποτρέψῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐξασκήσεως τοῦ γεωργικοῦ ἐπαγγέλματος. Γιατί τί ἄλλο σημαίνει ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λέγει ὁ διδάσκαλος, ὅταν ἀπευθύνεται στοὺς μαθητὰς, «κυττάξτε νὰ μάθετε πέντε ἀράδες γράμματα γιὰ νὰ μὴ γίνετε σκαφτιάδες ὅπως ὁ πατέρας σας»; Μὲ τέτοιους περιφρονητικὸς χαρακτηρισμοὺς πρὸς τὸ γεωργικὸ ἐπάγγελμα οἱ Ἑλληνοπαιδὲς ντρέπονται νὰ γίνουν γεωργοὶ καὶ προσπαθοῦν νὰ μάθουν «πέντε ἀράδες γράμματα», κατὰ τὴν συμβουλήν τοῦ σοφωτέρου εἰς τὸ χωριὸ διδασκάλου, γιὰ νὰ ἐγκαταλείψουν κατόπιν ὀριστικῶς τὸ πατρικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἀκολουθήσουν ἐλάχιστα μὲν ἐπιστήμην, μερικοὶ δὲ ἀποκτήσουν τὴν ἱκανότητα νὰ ἐλέπουν μόνον ἀδικίας καὶ νὰ ὀνειρεύονται ἰσότητα κατὰ τὴν ποθουμένην ὑπ' αὐτῶν διανομήν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, καθ' ὃν χρόνον αὐτοὶ δὲν προσφέρουν παρὰ ὀκνηρίαν καὶ ἀνικανότητα πρὸς ἐργασίαν, ἀφοῦ ἡ «πέντε ἀράδες γράμματα» τοὺς ἔκαμαν ἀνικάνους, κατὰ τὴν γνώμην των, γιὰ γεωργικὰς ἐργασίας. Καὶ ἐνῷ ἡ μία μερὶς τῶν μαθητῶν τοῦ χωρικοῦ σχολείου ἔλαβε μὲ τῆς «πέντε ἀράδες γράμματα» τὴν ἀγούσαν πρὸς τὴν πόλιν γιὰ νὰ γίνουσι ἀεργοὶ καὶ ἀπειλοῦν τὴν ἡσυχίαν καὶ ὀμάλῃν ἐξέλιξιν τῶν πραγματικῶς ἐργαζομένων καὶ συντηρούντων αὐτούς, ἡ ἄλλη παρέμεινε εἰς τὸ χωριὸ ἀποκαρδιωμένη, γιατί δὲν κατώρθωσε ν' ἀκολουθήσῃ καὶ αὐτὴ τὴν πρώτην κατὰ τὴν μετανάστευσίν τῆς εἰς τὴν πόλιν, καὶ

αναγκασμένη να συνεχίση το περιφρονημένο από όλους γεωργικό επάγγελμα του πατέρα. Έννοείται ότι με έτσι αποκαρδιωμένους γεωργούς και κακώς προσανατολισμένους κατοίκους πόλεως δεν είναι δυνατόν να προσδώση ή γεωργία εις την γεωργική Ελλάδα. Και για να μεταβληθῇ ἡ κατάσταση αὐτή, δὲν πιστεύω δὲ νὰ ἔχῃ κανεὶς ἀντίρρησης ὅτι πρέπει νὰ μεταβληθῇ, πρέπει ἐκτὸς τῶν ἄλλων μέτρων τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ληφθεῖν, νὰ στηριχθοῦμε κατὰ μέγα μέρος ἐπὶ τῶν σχολικῶν κήπων, εἰς τοὺς σκοποὺς τῶν ὁποίων νὰ συμπεριλάβομε τὴν διαφώτισιν τοῦ κατοικοῦ τῆς πόλεως καὶ τὴν

Εἰκὼν 3.—Σπορά ὑπὸ μικρῶν μαθητῶν, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς διδασκαλίσσης, χονδρῶν σπόρων, εὐκόλως βλαστηνόντων.

ἐνθάρρυναι τοῦ ἀγρότου. "Ἐστὶ δὲ τῶν σχολικῶν κήπων θὰ ἐπιτύχομε :

α) Τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κισθήματος τοῦ ὄραϊοῦ :

"Ἡ καλλιέργεια τῶν διαφόρων φυτῶν καὶ ἀνθῶν εἰς τὸν σχολικὸν κήπον θ' ἀναπτύξῃ τὴν αἰσθητικὴν τῶν παιδιῶν, διότι τὰ φυτὰ δὲν εἶναι παρὰ ζωντανῆς εἰκόνης ἀκπρόσωποι τῆς φυσικῆς ἁρμονίας. Ἡ τέτοια ἀνάπτυξις τῆς ἀντίληψως τοῦ ὄραϊοῦ διὰ τοῦ φυτοῦ θὰ τὰ κάμῃ νὰ ἔχουν καλλιτέραν ἀντίληψιν περὶ τῆς ζωῆς καὶ ν' ἀγαπῶσι τὴν Φύσιν, τῆς ὁποίας ἀποτελοῦν ἐλάχιστο μέρος. Τοῦτο θὰ ἔχῃ μεγίστην σημασίαν ἐπὶ τῆς μελλοντικῆς αὐτῶν ἐξελίξεως,

γιατί με τέτοια αἰσθήματα δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ γίνουν καλοὶ πολῖται, ἀφοῦ θὰ ἔχουν συνειθίσῃ νὰ κανονίζουσιν τὰς σχέσεις τῶν μετὰ τῶν ἀνθρώπων συμφώνως με τοὺς νόμους τῆς ἁρμονίας, τῶν ὁποίων ἔγιναν κάτοχοι καὶ κατὰ τοὺς ὁποίους ἔλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ πρέπει νὰ θεωροῦν τὴν εὐημερίαν τῆς κοινωνίας ὡς εὐημερίαν ἰδικήν των. Διότι δὲ ἔλοι οἱ μαθηταὶ ἑνὸς σχολείου θὰ ἔχουν νὰ ὠφεληθεῖν ἐκ τοῦ σχολικοῦ κήπου ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς αἰσθητικῆς, οἱ θραδύτερον κάτοικοι τῆς πόλεως δὲν θὰ παύσουσιν νὰ θαυμάζουσιν τὸ φυτὸν ὅπου τὸ συναντοῦν, ἀκόμη καὶ εἰς τὸ χωράφι τοῦ χωρικοῦ, οἱ δὲ ἀγρόται με μεγαλυτέραν ἀκόμη ἀγάπην θὰ τὸ περιβάλλουσιν γιατί θὰ ἔχουν συνδεθῇ πρὸς αὐτὸ περισσότερο καὶ μάλιστα αἰσθητικώτερον. Εἶναι δὲ ἀπαραίτητο νὰ εἶναι οἱ ἄνθρωποι αἰσθητικώτεροι, γιατί τέτοιοι ἄνθρωποι ὠδήγησαν καὶ θὰ ὠδηγήσουν τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὰ πεπρωμένα της. "Ἀπειρα τέτοια παραδείγματα ὑπάρχουσιν. Οἱ μεγαλείτεροι ἐπιστήμονες, καλλιτέχναι, μουσικοὶ, ποιηταὶ καὶ λοιποὶ κοινωνικοὶ διδάσκαλοι ἐνεπνεύσθησαν ἀπὸ τὴν φύσιν, ἐλλθόντες εἰς ἐπαφὴν πρὸς αὐτὴν διὰ τῆς περιποιήσεως τῶν φυτῶν καὶ διὰ τοῦ ἀναπτυχθέντος θαυμασμοῦ πρὸς αὐτὰ

"Ἐχων αὐτὰ ὑπ' ὄψει τοῦ ὁ διδάσκαλος θὰ πρέπει νὰ φροντίζῃ ὅπως διδάσκωνται τὰ παιδιά νὰ ἐκτιμοῦν τὰ φυτὰ ὡς παράγοντας τῆς εὐδαιμονίας των. Διδάσκων δὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν φυτῶν πρέπει νὰ ἔχῃ ἐννοήσῃ ὅτι κάμνει τοῦτο ὄχι ἀπλῶς πρὸς μετάδοσιν εἰς τὰ παιδιά γνώσεων βοτανικῶν καὶ γεωργικῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀφύπνισιν διὰ τῶν γνώσεων τῶν ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ὄργανισμῷ ἐνοικουσῶν προδιαθέσεων, αἱ ὁποῖαι συνίστανται, εἰς τὴν περίπτωσίν μας, εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ νόμου τῆς ἁρμονίας, σύμφωνα με τὸν ὁποῖον ἔχει δημιουργηθῇ ὁ κόσμος εἰς τὸ σύνολον καὶ εἰς τῆς λεπτομέρειές του. Πρέπει δηλαδὴ νὰ ἔχῃ ἐννοήσῃ ὁ διδάσκαλος ὅτι ἡ διδασκαλία γενικῶς εἶναι ἀναμμι λαμπτήρος (ἀφύπνισις) καὶ ὄχι γέμισμα κάδου (ἀπλής γνώσεως) κατὰ τὸν Frank Crane. Δηλαδὴ αἱ γνώσεις εἶναι μέσος καὶ ὄχι σκοπός. Με τέτοια ἀντίληψιν τῆς διδασκαλίας θὰ κατωρθώσῃ ὁ διδάσκαλος νὰ φέρῃ εἰς ἐπαφὴν τὸ παιδί με ἓνα σοβαρὸν παράγοντα, τὸ φυτὸν, ὁ ὁποῖος μέλλει νὰ συνεισφέρῃ μεγάλως εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ καλοῦ χαρακτῆρος τοῦ σημερινοῦ παιδιοῦ ἀλλ' αὐριανοῦ πολίτου.

β) Τὴν προστασίαν καὶ κοινωνικὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ παιδιοῦ.

Ὁ σχολικὸς κήπος θὰ μπορῇ ν' ἀπασχολῇ τὰ παιδιὰ τῆς πόλεως κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς των, κατὰ τὰς ὁποίας θὰ ἔτρεχον στοὺς δρόμους καὶ θὰ ἐξετίθεντο στοὺς τόσους κινδύνους τῆς σημερινῆς κοινωνίας. Τὸ αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ, γιὰ τὰ ὁποῖα ἡ ὠφέλεια θὰ εἶναι ἀκόμη μελυτέρα, διότι διδομένη εὐκαιρία ἐργασίας στὸ σχολικὸ κήπο θ' ἀναπτύξῃ σ' αὐτὰ τὴν πεποιθήσιν ὅτι τὸ γεωργικὸν ἐπάγγελμα εἶναι εὐγενές, ἐντιμον

Εἰκὼν 4.—Μαθήτρια περαιοῦμενα φυτὰ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς διδασκαλίδος.

καὶ στηρίζεται ἐπὶ ἐπιστημονικῶν βάσεων. Εἶναι εὐγενές, γιατί συντηρεῖ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ, ἐντιμον, γιατί δὲν βασίζει τὴν ἀνάπτυσιν του σὲ ἀδικίαν ἄλλης τάξεως καὶ ἐπιστημονικόν, γιατί στηρίζεται μόνον στὴν ἐπιστήμη γιὰ τὴν πρόδοσόν του καὶ μάλιστα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ἐπάγγελμα, ἀφοῦ συνεργάζονται ὅλοι αἱ θετικαὶ ἐπιστήμαι γιὰ νὰ ἐξηγήσουν τὰ φαινόμενα τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν ζωὴν τοῦ φυτοῦ καὶ τοῦ ζώου καὶ προετοιμάσουν συνθήκας εὐδοκίμησεως αὐτῶν. Μιὰ τέτοια πεποιθήσις θὰ ἔχῃ μείζιστην σημασίαν γιὰ τὸν ἀγρότην τῆς αὔριον, ὁ ὁποῖος θὰ δύναται μὲ τὸ μέτωπον ὑψηλὰ νὰ κυττάξῃ τὸν κάτοικον τῆς πόλεως καὶ τοὺς κυβερνήτας του γιὰ νὰ ἐκθέσῃ τῆς ἀνάγκης του καὶ ζη-

τήσῃ τὴν θεραπείαν αὐτῶν πρὸς τὸ καλὸν τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας. Θὰ εἶναι δὲ πρὸς τὸ καλὸν κάθε θεραπεία γεωργικῆς ἀνάγκης, γιατί κάθε γεωργικὴ πρόδοσος θὰ εἶναι πρόδοσος καὶ κάθε ἄλλου ἐπαγγέλματος. Καὶ τοῦτο γιατί ὁ Ἕλληγ ἀγρότης, ἀποτελῶν τὰ 3)4 τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, εἶναι ὄχι μόνον παραγωγὸς ἀλλὰ καὶ καταναλωτῆς. Ἄν ὡς ἐκ τούτου παράγῃ πολλὰ καὶ καλῆς ποιότητος γεωργικὰ προϊόντα, ἕνεκα τῆς βελτιωμένης καλλιέργειας, ἢ ὁποῖα θὰ ὀφείλεται στὴ γεωργικὴ πρόδοσος, θὰ μπορῇ νὰ προσφέρῃ αὐτὰ εἰς τὴν κατανάλωσιν σὲ μικρὰς τιμὰς πρὸς τὸ καλὸν τῶν καταναλωτῶν. Συγχρόνως θὰ μπορῇ μὲ τὰς πραγματοποιούμενας καλὰς εἰσπράξεις ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἀποδόσεων καὶ καλλιτέρας ποιότητος προϊόντων νὰ συντηρήσῃ τῆς καλλιέργειές του καὶ βελτιώσῃ αὐτές. Ὁ ἴδιος ἀγρότης εὐήμερον, γιὰ τοὺς λόγους ποὺ εἴπαμε, θὰ μπορῇ ν' ἀγοράξῃ εὐκολὰ καὶ τὰ προϊόντα τῶν ἄλλων κοινωνικῶν τάξεων. Κι' ἔτσι θὰ κάμνῃ νὰ εὐημεροῦν καὶ αὐτές. Ἐνῶ ἂν δὲν εὐημερῇ ὁ Ἕλληγ ἀγρότης δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὐημερήσῃ κανένα ἄλλο ἐπάγγελμα, γιατί δὲν θὰ μπορῇ τοῦτο νὰ εὕρῃ κατανάλωσιν, ἀφοῦ ὁ ἀγρότης δὲν θὰ ἔχῃ τὰ μέσα ν' ἀγοράσῃ.

Ἡ Γεωργία ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος εἶναι θεμελιώδης ἀπασχόλησις τοῦ ἀνθρώπου, ἐξασφαλίζουσα σ' αὐτὸν τ' ἀπαραίτητα πρὸς θεραπείαν τῶν κυριωτέρων του ἀναγκῶν, ἤτοι τροφῆς, ἐνδυμασίας καὶ στέγης. Ἡ γεωργικὴ γῆ παρέχει ἐξ ἄλλου ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τὰς χρησιμοποιούμενας ὑπὸ τῆς βιομηχανίας πρώτας ὕλας. Δὲν ὑπολείπεται παρὰ νὰ ἐννοήσουμε ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ καλὰ τὰ προσφέρει ἡ γεωργία σὲ ὅλους τῆς κοινωνικῆς τάξεις. Καὶ τότε θὰ φροντίσουμε ὅλοι πῶς νὰ ὀρθοποδήσουμε γεωργικῶς γιὰ νὰ εὐημερήσουμε ὡς πολιτισμένη κοινωνία. Ἄνευ αὐτῆς τῆς ἀναγνωρίσεως θὰ εἴμεθα καταδικασμένοι νὰ υποφέρωμεν. Ἐκτὸς τοῦ μεγάλου ἠθικοῦ κέρδους, τὸ ὁποῖον θ' ἀποκομίσουν τὰ παιδιὰ ἐργαζόμενα στὸ σχολικὸ κήπο κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς των, θὰ κερδίσουν πολὺ καὶ ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως, γιατί ἡ ἀπασχόλησις αὐτῶν εἰς τὸ ὑπαίθριον καὶ μεταξὺ τῶν φυτῶν τέτοιο ἔχει ἀποτέλεσμα. Καὶ μάλιστα τὸ καλοκαίρι, ποὺ δὲν θὰ μπορέσουν ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν πόλιν πολλὰ παιδιὰ γιὰ νὰ πάνε στὴν ἐξοχή, ὁ σχολικὸς κήπος θὰ παρουσιάζεται ὡς ὁδὸς γι' αὐτὰ.

γ) Τὴν δημιουργίαν τῆς αὐτοπεποιθένσεως τοῦ μαθητοῦ καὶ τὴν διευκόλυνσιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς λοιπῆς σχολικῆς ἐργασίας.

Παρατηρήθη, ὅτι τὰ νωθὰ ἢ καθυστερημένα παιδιὰ μποροῦν ὕστερα ἀπὸ ἐργασίαν στὸν σχολικὸν κήπον νὰ παρακολουθήσουν καλλίτερα τὰ ἄλλα μαθήματα. Ἡ θετικὴ ἐργασία τοῦ κήπου ἀσφυγνίζει τὴν προσοχὴν αὐτῶν καὶ τὰ κάμνει ἱκανὰ νὰ παρακολουθήσουν καὶ τὰ ἄλλα μαθήματα.

Τὸ ἴδιον φαινόμενον βελτιώσεως παρατηρεῖται γενικῶς καὶ ἐπὶ

Εἰς τὸν 5.—Μαθηταὶ ποτίζοντες σχολικὸν κήπον.

τῶν κανονικῶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα βοηθοῦνται ἐκ τῆς ἐργασίας τοῦ σχολικοῦ κήπου καὶ εἰς τὰ ἄλλα μαθήματα, γὰρ τὴν ἐκτέλεσιν στὸν κήπον ὁρισμένης θετικῆς ἐργασίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἄλλην ἀφρημένην ἐργασίαν τοῦ σχολείου, τὰ κάμνει θετικώτερα καὶ ὀχι ἐπιπόλαια. Ἀναπτύσσεται ἔτσι εἰς αὐτὰ ἡ αὐτοπεποιθένσις ὅτι μποροῦν νὰ ἐκτελέσουν ὁρισμένην ἐργασίαν, στηριζόμενα στὴν κρίσιν τους καὶ ὀχι ἀπλῶς στὴν ὀπτικὴ μνήμη. Ἔτσι παρατηρήθη ὅτι εἰς ἐκεῖνα τὰ σχολεῖα εἰς τὰ ὁποῖα οἱ μαθηταὶ ἀσχολοῦνται στοὺς σχολικοὺς κήπους παρουσιάζεται μεγαλύτερα ἐπίδοσις αὐτῶν εἰς ὅλα τὰ μαθήματα, ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα σχολεῖα στεροῦμενα σχολικῶν κήπων.

Ὁ σχολικὸς κήπος μπορεῖ νὰ δώσῃ τὰ μέσα διδασκαλίας δι-

φόρων μαθημάτων ὅπως π. χ. ἀριθμητικῆς, γεωγραφίας, ἐκθέσεων ἰδεῶν, ἱστορίας, σχεδίασματος, χημείας, ζωολογίας, φυσικῆς, μετεωρολογίας, ἐδαφολογίας κλπ. Καὶ τοῦτο γὰρ ὁ σχολικὸς κήπος θὰ δώσῃ συγκεκριμένα παραδείγματα ἐφαρμογῆς τῶν διαφόρων μαθημάτων. Ἔτσι εἰς τὴν ἀριθμητικὴν θὰ δώσῃ ἀπεριόριστον ὕλικόν προβλημάτων. Ἡ γνῶσις τῶν διαφόρων φυτῶν τὰ ὁποῖα εὐδοκίμοῦν εἰς τὸν σχολικὸν κήπον θὰ μετατραπῇ σὲ μάθημα τοπικῆς γεωγραφίας γιὰ τὰ ἰθαγενῆ φυτὰ καὶ παγκοσμίου γιὰ τὰ λοιπὰ εἰσαχθέντα ἀπὸ ἄλλας χώρας. Κατὰ τὴν ἐκθεσὶν τῶν ἰδεῶν καὶ ταξινομήσιν τοῦ λεκτικοῦ πολὺ θὰ βοηθηθῇ ὁ μαθητὴς ἀπὸ τὸν σχολικὸν κήπον, γὰρ εὐκολώτερα καὶ καλλίτερα θὰ ἐκθέσῃ τὴν ζῶν τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη εἰς τὸν σχολικὸν κήπον παρὰ ἐκείνην ποὺ τὸν ἀναγκάζουν νὰ μιμηθῇ ἀπλῶς χωρὶς νὰ τὴν αἰσθάνεται. Θὰ μπορῇ ὁ μαθητὴς νὰ κατανοήσῃ τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας καλλίτερα ἂν ἀρχίσῃ νὰ μανθάνῃ τὸ ἱστορικὸν τῆς ἐξελιξέως τῆς ζωῆς καὶ χρησιμοποίησιν τῶν φυτῶν. Μαθαίνει ἔτσι τὸν μηχανισμόν τῆς ἱστορικῆς ἐρεῦνης. Ἡ σχεδίασις τοῦ κήπου, τῶν φυτῶν, τῶν ἐντόμων καὶ τῶν λοιπῶν συνδεομένων πρὸς τὸν κήπον πραγμάτων ἀναπτύσσει τὴν ἱκανότητα τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸ σχεδίασμα ἐν γένει. Ἀναλόγως βοηθεῖται καὶ ἡ διδασκαλία τῶν ἄλλων μαθημάτων ἀπὸ τὸν σχολικὸν κήπον.

Μὲ μιὰ λέξις ὁ σχολικὸς κήπος παρέχει εἰς τὸν διδάσκαλον καὶ μαθητὴν χειροπιαστὸ ὕλικόν, τὸ ὁποῖον, χρησιμοποιούμενον καταλλήλως, βοηθεῖ εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ κατανόησιν ὄλων σχεδῶν τῶν μαθημάτων, διότι ἡ διδασκαλία γίνεται θετικώτερα, ὡς ἀρχίζουσα ἐκ πραγμάτων καὶ φαινόμενων μὲ τὰ ὁποῖα ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν ὁ μαθητὴς.

δ) Τὸν ἐξωραϊσμόν τοῦ σχολείου καὶ τοῦ περιβάλλοντός του.

Ἡ φύτευσις φυτῶν, θάμνων καὶ δένδρων εἰς τὸν σχολικὸν κήπον καὶ πέριξ τοῦ σχολείου ὁμορφαίνει τὸ περιβάλλον τοῦτου καὶ κάμνει αὐτὸ συμπαθές καὶ εὐχάριστον εἰς τὸ παιδί καὶ τὸν διδάσκαλον καὶ ἔτσι ὥστε καὶ οἱ δύο νὰ διατίθενται καλῶς πρὸς τὴν ἐργασίαν των.

Τὸ εἶδος τοῦτου τοῦ ἐξωραϊσμοῦ, μεταδιδόμενον ὑπὸ τοῦ παιδιοῦ στὸ σπίτι καὶ στὰ δημόσια κέντρα, κάμνει τὸ περιβάλλον ἐλκυστι-

κώτερον και τόσοσ ωστε να συγκρατη το παιδι και τον αγροτην εις το, χαρις στο φυτο, δημιουργουμενον ωμορφο του χωριου. Τότε θα δημιουργηθη αντιθετον ρεθμα απο εκεινο που υπαρχει σημερον. Αντι δηλαδη να εχωμεν εστραμμενα τα ματια προς την πολιν την φθοροποιον θα εχωμεν προσηλωμενην την προσοχην μας στο ωμορφο και υγιεινο περιβαλλον του χωριου.

ε) Την αφυπνισιν του ενδιαφεροντος της γεωργικης κοινωνιας.]

Η εργασια που γινεται στο σχολικο κηπο και η κινησις που

Εικων 6.—Φοιτητα της Ανωτατης Γεωπονικης Σχολης Αθηων ασχολουμενοι με τον εμβολιασμον δενδρων ευρισκομενων εν φυτωριω του δενδροκομειου της Σχολης (Βοτανικος κηπος).

δημιουργεεται σ' αυτον δεν θ' αφιση ασυγκληνητον την κοινωνιαν μεσα στην οποιαν υπαρχει το σχολειον με τον σχολικον κηπον. Θα δημιουργηθη ετσι μια κινησις με κεντρον τον σχολικον κηπον. Η κινησις αυτη θα εχη να ωφεληση ασφαλωσ την κοινωνιαν, γιατι θα καταληξη σε ερευνητικη εργασια, απο την οποιαν θα εχουν να ωφεληθοσν οχι μονον οι μαθηται αλλα και οι γονις αυτων. Θα ευρεθη τότε ποιαι καλλιεργειαι ειναι καλλιτεραι για την περιφερεια, πως προστατευονται αυται ενταντιον των εχθρων των και ποιαι περιποιησεις χρειαζονται για να ευδοκιμησουν. Τότε εκ του σχολι-

κου κηπου θα πηγαση η γνωσις, που οδηγει προς την βελτιωσιν της γεωργιας και του κοινωνικου περιβαλλοντος. Θα γινη δηλαδη ε σχολικος κηπος ε φωτεινος φαρωσ της προοδου.

στ) Την αναπτυξιν της παρατηρητικότητος των μαθητων.

Η καθημερινη επαφη των μαθητων προς το φυτον θ' αναπτωξη την παρατηρητικότητα αυτων. Η παρατηρητικότητις ειναι αναγκαια για να μπορεση ε μαθητης να παρακολουθηση τας διαφορους φασεισ της ζωης του φυτου εταν η ελαστησις αυτου ειναι ισορροπος, για να μπορεση να διακρινη την ανισορροπον ελαστησιν, που οφειλεται στην απουσιαν ενος παραγοντος η επεμβασιν αλλου. Η εδρε-

Εικων 7.—Διδασκαλοι του γεωργικου φροντιστηριου Αθηων εκμαθιανοντες την κλαδωσιν των ελαιοδενδρων εν τω δενδροκομειω της Ανωτ. Γεωπονικης Σχολης.

σις δε της αιτιας της ανισορροπου ελαστησεωσ η ενος φαινομενου απαιτει επισης παρατηρητικότητα. Συγχρονωσ θα διδαχθη το παιδι εμπρακτωσ το νομον του αιτιου και αιτιατου, τον νομον δηλαδη εκεινον ε οποιοσ θα του χρησιμευση αργότερον εις την ζωην του μεσα στην κοινωνιαν, γιατι θα το καμη ικανο να υπερασπιζεται τον εαυτον του εναντιον των διαφορων εναντιαστων του βίου, αφοσ θα μαθη να παρατηρη εγκαιρωσ και να διακρινη τα αιτια που μοροσυν να οδηγησουν σ' αυτεσ.

ζ) Την αναπτυξιν της αλληλεγγυης μεταξυ των μαθητων.

Αλλ' η ομαδικη συντηρησις του σχολικου κηπου υπο των μαθητων ενος σχολειου η μιας τάξεωσ αυτου, η ωρισμενης ομαδοσ μαθητων θα γεννηση εις τουσ μαθητασ το συναίσθημα της αλληλεγγυ-

γότης. Τὸ συναίσθημα τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποσον εἶταν ἐπικρατήσῃ σὲ μιὰ κοινωνία κάμνει αὐτὴν εὐτυχῆ. Ἐλλειψίς πνεύματος ἀλληλεγγύης εἶναι ἡ αἰτία τῆς κακοδαιμονίας πάσης κοινωνίας. Ἐνθὺ διὰ τῆς συνεργασίας ὄλων τῶν μαθητῶν διὰ τὴν κοινὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σχολικοῦ κήπου νεκρώνεται κάθε ἐγω-κεντρικὴ ἢ ἀτομικιστικὴ σκέψις. Ἡ συνήθεια τῆς συνεργασίας ἀκολουθοῦσα τὸν μαθητὴν καὶ εἰς τὸν μετασχολικὸν βίον θὰ βοηθήσῃ αὐτὸν νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς κατακτῆσεως τῆς εὐτυχίας, γιατί μιὰ τέτοια συνεργατικὴ συνείδησις θὰ τὸν φέρῃ μακρὰν τῆς συγκρούσεως πρὸς τὸ ἀνθρώπινον περιβάλλον αὐτοῦ. Δὲν θὰ βλέπῃ, ἔτσι ἀισθανόμενος, παρὰ συνεργάτας πρὸς ἐπιτυχίαν ἑνὸς κοινοῦ ἔργου, τοῦ ἔργου τῆς εὐημερίας τῆς κοινωνίας εἰς τὸ σύνολόν της.

η) Τὴν προετοιμασίαν τῶν μαθητῶν γιὰ τὸ μελλοντικόν των ἐπάγγελμα.

Τὸ συναίσθημα τῆς ἀλληλεγγύης θ' ἀναπτύχθῃ ἀκόμη περισσότερον ἂν στὴν συντήρησιν τοῦ σχολικοῦ κήπου δοθῇ μορφή **οἰκονομικῆς ἐκμεταλλεύσεως**. Ἐάν ὁ σχολικὸς κήπος ὀργανωθῇ ὡς οἰκονομικὴ ἐπιχείρησις, τότε κάθε μαθητῆς ἐργαζόμενος πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σχολικοῦ κήπου ὡς οἰκονομικοῦ συστήματος θὰ ἀναλάβῃ ἐργασίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ἱκανότητα. Ἔτσι μιὰ μερὶς μαθητῶν θ' ἀναλάβῃ τὴν συντήρησιν τοῦ σχολικοῦ κήπου, δηλαδὴ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν φυτῶν, τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἐδάφους, τὸ πότισμα, τὴν καταπολέμησιν τῶν ἐχθρῶν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν κάθε ἐργασίας, πού θὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐπιτυχεῖ ἀνάπτυξιν τῶν καλλιεργουμένων φυτῶν στὸ σχολικὸ κήπο. Ἡ μερὶς αὐτὴ θὰ δώσῃ εἰς τὴν κοινωνίαν τοὺς θεράποντας τῶν ἐφημερομένων ἐπισημῶν καὶ τοὺς καλλιεργητὰς τῆς γῆς. Ἄλλη μερὶς μαθητῶν θ' ἀναλάβῃ τὴν τήρησιν τῶν λογιστικῶν βιβλίων τῆς ἐπιχειρήσεως, γιὰ νὰ φανερωθῇ τὸ οἰκονομικὸν ἀποτέλεσμα αὐτῆς. Τρίτη μερὶς θ' ἀναλάβῃ τὴν κατεργασίαν, συσκευασίαν καὶ πώλησιν τῶν προϊόντων τοῦ σχολικοῦ κήπου, εὐρίσκουσα ἀγορὰς δι' αὐτά. Ἐκ τῶν μελῶν τῶν δύο τελευταίων μερίδων θὰ δημιουργηθοῦν οἱ ἔμποροι καὶ οἱ βιομήχανοι τῆς αὔριου. Ἄν ὑπέρξῃ ἀνάγκη θεραπείας καὶ ἄλλων ἀναγκῶν τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ σχολικοῦ κήπου, ὡς π. χ. ξυλουργικῆς, κονσερβοποιίας καὶ ἄλλων, τότε οἱ μαθηταί, οἱ ὅποιοι

θὰ ἐπιδοθοῦν εἰς αὐτὰς τὰς ἐργασίας, θὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὸ μέλλον ὡς ἐργάται ἢ βιομήχανοι τῶν διαφόρων εἰδικότητων. Ὅλοι δὲ αἱ μερίδες, τῶν ὀπωσόποτε ἀσχοληθέντων μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν φυτῶν καὶ τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων αὐτῶν, θὰ κερδίσουν ἀφ' ἑνὸς τὴν ἐπαφήν αὐτῶν πρὸς τὴν φύσιν τὴν ἁρμονικὴν, ἢ ὅποια θὰ τοὺς κάμῃ ἰσορροπημένους ἢ ἁρμονικοὺς πρὸς τὸ φυσικὸν περιβάλλον εἰς τὸ ὅποσον ἀνήκουν, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν συνειδητοποίησην τῆς ἀνάγκης τῆς συνεργασίας πρὸς εὐτυχεῖ διαβίωσιν.

Τὸ ἐνεργητικὸν τῆς ἐπιχειρήσεως, γιὰ τὴν αὐξήσιν τοῦ ὀποίου θὰ φροντίσουν ὄλοι, νὰ διατίθεται πρὸς ἐπίδωξιν εὐχαρίστου τινὸς γεγονότος (ἐκδρομῶν) ἢ ἀγορὰν χρησίμων ὀργάνων γιὰ τὸ σχολεῖον καὶ τὸν σχολικὸν κήπον, ἀποφασίζόμενου ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ σχολικοῦ κήπου. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτὴ ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ μαθητὰς καλλιεργητὰς ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ σχολικοῦ κήπου. Τὰ ἔσοδα, δαπανώμενα διὰ τοιοῦτους σκοποὺς, θὰ ἐνθουσιάζουν τοὺς μαθητὰς, οἱ ὅποιοι θὰ φροντίζουν διὰ τὴν αὐξήσιν των. Ἡ αὐξήσις δὲ αὐτῆ θὰ κατορθωθῇ διὰ τῆς ἐπιμελεστέρως καλλιεργείας τοῦ σχολικοῦ κήπου, ὅποτε θ' αὐξηθοῦν καὶ τὰ ἄλλα ὠφελήματα τὰ ἐκπηγάζοντα ἐκ τῆς ἐπιτυχίας αὐτοῦ. Δηλαδὴ τὸ οἰκονομικὸν ἐλατήριον, λαμβάνον τὴν ἀρμόζουσαν σ' αὐτὸ θέσιν, θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς δημιουργίας τοῦ καλοῦ χαρακτῆρος τοῦ αὔριου πολίτου, τῆς συνεργασίας τοῦ συναισθηματικοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἐλατηρίων τῶν προηγουμένων ἢ ἐπομένων τοῦ οἰκονομικοῦ σκοποῦ. Ἄν τοῦναντίον σκοπὸς τοῦ βίου τεθῇ μόνον ὁ οἰκονομικός, ἐκ τοῦ ὀποίου ὡς λέγουσιν οἱ ὕλισται πηγάζουν ὄλα τὰ ἄλλα, τότε πρὸς ἀπόκτησιν τῶν ὕλικῶν μέσων θὰ ἀκολουθήσῃ ὁ ἄνθρωπος μεθόδους, ὡς τὰς σημερινὰς, ἐγωκεντρικὰς, ἀντικειμένως πρὸς τὴν ἁρμονικὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνίας ὡς συνόλου, καὶ ἐναντίον τοῦ νόμου τῆς ἁρμονίας, τοῦ ὀποίου θεραπευτὶδες εἶναι ἡ Αἰσθητικὴ, ἡ Δικαιοσύνη, ἡ Ἀλληλεγγύη, ἡ Ὁμαδικὴ Σκέψις, ἡ Ἀγάπη, ἡτοι μὲ ἕνα λόγον ἢ ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων κάθε μέλους τῆς κοινωνίας ἐπὶ καὶ πρὸς αὐτὴν ἐν πνεύματι. Ἰσότητος, Δικαιοσύνης καὶ Ἀδελφότητος. Πρὸς ἀπόκτησιν τῶν ὕλικῶν μόνον ἀγαθῶν, ἄτινα, φρονίμως χρησιμοποιούμενα πρὸς θεραπείαν τῶν κυρίων καὶ ἀπερίττων ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου (τροφῆς, κατοικίας, ἐνδυμασίας), δύνανται νὰ βοηθήσουν

τὴν ἁρμονικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου ὀλικῶς καὶ ψυχικῶς καὶ οὐχὶ μόνον ὀλικῶς, δὲν πρέπει νὰ θυσιάζωνται αἱ συντελεστικαὶ πρὸς τὴν ψυχικὴν ἐξέλιξιν ἀρεταί. Διότι ἂν τοιοῦτον τι θεωρηθῆ, φυσικόν, τότε ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἀκόμη λογικόν ὄν, ἀφοῦ τὴν σημερινὴν ἐξέλιξιν τοῦ νευρικοῦ τοῦ συστήματος χρησιμοποιεῖ μόνον πρὸς ἐξεύρεσιν τρόπου ὀλικῆς ἐπικρατήσεως, στηριζομένης ἐπὶ τῆς ἀδικίας τῶν ἐτέρων μελῶν τῆς κοινωνίας, ὡς δύναται νὰ κάμῃ οἰσοδῆποτε κατώτερος ζωικὸς ὄργανισμός, καὶ ἔχει πρὸς κατανόησιν καὶ ἀναγνώρισιν τῆς ἀληθοῦς θέσεως ἐκάστου μέλους πρὸς τὸ ἁρμονικόν σύνολον, ὡς εἶναι ἡ κοινωνία. Πᾶσα ἄλλη συνεπὼς ἀντίληψις, διάφορος ἀπὸ ἐκείνην ποῦ ἐξεθέσαμεν τῶν παραγόντων τῶν συντελοῦντων πρὸς τὴν ὁμαλὴν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι δυσαρμονικὴ καὶ, ὡς τοιαύτη, ὀδηγοῦσα εἰς κοινωνικὰς ἀνωμαλίας.

Τὴν ἁρμονικὴν συνεργασίαν τῶν διαφόρων παραγόντων πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπιτυγχάνει ὁ σχολικὸς κήπος, καὶ στήν ἐπιδίωξιν ἀκόμη τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ ὀλιστικοῦ σκοποῦ, ἀφοῦ πρὸς ἐπιτυχίαν του στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀλληλεγγύης καὶ συνεργασίας τῶν μελῶν τῆς σχολικῆς κοινότητος, ἢ ὅποια δὲν εἶναι παρὰ ἓνα κομμάτι τῆς κοινωνίας.

β) Τὴν δημιουργίαν ἀμίλλης καὶ καθοδήγησιν αὐτῆς.

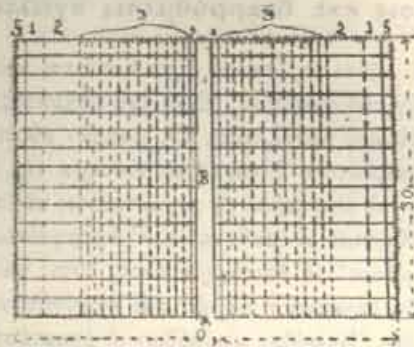
Ἐκθέσεις γινόμεναι πρὸς βράδευσιν τῶν καλύτερων προϊόντων τοῦ σχολικοῦ κήπου τῶν διαφόρων τάξεων τοῦ αὐτοῦ σχολείου, ἢ τῶν σχολικῶν κήπων διαφόρων σχολείων τῆς αὐτῆς πόλεως, ἢ διαφόρων πόλεων, θὰ δημιουργήσουν εὐγενῆ ἀμίλλαν μεταξὺ τῶν μαθητῶν, τῶν διδασκάλων καὶ τῶν σχολείων.

Μιὰ τέτοια ἀμίλλα θ' ἀποβῆ πρὸς τὸ καλὸν τόσον τῶν μαθητῶν ὅσον καὶ τῶν γονέων καὶ τῆς κοινωνίας εἰς τὴν ὅποιαν λαμβάνει χώραν, διότι θὰ ὀδηγήσῃ πρὸς αὐξήσιν τῆς ἐργατικότητος καὶ συνεπὼς τῆς παραγωγικότητος. Χρειαίεται δὲ νὰ δημιουργηθῆ τὸ αἶσθημα τῆς ἀμίλλης γιὰ νὰ μπορέσῃ ὁ διδάσκαλος νὰ θέσῃ τὰ ὄρια αὐτῆς ἐπὶ ἠθικῶν βάσεων, ὀρίξιν ταῦτα καὶ τονίζων ἐπιπέραν τούτων θὰ καθίστατο βλαβερὰ διὰ τὴν κοινωνίαν. Ἄνευ καθοδηγήσεως ἢ ἀμίλλα λαμβάνει ἀνήθικον χαρακτῆρα, ὀδηγοῦσα εἰς ἀδικίας καὶ ἀνελευθέρας πράξεις.

γ) Τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ αἰσθήματος τῆς εὐθύνης.

Ἡ καλλιέργεια τμημάτων τοῦ σχολικοῦ κήπου ὑπὸ τῶν τάξεων, ἢ ἐμάδων, ἢ μεμονωμένων μαθητῶν, ἀναπτύσσει ἐκτὸς τῆς ἀμίλλης καὶ τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης ἐκτελέσεως ἀναληφθείσης ἐργασίας. Ἔτσι διδάσκεται ὁ μαθητὴς ὅτι ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ τελειώσῃ μιὰ δουλειὰ ποῦ ἀναλαμβάνει. Ὡς πολίτης δὲ θὰ ἔχῃ ν' ἀναλάβῃ πολὺς ἐργασίας συντελεστικὰς στήν εὐδαιμονία τῆς κοινωνίας.

Συνοψίζοντας, εὐρίσκομεν ὅτι κύριοι σκοποὶ τῶν σχολικῶν κήπων στήν Ἑλλάδα πρέπει νὰ εἶναι: 1) Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ αἰσθήματος τοῦ ὄρατου, ἐκδηλουμένου διὰ τοῦ φυτοῦ. 2) Ἡ συγκέντρωσις εἰς αὐτοὺς τῶν μαθητῶν κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς, κατὰ τὰς ὁποίας

Εἰκὼν 8.—Σχολικὸς κήπος ἐκτάσεως 1,200 τ. μ. (30X40 μ.) διαρρυθμισμένως ὅπως ἐργάζονται 30 μαθηταὶ εἰς ἀτομικοὺς κήπους. Α εἰσοδος, Β κεντρικὸς δρόμος, 1—πολυετή λαχανικά, 2—σπορεῖα καὶ φυτώρια δένδρων, 3—ἐτήσια λαχανικά 4—ἀνθὴ 5—δένδρα καὶ ἄμπελος.

ἢ ἐξετίθεντο ἄλλως εἰς πολλοὺς κινδύνους, γιὰ νὰ διδαχθοῦν ὅτι τὸ γεωρικὸν ἐπάγγελμα εἶναι ἐντιμὸν, εὐγενές καὶ σχετίζεται πολὺ μὲ τὴν ἐπιστήμην καὶ γιὰ νὰ κερδίσουν ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως. 3) Ἡ δημιουργία τῆς αὐτοπεποιθήσεως τῶν μαθητῶν καὶ ἡ ὑποδοχῆσις εἰς τὴν καλλιτέραν ἐκτέλεσιν τῆς ἄλλης σχολικῆς ἐργασίας. 4) Ὁ ἐξωραϊσμὸς διὰ φυτῶν τοῦ σχολικοῦ περιβάλλοντος, ὅπως γίνῃ ταῦτα συμπαθητικόν εἰς τὸν διδάσκαλον καὶ μαθητὴν καὶ ἄξιον ἀπομιμήσεως ὑπὸ τῆς κοινωνίας ἢ τοῦ χωριστοῦ. 5) Ἡ ἀφύπνισις τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς γεωργικῆς κοινωνίας πρὸς

επιδίωξιν καὶ ἐπιτυχίαν βελτιώσεως τῶν γεωργικῶν συνθηκῶν:
 6) Ἡ ἀνάπτυξις τῆς παρατηρητικότητος τῶν μαθητῶν. 7) Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀλληλεγγύης μεταξύ τῶν μαθητῶν. 8) Ἡ προετοιμασία τῶν μαθητῶν γὰρ τὸ μελλοντικὸν αὐτῶν ἐπάγγελμα, παρουσιαζομένης τῆς εὐκαιρίας ταύτης ἐκ τῆς οἰκονομικῆς μορφῆς τὴν ὁποίαν μπορεῖ νὰ πᾶρῃ ὁ σχολικὸς κήπος. 9) Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀμίλλης διὰ τῆς δημιουργίας ἐκθέσεων προϊόντων τῶν σχολικῶν κήπων. 10) Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ αἰσθηματός τῆς εὐθύνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Ἐγκατάστασις καὶ διαρρυθμίσις σχολικοῦ κήπου.

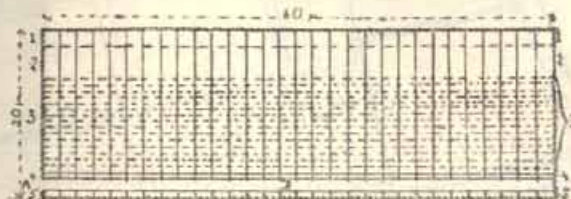
Οἱ σχολικοὶ κήποι πρέπει νὰ ἐγκαθίστανται κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ σχολείου. Ἐλλείπει ἐπαρκὸς χώρου πρέπει ν' ἀναζητηθῆ τέτοιος κατάλληλος ἔχι μακρὰν αὐτοῦ. Στὴν Ἀμερικὴ σὲ τέτοια περίπτωσι ἐπέτυχε τὸ σύστημα τῆς ἐγκαταστάσεως σχολικῶν κήπων σὲ οἰκόπεδα, τῇ συγκατατίθει τῶν κατόχων. Ἔτσι ἔχι μόνον ὠφελοῦνται οἱ μαθηταὶ ἀλλ' ὠμορφαίνει καὶ τὸ μέρος. Στὴν Ἑλλάδα μπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ ὁ τύπος οὗτος τῶν σχολικῶν κήπων σὲ οἰκόπεδα ἰδιωτικὰ ἢ δῆμων καὶ κοινοτήτων ἢ καὶ σὲ περιθόλους ἐκκλησιῶν. Ἐλλείπει οἰκοπέδων ἢ ἐγκαταστάσις σχολικῶν κήπων μπορεῖ νὰ γίνῃ σὲ ἰδιωτικοὺς μαθητικοὺς κήπους, ἀκόμη δὲ καὶ σὲ ἀνθοδοχεῖα ἢ κιβωτίδια στὸν περίβολον ἢ ταρατάσαν τοῦ σχολείου. Κοινοτικοὶ ἢ δημόσιοι ἢ ἐκκλησιαστικοὶ χώροι μπορεῖ νὰ εὑρεθοῦν ὁποῦδήποτε γιὰ ἐγκατάστασις σχολικοῦ κήπου.

Κάθε σχολικὸς κήπος μπορεῖ ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ τμήματα τὰ ὁποῖα καλλιεργοῦνται: 1) ἀπὸ κάθε μεγαλειτέραν τάξιν, 2) ἀπὸ ὁμάδες μεγάλων μαθητῶν καὶ 3) ἀπὸ μεμονωμένους μαθητάς. Ἡ καλλιέργεια γιὰ κάθε τάξιν τοῦ σχολείου ἢ κάθε ὁμάδα ἢ μεμονωμένους μαθητάς πρέπει νὰ εἶναι ἢ αὐτῇ γιὰ νὰ μπορῇ νὰ παρακολουθῆ κανεὶς τὴν ἐπίδοσιν τῶν τάξεων ἢ ὁμάδων ἢ μαθητῶν.

Αἱ καλλιέργειαι νὰ γίνωνται καθ' ὄρισμένον ἐκ τῶν προτέρων πρόγραμμα. Καὶ πρῶτον νὰ χωρίζεται ἡ ἔκτασις τοῦ σχολικοῦ κήπου καὶ νὰ γίνηται ἢ φύτευσις ἐκάστου φυτοῦ κατὰ γραμμὰς ὅσον τὸ δυνατόν μακρὰς γιὰ ν' ἀναλαμβάνῃ κάθε μαθητῆς ἢ κάθε ζεῦχος

μαθητῶν τὴν καλλιέργειαν τμήματος γραμμῆς ἢ γραμμῶν ἀπὸ κάθε φυτό (βλέπε εἰκ. 8, 9, καὶ 11). Θὰ καθορίζεται διὰ τοῦ προγράμματος τὸ εἶδος τῶν φυτῶν καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀμειψισποράς ἢ ἐναλλαγῆς αὐτῶν ὡς καὶ τῆς συγκαλλιέργειας. Πάντως ἡ καλλιέργεια ἐνὸς σχολικοῦ κήπου πρέπει νὰ ὀρίζεται ὡς ἐντατικωτάτη. Κατ' ἐαυτὸν τὸν τρόπον ἀποκλείει αἱ ἡ καλλιέργεια τῶν σιτηρῶν, κτηνοτροφικῶν καὶ βιομηχανικῶν φυτῶν, τὰ ὁποῖα μποροῦν οἱ μαθηταὶ νὰ παρακολουθήσουν μακρὰν τοῦ σχολικοῦ κήπου εἰς τοὺς ἀγρούς ἢ περιορισμένως σὲ γλάστρες. Ἐξαιρέσειν μπορεῖ ν' ἀποτελέσουν οἱ σχολικοὶ κήποι ἢ σχολικὰ κτήματα σοβαρὰς ὀπισθόηποτε ἐκτάσεως, ὅπως εἶναι τὸ σχολικὸν κτήμα τοῦ Γυμνασίου Μεγαλοπόλεως ἐκτάσεως 40 περίπου στρεμμάτων (βλέπε εἰκ. 10).

Μετὰ τὸν ἀποκλεισμόν τῶν φυτῶν τούτων, ἀπομένει ἡ καλ-

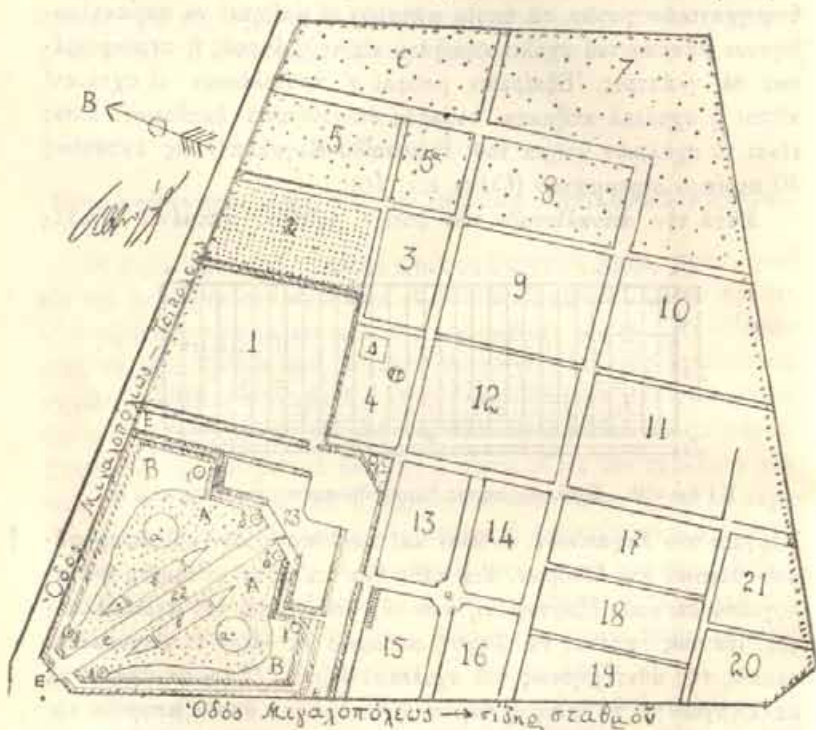

Εἰκὼν 9. — Σχολικὸς κήπος διαρρυθμισμένος ὡς ὁ τῆς εἰκ. 8.

λιέργεια τῶν λαχανικῶν, ἀνθέων καὶ καλλωπιστικῶν καὶ ὀπωροφόρων θάμνων καὶ δένδρων. Γιὰ κάθε ἕνα ἀπ' αὐτὰ νὰ ὀρισθῇ ἢ ἀναλογοῦσα ἔκτασις, ἐξαρτωμένη ἀπὸ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ περιβάλλοντος. Πάντως πρέπει νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ὁ οἰκονομικὸς σκοπὸς τῆς συντηρήσεως τοῦ σχολικοῦ κήπου. Ἔτσι θὰ πρέπει νὰ καλλιεργοῦνται τὰ φυτὰ ἢ θάμνοι ἢ δένδρα, τὰ ὁποῖα μποροῦν εὐκόλως νὰ εὑρουν ἀγοραστάς. Δὲν πρέπει δὲ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ διανεμῶνται τὰ προϊόντα τοῦ σχολικοῦ κήπου δωρεάν, διότι τέτοια πράξις ἀφ' ἐνὸς μπορεῖ νὰ γεννήσῃ καὶ δημιουργήσῃ παράπονα, ἀφ' ἑτέρου μαραίνει τὸν ζῆλον τῶν μαθητῶν, οἱ ὁποῖοι μετ' ἐνδιαφέροντος θὰ παρηκολούθουν τὸ οἰκονομικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἡ ἐποχὴ τῆς σποράς, φύτευσεως ἢ μεταφύτευσεως κάθε φυτοῦ νὰ ὀρίζεται σαφῶς εἰς τὸ πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ συντάσσεται ἀπᾶξ τοῦ ἔτους καὶ νὰ τηρῆται πιστῶς.

Γιὰ τὴν ἐγκατάστασιν καὶ καλὴν συντήρησιν ἑνὸς σχολικοῦ κήπου πρέπει νὰ ἐξασφαλισθοῦν : 1) Ἀρκετὴ ἔκτασις καλῆς γῆς καὶ καλὴ διάθεσις αὐτῆς, 2) νερὸ ποτίσματος καλῆς ποιότητος, 3) ἐργαλεῖα καλλιέργειας, 4) ἐργαλεῖα καὶ φάρμακα καταπολεμήσεως ἐντόμων καὶ ἀσθενειῶν, 5) Κόπος καὶ λιπάσματα, 6) ἀσφάλεια κατὰ κλοπῶν, 7) καλῆς ποιότητος ὑλικά πολλαπλασιασμοῦ φυ-

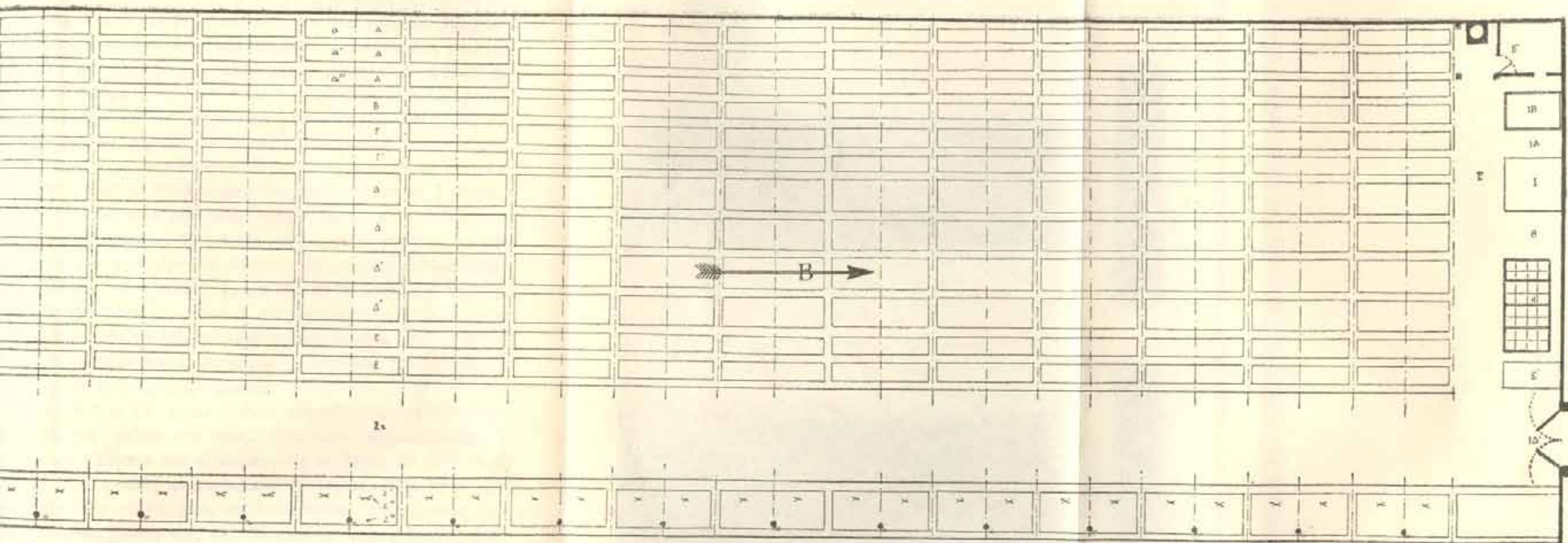

Εἰκὼν 10.—Σχολικὸν κτῆμα γυμνασίου Μεγαλοπόλεως, διαρρυθμισθὲν ὑπὸ Παν. Θ. Ἀναγνωστοπούλου πρὸς σχολικὴν ἐκμετάλλευσιν, 1—γυμναστήριον, 2—ἀμπελῶν, 3—σπορεῖον δένδρων, 4—περιοχὴ φρεάτος Π καὶ ὑδροδεξαμενῆς Δ, χρησιμοποιηθησομένη διὰ καλλιέργειαν ὑδροχαρῶν φυτῶν (Τηγᾶς, βαμβοῦ) καὶ ἀνάπτυξιν ἐτησίων φυτῶν (λαχανικῶν, ἀνθέων, κτλ.) 5—μορεῶν, 5α, 6, 7 καὶ 8—δενδροκομτεῖον, 9, 10, 11 καὶ 12—φυτώρια δένδρων, 13, 14, 15 καὶ 16—σχολικὸς κήπος, 17, 18 καὶ 19—ἀγροὶ σιτηρῶν, 20 καὶ 21—ἀγροὶ σκαλιστικῶν φυτῶν (βάμβκος, ἀραβοσίτου, πέπονος), 22—ἀνθῶν, 23—κίτριον, Ε—εἰσόδος.

τών, 8) πρόγραμμα εργασίας και βιβλία καθοδηγήσεως και 9) καλώς εκτελεστές του προγράμματος.

Πρώτη φροντίς του επιφορτισμένου με την εγκατάστασιν του σχολικού κήπου πρέπει να είναι η καλή διαρρύθμισις τῆς ἐκτάσεως τῆς προωρισμένης γι' αὐτὸν ἐπάνω στῆς γενικῆς γραμμῆς ποῦ ἐξεθέσαμε πάρα πάνω. Ἐάν ἐπί παραδείγματι ἡ διατιθεμένη ἔκτασις εἶναι 1200 τ. μ. καὶ ἔχει κανονικὸν σχῆμα με πλευρὰν 20X60 ἢ 30X40 ὡς τὰ σχήματα ὑπ' ἀριθ. 8 καὶ 9 δεικνύουσι, τότε θὰ πρέπει νὰ χωρισθῇ ἔτσι ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ καλλιέργεια τῶν διαφόρων φυτῶν καὶ δένδρων. Δηλαδή θὰ πρέπει ν' ἀφιερωθοῦν τμήματα τῆς ἐκτάσεως 1) γιὰ τὴν καλλιέργειαν πολυετῶν λαχανικῶν, 2) γιὰ τὴν ἐγκατάστασιν σπορείου ὄπωροφόρων καὶ καλλωπιστικῶν δένδρων, 3) γιὰ τὴν ἐγκατάστασιν φυτωρίων ὄπωροφόρων καὶ καλλωπιστικῶν δένδρων καὶ θάμνων, 4) γιὰ τὴν καλλιέργειαν ἐτησίων λαχανικῶν, 5) γιὰ τὴν καλλιέργειαν ἀνθέων, 6) γιὰ τὴν καλλιέργειαν μονήμων δένδρων καὶ ἀμπέλου, 7) γιὰ τὴν ἐγκατάστασιν σπορείου ὀκλοσκεποῦς καὶ ὑπαίθριου, 8) γιὰ τὴν ἐγκατάστασιν ὑποστέγου, 9) γιὰ τὴν δημιουργίαν λάκκου κόπρου καὶ φυτοχώματος, 10) γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν ἀποθήκης ἐργαλείων, φαρμάκων καὶ λιπασμάτων καὶ 11) γιὰ δρόμους κυκλοφορίας.

Ὁ προωρισμένος διὰ σχολικὸν κήπον χῶρος πρέπει νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἔδαφος καλῆς ποιότητος, ἦτοι βαθῆ ἀμμοαργιλλῶδες, στραγγερὸν καὶ πλούσιον καὶ νὰ καλλιεργηθῇ σὲ βάθος 40—50 ἐκταστῶν καὶ νὰ πλουτισθῇ με λιπάσματα (βλέπε κεφ. V). Μετὰ τὴν προετοιμασίαν τῆς καλλιέργειας καὶ ἰσοπεδώσεως, ρυθμίζεται ἡ ἔκτασις καταλλήλως (βλέπε εἰκ. 11). Ἡ καλλιεργήσιμος ἔκτασις ὑπὸ στοιχεῖα Α, Β, Γ, Γ', Δ, Δ' καὶ Ε χωρίζεται εἰς πρασιάς μήκους 6 μέτρων γιὰ ἐπιπέδους ἐπιφανείας ἢ 4 γιὰ ἐπικλινεῖς. Διεύθυνσις τῶν πρασιῶν αὐτῶν νὰ δίδεται παράλληλος πρὸς τὴν μεγάλην πλευρὰν τοῦ κήπου. Οἱ ἀτομικοὶ ἢ μικρομαδικοὶ κήποι ὀρίζονται πλάτους δύο μέτρων καὶ μήκους 830 εἶναι τὸ πλάτος τῆς πρὸς καλλιέργειαν ἐκτάσεως, δηλαδή τὸ μήκος των θὰ εἶναι κάθετον πρὸς τὸ μήκος τῶν πρασιῶν. Ἡ φύτευσις θὰ γίνεται κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν πρασιῶν. Ἐτσι: κάθε τμήμα ἀτομικοῦ ἢ ὀμαδικοῦ κήπου ἐκ τῶν 28 τμημάτων θὰ περιλαμβάνει 830 τὰ φυτὰ ἀφοῦ θὰ ἔχουν φυτευθῇ σὲ συγκρατητὰς γραμμῆς, ἐκτὸς μερικῶν ἐξαίρεσεων.

Εἰκὼν II.—Διαρρύθμισις σχολικοῦ κήπου διαστάσεων 20×60 μ. Α=πολυετή λαχανικά, Β=σπορεῖον ὄπωροφόρων καὶ καλλωπιστικῶν δένδρων καὶ θάμνων, Γ, Γ', Δ καὶ Δ'=φυτόριον ὄπωροφόρων καὶ καλλωπιστικῶν δένδρων καὶ θάμνων, Ε=λαχανόκηπος, Ε', Ζ' καὶ ΙΣΤ=άνθοςκηπος, Ζ=μόνιμος δενδρόκηπος καὶ ἀμπελῶν, Η=θερμοστρωμή, Θ=σπορεῖον ἐπαίθρου, Ι=ἐπίστεγον, ΙΑ=χῶρος ἐργασίας, ΙΒ=λάκκος κόπρου, ΙΓ=ἀποθήκη ἐργαλείων, κτλ. ΙΕ καὶ ΙΣΤ=δρόμοι κυκλοφορίας, ΙΔ=εἴσοδος.

1) Καλλιέργεια πολυετών λαχανικών.

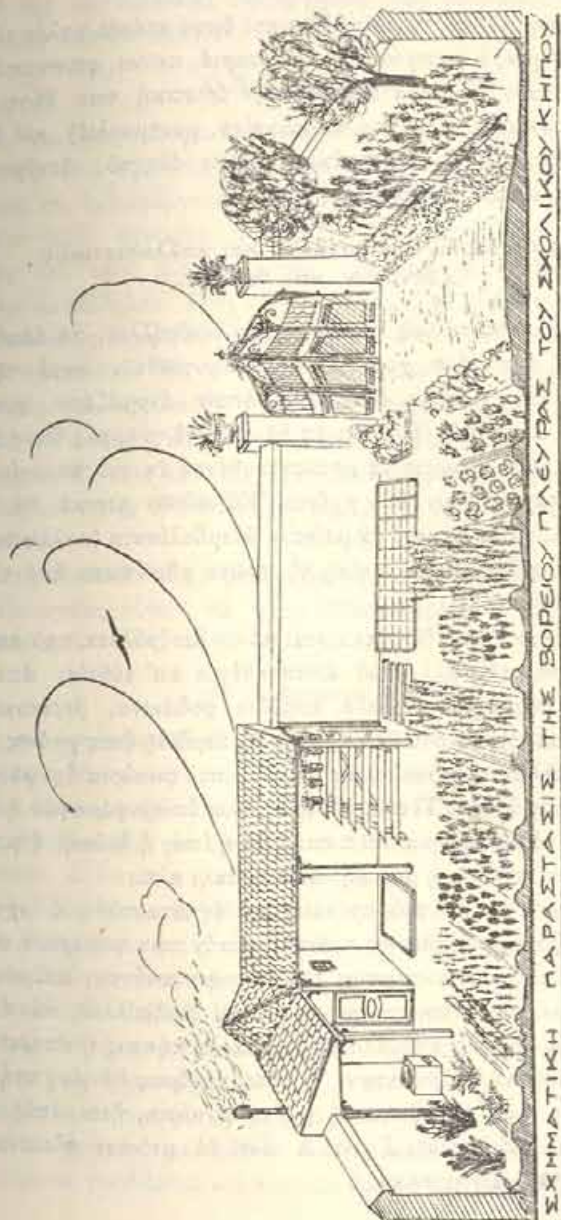
Εἰς τὸ ἓνα ἄκρον τῆς ἐκτάσεως χωρίζεται μία λωρὶς Α πλάτους τριῶν μέτρων καὶ μήκους 56. Σ' αὐτὴν νὰ καλλιεργηθοῦν πολυετῆ λαχανικά· ἦτοι μιά σειρά ἀγγινάρας, μία σειρά σπαραγγιοῦ καὶ τρεῖς ὑψωμένες διπλῆς σειρὲς φράουλας· διὰ τὴν κάθε καλλιέργεια νὰ διατεθῆ τὸ πλάτος ἑνὸς μέτρου. Ἔτσι· θὰ δοθῆ εὐκαιρία νὰ παρακολουθήσῃ ὁ μαθητὴς τῆς μόνιμες αὐτὲς καλλιέργειες, αἱ ὁποῖαι πολλὰ θὰ τὸν διδάξουν.

Τῆς λεπτομέρειες τῆς καλλιέργειας τῶν φυτῶν θρίσκει κανεὶς στὸν ὁδηγὸ τοῦ Λαχανοκόμου.

2) Σπορεῖον ἑπωροφόρων καὶ καλλωπιστικῶν θάμνων καὶ δένδρων.

Διὰ τὴν ἀπόκτησιν δενδρυλλίων φύσεως τοιαύτης ὄρισα τὴν λωρίδα Β, τὴν συνεχομένην πρὸς τὴν προηγούμενην λωρίδα Α. Αὕτη εἶναι πλάτους ἑνὸς μέτρου καὶ μήκους 56 μέτρων ἦτοι 56 τ. μέτρων μετὰ τῶν δρομίσκων οἱ ὁποῖοι χωρίζουν τῆς διάφορες καλλιέργειες καὶ χρησιμεύουν πρὸς κυκλοφορίαν καὶ συγκράτησιν τοῦ ὕδατος τῆς ἀρδύσεως. Ἐκ τῶν ἑπωροφόρων δένδρων θὰ σπαροῦν σπόροι 1) νερατζιάς (ἂν εὐδοκίμοῦν στὴν περιφέρειαν), 2) ἑληῆς, 3) μηλιάς, 4) ἀπιδιάς καὶ γκοριτσάς, 5) δαμασκηλιάς καὶ κορομηλιάς, 6) βερικοκκιάς, 7) ἀμυγδαλῆς, 8) Ροδακινιάς, 9) κερασιάς, 10) βυσσινιάς, 11) ἀγριοφιστικιάς, 12) μουριάς, 13) μουσμουλιάς, 14) κουκουναριάς. Ἐκ τῶν καλλωπιστικῶν δένδρων νὰ χρησιμοποιηθοῦν σπόροι 1) πεύκου, 2) κυπαρίσσου, 3) εὐκαλύπτου, 4) ἀνακίας, 5) γλεδισχιάς, 6) σοφόρας, 7) πιπεριάς, 8) παρκινσονίας 9) πλατάνου, 10) κελίδος, 11) ψευδοκασχαλιάς, 12) ἀιλάντου, 13) κассουαρίνας, 14) φοινικοειδῶν, 15) πιττοσπόρου (ἀγγελικῆς) κλπ). Ἐννοεῖται ἔτι ὁ κατάλογος τῶν εἰδῶν δύναται ν' αὐξηθῆ ἢ μετριάσθῃ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν ποῦ θὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὴν περιφέρειαν, ἐπὶ τῆς πελατείας τῆς ὁποίας θὰ στηριχθῆ ἡ οἰκονομικὴ ἐπιτυχία τοῦ σχολικοῦ κήπου.

Οἱ σπόροι τῶν δένδρων τούτων πρέπει νὰ δεχθῶσι τὰς ἐνδεικνυομένας περιποιήσεις (ἔγκαιρον στρωμάτων ἐντὸς ὑγρᾶς ἄμμου) καὶ νὰ σπαρῶσι κατὰ τὴν κατάλληλον ἐποχὴν. Ἡ σπορὰ θὰ γίνῃ κατὰ γραμμὰς ὡς δεικνύουν αἱ εἰκ. 11 καὶ 12 διὰ τῶν διακεκομμέ-

Εἰκ. 11. Σχηματικὴ παράστασις τῆς βορείου πλευρῆς τοῦ σχολικοῦ κήπου τῆς εἰκ. 11.

νων γραμμῶν, εἰς τὸ σπορεῖον. Μερικοὶ ἔτι σπόροι καλὸν εἶναι νὰ σπαροῦν σὲ μικρὰ γαστράκια (κουκουναριά, πεῦκο, φοινικσειδῆ) γιὰ νὰ μεταφυτευθοῦν ὕστερα εὐκολα στὴν ὀριστική των θέσῃ, ἄλλοι δὲ σὲ κασσόνια (εὐκάλυπτος, κασουαρίνα, μουσουλιά) καὶ ὕστερα νὰ μεταφυτευθοῦν σὲ γλαστράκια. (Βλέπε ὁδηγοὺς Δενδροκόμου, Λαχανοκόμου καὶ Ἀνθοκόμου).

3) Φυτώριον ἑπωροφέρων καὶ καλλωπιστικῶν,
δένδρων καὶ θάμνων.

Τὰ ἀποκτηθέντα εἰς τὸ σπορεῖον δενδρύλλια, τὰ ὅποια παρέμειναν σ' αὐτὸ ἕνα χρόνον, θὰ μεταφυτευθοῦν κατὰ τὴν κατάλληλον ἐποχὴν στὴν ἔκτασιν ἢ ὅποια ὀνομάζεται φυτώριον (εἰκ. Γ', Γ', Δ καὶ Δ'). Ἡ φύτευσις θὰ γίνῃ σὲ γραμμὰς ἕπως δείχνῃ ἢ εἰκῶν 11. Στὸ φυτώριον τὰ μεταφυτευθέντα ἐκ τοῦ σπορείου δενδρύλλια θὰ παραμείνουν δύο χρόνια. Ἐξ αὐτῶν μερικά θὰ ἐμβολιασθοῦν καὶ ἄλλα μπορεῖ νὰ μείνουν ἀνεμβολίαστα (καλλωπιστικά, μουριά). Ὁ ἐμβολιασμός θὰ γίνῃ τὸ πρῶτον φθινόπωρον ἀπὸ τῆς φυτεύσεως.

Στὸ φυτώριον ἕως δὲ φυτεύονται μόνον δενδρύλλια, ποὺ ἀπαιτήθησαν στὸ σπορεῖον, ἀλλὰ καὶ ἀποκτηθέντα ἀπ' εὐθείας ἀπὸ σπόρον στρωματωθέντα (ἀμύγδαλα, καρύδια, ροδάκινα, βερίκοκα) καὶ ἔτσι μὲ περιποιήσεις ποὺ θὰ δεχθοῦν θὰ κερδιθῇ ἕνας χρόνος, ὁ τοῦ σπορείου. Ἄλλα φυτεύονται ἀπ' εὐθείας στὸ φυτώριον ὄχι μὲ σπόρον ἀλλὰ μὲ μοσχεύματα. Τέτοια δένδρα εἶναι ἑπωροφόρα μὲν ἢ ἐλῆξ, ἢ κιδωνιά, τὸ ἀμπέλι, καλλωπιστικά δὲ ἢ ἰτιά, ἢ λεύκη, ἢ μοσχότις ἢ ἀγριοτζίτζιφιά, ἢ μυρίκη, ἢ ἀλμυρίκη, κλπ.

Τὸν πρῶτον χρόνον ποὺ πρόκειται νὰ ἐγκατασταθῇ ὁ σχολικὸς κήπος θὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς πρῶτον ὕλικόν των φυτωρίων τὸ ὕλικόν τῆς ἀπ' εὐθείας φυτεύσεως τῶν στρωματωθέντων σπόρων καὶ μοσχευμάτων, ποὺ εἴπαμε πάρα πάνω, καὶ δενδρύλλια, τῶν ὁποίων ἢ προμήθεια θὰ γίνῃ ἀπὸ ἄλλους σχολικοὺς κήπους ἢ σπορεῖα δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν ἰδρυμάτων. Ἡ φύτευσις ἕως θὰ γίνῃ στὴν μισθὴν ἔκτασιν ποὺ ἔχει προσδιορισθῇ γιὰ τὰ φυτώρια, ἦτοι στὰς λωρίδας Γ' καὶ Δ. Αἱ λωρίδες Γ' καὶ Δ ἀντὶ νὰ μείνουν ἀδειανὰ νὰ καλλιεργηθοῦν μὲ λαχανικά.

Γιὰ τῆς λεπτομέρειες συντηρήσεως τῶν φυτωρίων βλέπε τὸν ὁδηγὸν τοῦ Δενδροκόμου.

4) Λαχανόκηπος.

Διὰ τὸν Λαχανόκηπον προωρίσκαμεν τὴν λωρίδα Ε, διηρημένην εἰς δύο πρᾶσις. Ἐν αὐτῇ θὰ καλλιεργηθοῦν τὰ ἐτήσια λαχανικά τὰ ἐνδιαφέροντα τὴν περιφέρειαν ἢ δυνάμενα νὰ εὐδοκιμήσουν ἀλλ' ἄγνωστα σ' αὐτὴν Ἡ ἐκλογή αὐτῶν θὰ γίνῃ συνεπῶς ἐπὶ τῶν βάσεων αὐτῶν. Τὰ λαχανικά ταῦτα θὰ σπαρῶσι τὴν κατάλληλον ἐποχὴν εἴτε στ' ἀνοικτὰ (σπορεῖον) ἢ εἴτε στὸ ὑαλοσκεπὲς σπορεῖον (τζάκι) ἢ πρὸς ἀπόκτησιν πρῶτων φυτῶν καὶ προϊόντων. Ἐκ τῶν σπορείων αὐτῶν ἕνας ἀριθμὸς θὰ χρησιμοποιηθῇ γιὰ νὰ φυτευθῇ ὁ λαχανόκηπος τοῦ σχολικοῦ κήπου ὁ δὲ ἄλλος νὰ πωληθῇ εἰς ἰδιώτας. Ἐνας μικρὸς ἀριθμὸς δύναται νὰ δοθῇ δωρεάν εἰς τοὺς μαθητὰς, οἵτινες καλλιεργοῦν ἀτομικὸν ἢ ὁμαδικὸν λαχανόκηπον ἢ ἐπιδύονται εἰς τὰ τῆς λειτουργίας τοῦ σχολικοῦ κήπου.

Λεπτομερειακὰς πληροφορίας πολλαπλασιασμοῦ τῶν λαχανικῶν καὶ καλλιεργείας αὐτῶν θὰ εὕρῃ ὁποιος θέλει στὸν Ὅδηγόν τοῦ Λαχανοκόμου.

5) Ἀνθοκήπος.

Γιὰ τὸν ἀνθοκήπον δὲν διέθεσα ἰδιαίτερον κομμάτι γιὰ ἐξοικονόμησι χώρου. Ἐν τούτοις τέτοιος χώρος ἐξευρίσκειται στὴν εἰσοδὸν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ (Β' καὶ Ζ') στὴν λωρίδα Ζ μεταξύ τῶν δένδρων καὶ τῆς ἀμπέλου (Ζ') καὶ στὰ πλαίσια τοῦ δρόμου (ΙΣΤ). Ἡ ἐκλογή τῶν ἀνθῶν ἀρίνεται πάλιν στὸν διευθυντὴ τοῦ σχολικοῦ κήπου, ἀρκεῖ νὰ λάβῃ οὗτος ὑπ' ὄψιν του τὸ μέγεθος τῶν ἀνθοφόρων φυτῶν καὶ τὰς ἀπαιτήσεις των, ἀφοῦ συμβουλευθῇ οὗτος προηγουμένως τὸν Ὅδηγόν τοῦ Ἀνθοκόμου.

Τὰ πολλαπλασιαζόμενα μὲ σπόρον φυτὰ θὰ σπαροῦν στὸ σπορεῖον Θ καὶ θὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὅπως καὶ τὰ φυτὰ λαχανικῶν. Τὰ πολλαπλασιαζόμενα μὲ βολβούς θὰ φυτευθοῦν ἐπὶ τόπου καὶ ἐκ τῶν πολλαπλασιαζόμενων μὲ μοσχεύματα τὰ μὲν ποώδη πολυετή (γαρύφαλλα, χρυσάνθεμα, δάλλια κλπ.) φυτεύονται σὲ κασσόνια ξύλινα ἢ πήλινα γιουβέτια καὶ κατόπιν ἀφοῦ ριζώσουν σὲ γάστρες ἢ

σὲ φυτώριον καὶ ὕστερα στὴν ὀριστικὴ των θέσῃ, τὰ δὲ ξυλώδη, φρυγανώδη καὶ θαμνώδη πολυετῆ (τριανταφυλλιά, ἀβούτυλο, βουδ-λεῖα, γιασεμί, δουράντα, λαντάνα, λεδαντίνη, λουίζα, μαργαρίτα, τοιμισίρι, κλπ.) εἴτε φυτεύονται ὅπως τὰ πώδη πολυετῆ εἴτε ἀπ' εὐθείας στὸ φυτώριο, ὅπως εἶπαμε εἰς τὸ περὶ φυτωρίων.

6) Μόνιμος δενδρόκηπος καὶ ἀμπελών.

Τὸ τμήμα Ζ τοῦ σχολικοῦ κήπου, χωριζόμενον ἀπὸ τοῦ λαχανο-κήπου Ε διὰ τοῦ δρόμου ΣΤ πλάτους 4 μέτρων, εὐρίσκεται εἰς ἀρκε-τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἄλλης θλαστήσεως ὅπως μὴ σκιάζῃ ταύτην. Ἡ ἀπόστασις φυτεύσεως τῶν δένδρων τούτων μεταξύ των (ἐντὸς τῆς γραμμῆς) θὰ εἶναι 4 μέτρων οὕτως ὥστε νὰ εὐρίσκεται ἕκα-στον δένδρον εἰς τὸ σύνορον δύο ἀτομικῶν ἢ ὁμαδικῶν κήπων καὶ ν' ἀνήκῃ εἰς ἀμφοτέρους τοὺς κήπους. Τὰ κλήματα τῆς ἀμπέλου φυτευόμενα πλησίον τοῦ δρόμου, ἐνῶ τὰ δένδρα πρὸς τὸ σύνορον, θ' ἀπέχωσι μεταξύ των δύο μέτρα καὶ θ' ἀναλογῆ ἕνα κῆμα εἰς ἕκαστον κήπον.

Τὰ δένδρα πρέπει νὰ εἶναι διάφορα ὀπωροφόρα εὐδοκιμοῦντα εἰς τὴν περιφέρειαν, αἱ δὲ ἀμπελοὶ ἐπίσης διαφόρων ποικιλιῶν ἐπι-τραπεζίων καὶ μῆ. Σκοπὸς τῆς διατηρήσεως τῶν δένδρων καὶ ἀμ-πέλων εἶναι ἡ παρακολούθησις τῶν τρόπων ἀνθήσεως καὶ καρπο-φορίας, ἡ προμήθεια ἐξ αὐτῶν ἐμβολίων καὶ μοσχευμάτων, ἡ ἐξά-σκησις εἰς τὸν τρόπον τῆς κλαδεύσεως, ἡ ἐξοικειωσις πρὸς τὰς ἀσθε-νείας καὶ ἔντομα καὶ ἡ ἐκμάθησις τῶν τρόπων καταπολεμήσεως αὐτῶν.

Λεπτομερείας τῆς καλλιεργείας τῶν δένδρων θὰ εὔρη ὁ ἀναγνώ-στης εἰς τὸν ὁδηγὸν τοῦ Δενδροκόμου.

7) Σπορεῖον καὶ φυτώριον λαχανικῶν καὶ ἀνθέων:

Ὁ χώρος Θ διετέθη διὰ τὴν ἐγκατάστασιν ἀπροστατεῦτου σπο-ρεῖου λαχανικῶν καὶ ἀνθέων, ὁ δὲ τοιοῦτος Η διὰ τὴν τοιαύτην προστατευόμενον. Εἰς τὸ ἀνοιχτὸν σπορεῖον θὰ γίνεταί ἡ σπορά ὅταν ἐπιτρέπουσι αἱ καιρικαὶ συνθήκαι, εἰς δὲ τὸ ὑαλοσκεπές, θερ-μαινόμενον διὰ τῶν ἥλιακῶν ἀκτίνων καὶ τῆς ἐκλυομένης ἐκ τῆς ζυμώσεως νωπῆς κόπρου θερμότητος, θὰ γίνεταί ἡ σπορά ἐκτὸς ἐποχῆς διὰ τὴν ἀπόκτησιν πρῶτων φυτῶν (τομάτας, μελιτζάνας, πιπεριάς, κλπ.) καὶ ἡ φύτευσις μοσχευμάτων ἀνθέων.

Ἡ ἐγκατάστασις τοῦ ὑαλοσκεποῦς σπορεῖου εἰς τὰς διαφόρους περιφέρειας τῆς Ἑλλάδος θὰ ἀποβῇ πολὺ ὠφέλιμος, διότι θ' ἀντι-γραφῆ ὑπὸ τῶν κατοίκων καὶ θὰ προαχθῆ ἡ τέχνη τῆς παραγωγῆς πρῶτων λαχανικῶν.

Τὸν τρόπον σπορᾶς καὶ τὰς λεπτομερείας ἐγκαταστάσεως τοῦ ὑαλοσκεποῦς σπορεῖου καὶ φυτωρίου θὰ εὔρη ὁ ἀναγνώστης εἰς τοὺς ὁδηγοὺς Λαχανοκόμου καὶ Ἀνθοκόμου.

8) Ὑπόστεγον.

Τὸ ὑπόστεγον Ι θὰ προσφέρῃ πολλὰς ὑπηρεσίας, διότι ὑπ' αὐτὸ θὰ εὐρίσκουν προστασίαν νεοφυτευμένα σὲ ἀνθοδοχεῖα ἢ κασ-σόνια φυτὰ, ἢ μοσχεύματα, ὡς καὶ τὰ ἐν ἀνθοδοχείοις εὐαίσθητα εἰς τὸ ψυχρὸς ἀνθὴ καὶ θάμνοι κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἡ ἐξοικονόμησις τραπέζης κινητῆς ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ γίνωνται αἱ σποραὶ ἢ φυτεύ-σεις εἰς τὰ κινητὰ σπορεῖα καὶ φυτῶρια (κασσόνια, γκιουβέτσια, γλάστρες) θὰ διευκολύνῃ μεγάλως τὴν ἐργασίαν.

Ὁ χώρος ΙΑ θὰ χρησιμεύῃ εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ μίγματος τοῦ χώματος τοῦ προωρισμένου διὰ τὴν σπορὰν καὶ φύτευσιν τῶν ἀνθέων καὶ λαχανικῶν.

9) Λάκκος κόπρου καὶ φύλλων,

Ἐπειδὴ ἡ νωπὴ κόπρος εἶναι ἀκατάλληλος γιὰ ἄμεσον χρησι-μοποίησιν καὶ πρέπει προηγουμένως νὰ ὑποστῇ ζύμωσιν, ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα θὰ εἶναι ἡ διάθεσις χώρου ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ ὑπο-στῇ τὴν ζύμωσιν ταύτην. Ὁ λάκκος ΙΒ θὰ μᾶς ἐξυπηρετήσῃ πρὸς τοῦτο.

Μετὰ τῆς κόπρου δύνανται ν' ἀναμιχθῶσι καὶ φύλλα δένδρων ὄχι δὲ καὶ λαχανικῶν, διότι ἡ κόπρος ἢ παρασκευασθεῖσα ἐξ ὑπολειμμά-των τῶν λαχανικῶν ὑπάρχει κίνδυνος νὰ περιέχῃ σπόρια ἀσθενειῶν καὶ νὰ μεταδώσῃ ταύτας εἰς τὰ λιπαινόμενα δι' αὐτῆς φυτὰ.

10) Ἀποθήκη ἐργαλείων, φαρμάκων καὶ λιπασμάτων.

Ἡ ἐγκατάστασις σχολικοῦ κήπου θ' ἀπαιτήσῃ τὴν χρησιμο-ποίησιν ἐργαλείων καλλιεργείας καὶ χρησιμοποίησεως φαρμάκων καὶ λιπασμάτων. Ὅλα αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ φυλάττωνται ὅταν δὲν χρησιμοποιοῦνται εἰς μέρος ἀσφαλές. Τοιοῦτον εἶναι ἡ ἀποθήκη ΙΓ, εἰς τὴν ὁποίαν φθάνει κανεὶς διὰ τοῦ δρομίσκου ΙΕ. Ἐκ τῆς ἀπο-

θήκης ταύτης ἐν μέρος (τὸ ἥμισυ) δύναται νὰ χρησιμοποιηθῆ ὡς ὑπόστεγον εἰς τὸ ὅποιον θὰ παρασκευάζωνται τὰ διάφορα φάρμακα (θειασθέσιον, γαλάκτωμα πετρελαίου, βορδιγάλλειος πολτός, κλπ).

11) Δρόμοι κυκλοφορίας.

Ἀπαραίτητον εἶναι νὰ διατεθῆ χώρος διὰ τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἐργαζομένων ἐν τῇ σχολικῇ κήπῳ καὶ τῶν ἐπισκεπτομένων αὐτόν. Ὁ κύριος δρόμος ΣΤ, πλαισιούμενος καὶ διὰ πολυετῶν φυτῶν (λεβαντίνης, λεβάντας κλπ), θεραπεύει τὰς ἀνάγκας ταύτας. Ὁ ΙΕ ἐπίσης.

Γενικαὶ περὶ κτηρήσεις ἐπὶ τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ διαρρυθμίσεως τοῦ σχολικοῦ κήπου.

Ἡ παρουσιασθεῖσα διὰ τῶν ἀνωτέρω ἐκτελέστων διαρρυθμίσεως τοῦ σχολικοῦ κήπου ὑπέχει θέσιν παραδείγματος ἱκανοῦ νὰ κατατοπίσῃ τὸν μέλλοντα νὰ ἐγκαταστήσῃ σχολικὸν κήπον τοιοῦτου μεγέθους. Συνεπῶς δύναται νὰ διατηρηθῶσιν αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ καὶ αἱ καλλιέργειαι καὶ ν' ἀλλάξῃ τὸ μέγεθος ἐκάστου κήπου καὶ ἡ ἔκτασις ἢ προωρισμένη γιὰ κάθε καλλιέργειαν. Ἐὰν π. χ. ὁ χώρος εἶναι μικρὸς, τότε αἱ ἀτομικαὶ κήποι θὰ εἶναι ὀλιγώτεροι, κατ' ἀνάγκην δὲ θὰ πάρουν τὴν μορφήν τῶν ὁμαδικῶν γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ἐργασθῶν σ' αὐτοὺς ὅλοι οἱ μαθηταί. Ἐὰν τοῦναντίον ὁ χώρος τοῦ σχολικοῦ κήπου εἶναι μεγαλύτερος, τοῦ μεγέθους τὸ ὅποιον ἐπήραμεν ὡς μέσον μέγεθος κάθε σχολικοῦ κήπου καὶ τὸ ὅποιον δεικνύομεν εἰς τὰς εἰκόν. 8, 9 καὶ 11 τότε ὁ τοιοῦτος χώρος δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς **σχολικὸν κτήμα**, εἰς τὸ ὅποιον θὰ ἐγκατασταθῶσιν ὅλαι αἱ καλλιέργειαι αἱ ἐνδιαφέρουσαι τὴν περιφέρειαν. Αὗται θὰ πάρουν τὴν μορφήν γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως πρὸς ὄφελος ὕλικόν καὶ ἐπαγγελματικῆς κατάρτισεως εἰς τὴν γεωργίαν τῶν μαθητῶν καὶ πρὸς καθοδήγησιν τῶν γεωργῶν τῆς περιφέρειας. Παράδειγμα διαρρυθμίσεως τοιοῦτου γεωργικοῦ κτήματος παραθέτομεν εἰς τὴν εἰκ. 10 τὸ ὠρισμένον σχολικὸν κτήμα τοῦ γυμνασίου τῆς Μεγαλοπόλεως. Εἰς αὐτὸ πλὴν τῶν διαφόρων καλλιεργειῶν μποροῦμε νὰ ἐγκαταστήσωμε καὶ σχολικὸν κήπον ὡς εἶδος καλλιέργειας διὰ τὴν χρῆσιν τῶν μαθητῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Αἱ ἄλλαι καλλιέργειαι, ἀπα- σχολοῦσαι ἴδιον χώρον θὰ καλλιερῶνται ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ

Ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ τοῦ Γυμνασίου. Δηλαδή τὸ σχολικὸν τοῦτο κτήμα λαμβάνει πλέον μορφήν Γεωργικοῦ Σταθμοῦ ἢ Ἀγροκηπίου. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἴητο νὰ ἐξευρίσκητο σχολικὸν κτήμα ἕνα τοῦλάχιστον γιὰ κάθε περιφέρεια γιὰ νὰ ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τοιοῦτους σκοπούς. Τὰ Γεωργικὰ Ἐπιμελητήρια ἔχουσιν ἐν προκειμένῳ τὸν λόγον, ὅπως διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συστήματος τῶν σχολικῶν κήπων καὶ σχολικῶν γεωργικῶν σταθμῶν ἢ ἀγροκηπίων, ἐλοκληρώσουσι τὸ γεωργικὸν τῶν πρόγραμμα.

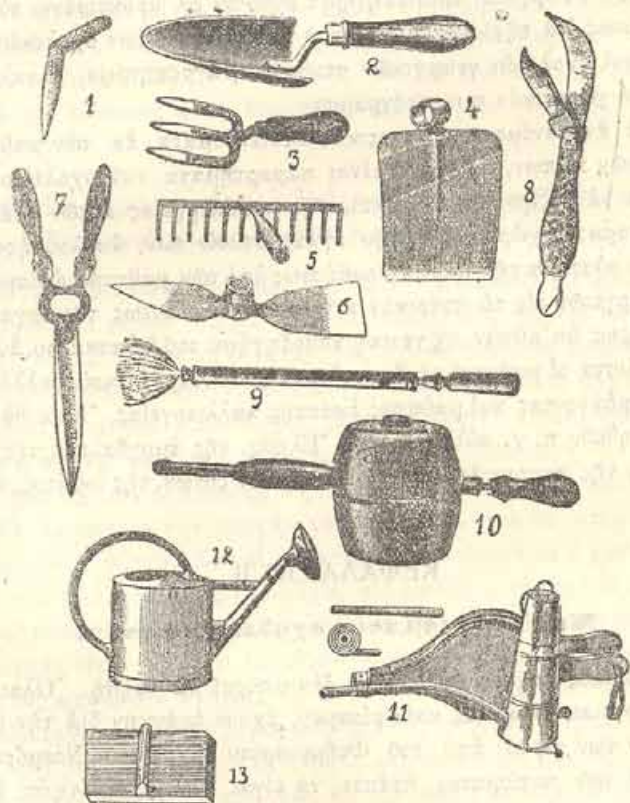
Τὰ ἀναμενόμενα εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῶν καθαρῶν σχολικῶν κήπων, τὰ ὅποια εἶναι παραρτήματα τοῦ σχολείου, δύναμεθα νὰ ἀυξήσωμε ἂν, ἐκτὸς τῆς καλλιέργειας αὐτῶν ἢ ἐλλείψει ἐπαρκοῦς χώρου διὰ τὴν ἐγκατάστασίν των, ἀκολουθήσωμεν καὶ τὸ σύστημα τῆς παρακολουθήσεως ὑπὸ τῶν μαθητῶν ὠρισμένων καλλιεργειῶν εἰς τὸ πατρικὸν κτήμα καὶ ἐκτελέσεως τῶν ἐργασιῶν ἰδιοχείρως ὑπ' αὐτῶν, τῇ γενικῇ καθοδηγήσει τοῦ διδασκάλου. Δύνανται μάλιστα οἱ μαθηταὶ νὰ διαιρεθῶσιν εἰς καλλιεργητικοὺς συλλόγους περιλαμβάνοντας καὶ μαθητὰς ἐκάστης καλλιέργειας. Ἔτσι θὰ δημιουργηθῶσιν π. χ. σύλλογοι τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἀιγυπτιακῆς, τῆς καρυδιάς, τῆς καστανιάς, τῆς φιστικιάς, τῶν ξυῶν, τῆς τομάτας, κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

Περὶ ποτίσεως σχολικοῦ κήπου.

Σχολικὸς κήπος χωρὶς νερὸ δὲν μπορεῖ νὰ νοηθῆ. Ὅλαι αἱ καλλιέργειαι, ὅπως τὰς καθωρίσαμεν, ἔχουν ἀνάγκην διὰ τὴν συντήρησίν των νεροῦ ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου μέχρι τοῦ Νοεμβρίου. Τὸ νερὸ τοῦ ποτίσματος πρέπει νὰ εἶναι καλῆς ποιότητος (ὄχι ὑφάλμυρον ἢ δυσάρεστον ὅπωςδὴποτε στὴ γεῦσιν) καὶ ἀρκετόν. Ὁ Ἰούλιος καὶ ὁ Αὐγούστος εἶναι οἱ θερμότεροι μῆνες τοῦ ἔτους, δηλαδή τοὺς μῆνας αὐτοὺς θὰ ἔχουν τὰς μεγαλειτέρας ἀπαιτήσεις τὰ φυτὰ γιὰ νερὸ. Τότε συνεπῶς πρέπει νὰ ὑπολογίσωμε ἂν τὸ νερὸ ποῦ ἔχομε στὴ διάθεσίν μας εἶναι ἀρκετὸ γιὰ τὴν ὠρισμένη ἔκτασιν ποῦ πρόκειται νὰ συντηρήσωμε, ἀφοῦ προηγουμένως γνωρίζωμε τὴν ἡμερησίαν ἀπαιτήσιν τοῦ στρέμματος, βγαλμένην ἀπὸ τὴν ποσότητα ποῦ χρειάζεται γιὰ κάθε πότισμα καὶ ἀπὸ ἀπόστασιν με-

ταξύ των ποτισμάτων σε ημέρες. Έτσι ξέρουμε ότι τα λαχανικά και άνθη μπορεί να ποτίζονται κάθε πέντε ημέρες, τα δέντρα και δένδρα κάθε 15 ημέρες. Αν σε κάθε πότισμα χρειασθούμε 70 κυβικά μέτρα νερού (55.000 περίπου δακάδες) τότε

Εἰκὼν 13.— Ἐργαλεῖα καλλιέργειας καὶ καταπολέμησης ἀσθενειῶν σχολικοῦ κήπου.

ἀναλογεῖ τὴν ἡμέραν καὶ κατὰ στρέμμα γιὰ μὲν τὰ ἄνθη καὶ λαχανικὰ 14 κυβικά μέτρα (11000 δακάδες), γιὰ δὲ τὰ φυτώρια καὶ δένδρα 466 κ. μ. (3.660 δακάδες). Ἡ ποσότης τῶν 70 κυβικῶν μ. γιὰ κάθε πότισμα μπορεί νὰ εἶναι πολὺ γιὰ συνεκτικὰ ἐδάφη, ἀλλὰ λίγη ἴσως γιὰ περισσότερο ἀμμουδερά. Ἀναλόγως συνεπῶς τῆς μη-

χανικῆς συστάσεως τοῦ ἐδάφους θ' ἀπαιτηθῆ καὶ ἡ ποσότης ἢ ὅποια, ἔτσι, θὰ βρεθῆ καὶ πρακτικῶς.

Τὸ πότισμα πρέπει νὰ γίνεταί κατὰ τὰ διαστήματα ποῦ θὰ χρειασθῆ καὶ μὲ νερὸ τρεχούμενο καὶ χορταστικὸ γιὰ ὅλες τῆς καλλιέργειας. Ἐξάιρεση θὰ πρέπει νὰ γίνῃ γιὰ τὰ σπορεῖα, τὰ ὅποια κατ' ἀνάγκην ποτίζονται, μέχρις ὅτου ἀποκτήσουν κάποιο ὕψος τὰ φυτὰ τοῦ θ' ἀναπτυχθῶν ἀπ' αὐτὰ, μὲ τὰ χέρια, μὲ τὴ βοήθεια ποτιστηρίου ποῦ ἔχει τρυπητό. Ὅποιοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι ὁ τρόπος τοῦ ποτίσματος πρέπει οὗτος νὰ γίνεταί μὲ τέτοιο τρόπο καὶ μὲ τόση ποσότητα νεροῦ ὥστε νὰ φτάσῃ τοῦτο ὅλες τῆς ρίζες σὲ βάθος καὶ νὰ περισυεῖσῃ. Ἐννοεῖται ὅτι ἂν δὲν ἔχουμε βαθὺ ἔδαφος τότε πρέπει νὰ εἶμεθα προσεκτικοὶ νὰ μὴ παραποτίζουμε, γιὰτὶ τότε θὰ πνιγοῦν ἡ ρίζες ἀπὸ τὴν συγκέντρωση γύρω των περισσεύου νεροῦ. Ὁ φόβος ὅμως αὐτὸς δὲν πρέπει νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὸ ἀντίθετο σημεῖο καὶ νὰ ποτίζουμε ἐλαττωματικὰ, ἤτοι μὲ λίγο νερό, γιὰτὶ ἔτσι θὰ βρέχεται μόνον ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους, ὁπότε ἢ θὰ γίνῃ τὸ φυτὸ ἐπιπολαιόρριζο, πρᾶγμα κακὸ, ἢ θὰ ὑποφέρῃ ἀπὸ ξηρασία, διότι δὲν θὰ φθάσῃ τὸ νερὸ στὴς ρίζες μὲ ὅλα τὰ συχὰ ἄλλ' ἐπιπόλαια ποτίσματα.

Οἱ Ὁδηγοὶ Δενδροκόμου, Λαχανοκόμου καὶ Ἀνθοκόμου συμπληρώνουν τῆς ὁδηγίης στὸ θέμα αὐτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ III

Ἐργαλεῖα καλλιέργειας σχολικοῦ κήπου.

Ἐργαλεῖα γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν διαφόρων ἐργασιῶν, ἤτοι σκαψίματος, ἰσοπεδώσεως, φυτεύσεως, ποτίσματος, σκαλίσματος, κλαδεύσεως, ἐμβολισμοῦ, χρειάζονται διάφορα. Τῆ βαρεῖα ἐργασία τοῦ σκαψίματος καὶ τῆς ἰσοπεδώσεως ὡς καὶ χωρισμοῦ σὲ πρασιές καὶ δρόμους τοῦ σχολικοῦ κήπου θὰ τὴν κάμουν εἰδικοὶ ἐργάται. Τὰς ἄλλας ὅμως ἐργασίας θὰ πρέπει νὰ τὴς κάμουν οἱ μαθηταί. Γι' αὐτὰς λοιπὸν τῆς ἐργασίας θὰ χρειασθῆ νὰ φροντίσουμε νὰ ἐξοικονομήσουμε ἐργαλεῖα (βλέπε εἰκ. 13). Ἐξ αὐτῶν θὰ χρειασθοῦν γιὰ κάθε ἀτομικὸ ἢ ὁμαδικὸ κήπο: 1) δύο κασσόνια, τὸ ἓνα γιὰ σπορεῖο καὶ τὸ ἄλλο γιὰ φυτώριο, 2) ἓνα φυτευτῆρι ἀριθμ. 1, 3) μία τσάπη ἀριθμ. 4, 4) ἓνα σκαλιστῆρι ἀριθμ. 6, 5) ἓνα ἐμβολιστῆρι

ἀριθμ. 8, 6) ἓνα πατητήρι ξύλινο τοῦ χύματος κατὰ τὴν σπορὰν στὰ κασσόνια, ἀριθμ. 13. II Γιὰ κάθε δύο ἀτομικούς ἢ ἑμαδικούς κήπους: 1) ἀνά ἓν ἐκ τῶν φυτευτήριων ἀριθμ. 2 καὶ 3, 2) μίαν κτέναν ἀριθμ. 5, 3) ἓνα ποτιστήρι ἀριθμ. 12, 4) ἓνα ψαλίδι κλαδεύσεως ἀμπέλου καὶ δένδρων, 5) ἓνα πριόνι κλαδεύσεως. III Γιὰ ὅλο τὸ σχολικὸ κήπο: 1) ἓνα ψαλίδι κουρεύματος τῶν καλλωπιστικῶν θάμνων καὶ φυτῶν ἀριθμ. 7, 2) δύο χειραμάξια μεταφορᾶς κόπρου κλπ. Δηλαδή θὰ μᾶς χρειασθοῦν γιὰ τὸν ὑποδειγματικὸ σχολικὸ κήπο τῆς εἰκ. 11 ποῦ ἔχει 28 ἀτομικούς ἢ ἑμαδικούς κήπους τὰ ἐξῆς ἐργαλεῖα ἐν συνόψει:

I. Γιὰ τοὺς ἀτομικούς κήπους:	
1) Κασσόνια 28X2	56
2) Φυτευτήρια ἀριθμ. 1	28
3) Τσάπες ἀριθμ. 4	28
4) Σκαλιστήρια ἀριθμ. 6	28
5) Ἐμβολιαστήρια ἀριθμ. 8	28
6) Πατητήρια σπορᾶς ἀριθμ. 13	28
II. Γιὰ κάθε δύο ἀτομικούς κήπους:	
1) Φυτευτήρια ἀριθμ. 2	14
2) » » 3	14
3) Κτένες ἀριθμ. 5	14
4) Ποτιστήρια ἀριθμ. 12	14
5) Ψαλίδια κλαδεύσεως δένδρων	14
6) Πριόνια κλαδεύσεως	14
III. Γιὰ ὅλο τὸ σχολικὸ κήπο:	
1) Ψαλίδια κουρεύματος φυτῶν ἀριθμ. 7	1
2) Χειραμάξια	2
3) Φτυάρια	4
4) Λυσγάρια	2
5) Πηρόνια κόπρου	2
6) Κόπανος δρόμου	1
7) Ἐργαλεῖα ξυλουργοῦ	
8) Θερμόμετρον μεγίστου καὶ ἐλαχίστου ἀέρος	1
9) Θερμόμετρον ἐδάφους	1
10) Ὑγρόμετρον ἀέρος	1
11) Βροχόμετρον	1

Τὰ ἐργαλεῖα αὐτὰ ἠριθμημένα νὰ φυλάσσονται στὴν ἀποθήκη, καθένα σὲ ὠρισμένο μέρος. Ὑστερα ἀπὸ κάθε ἐργασία θὰ πρέπει νὰ στεγνώνονται καὶ ἀλείφονται μὲ λίπος μηχανῆς ἢ αὐτοκινήτων. Γιὰ τὴν καλὴν τῶν συντήρησιν νὰ εἶναι ὑπεύθυνοι οἱ μαθηταί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV

Ἐργαλεῖα καὶ φάρμακα καταπολεμήσεως ἀσθενειῶν καὶ ἐντόμων.

Ὁλλοὶ καλλιέργειαι ἀποτυγχάνουσι διότι δὲν ξέρουσι οἱ καλλιερῆται τῶν νὰ τῆς προστατεύσουσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῶν, ἤτοι ἀσθενειῶν καὶ ἐντόμων. Αἱ ἀσθένειαι καὶ τὰ ἔντομα καταπολεμοῦνται μὲ διάφορα φάρμακα ἀπλωνόμενα ἐπὶ τῶν φυτῶν καὶ δένδρων διὰ τῶν καταλλήλων ἐργαλείων. Γιὰ τὴ προστασίαν τῶν φυτῶν τοῦ σχολικοῦ κήπου ἢ σχολικοῦ κτήματος θὰ χρειασθοῦν: α) διάγνωσις τῶν ἀσθενειῶν καὶ ἐντόμων, β) ἀπόκτησις τῶν φαρμάκων καὶ ἐργαλείων καὶ γ) χρησιμοποίησις αὐτῶν στὴν κατάλληλη στιγμή καὶ ὅπως πρέπει. Γιὰ τὴ διάγνωσις τῶν ἀσθενειῶν καὶ ἐντόμων καὶ τὴν παρασκευὴν τῶν φαρμάκων δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀσχοληθῶ στὸν περιορισμένον χώρον τοῦ βιβλίου τούτου. Ὁ ἐνδιαφερόμενος ἕμεις διευθυντῆς τῶν ἐργασιῶν τοῦ σχολικοῦ κήπου ἢ κτήματος μπορεῖ νὰ συμβουλευθῆ τοὺς γεωπόνους ὑπαλλήλους τοῦ Κράτους καὶ τοὺς ὁδηγοὺς τοῦ Δενδροκόμου, Λαχανοκόμου καὶ Ἀνθοκόμου μέχρις ὅτι ἐκδοθῆ τὸ εἰδικὸ βιβλίον μας «Οἱ ἐχθροὶ τῶν δένδρων (ἀσθένειαι καὶ ἔντομα) καὶ τὰ μέσα ἀμύνης ἐναντίον αὐτῶν», τὸ ὅποσον ἐβραβεύθη ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν. Τὴν προμήθειαν ἕμεις τῶν ἐργαλείων μπορεῖ νὰ κάμῃ ἀμέσως. Ὡς ἐργαλεῖα θὰ χρειασθοῦν:

1) Ἐνας ψεκαστήρας τῆς πλάτης ποῦ κατὰ προτίμησιν νὰ μὴν ἔχη πλάκα καουτσούκ ἀλλὰ ἀντλία μὲ σφαῖρες, γιὰ νὰ μὴ χαλάῃ εὐκόλα καὶ γιὰ νὰ βγαίῃ τὸ ὑγρὸ φάρμακον ἀπ' αὐτὸν μὲ ὀρμὴν (πίεσιν), 2) δύο ψεκαστήρες τοῦ χειροῦ ἀριθμ. 10 (εἰκ. 13), 3) μία σήριγγα ἀριθμ. 9 γιὰ πρόχειρον ράντισμα μὲ φάρμακον ἢ νερὸ γιὰ δρόσισμα μερικῶν φυτῶν καὶ ξεσκόνισμα αὐτῶν, 4) ἓνα θειαφι-

στήρι τῆς πλάτης, 5) δύο σκονιστήρια (θειοφιστήρια) ἀριθμ. 11 τοῦ χεριοῦ, 6) ἓνας λέβης (καζάνι) σιδερένιος γιὰ τὴν παρασκευὴ θειασβεστίου, 7) ἓνα βαρέλι 100 ὀκάδων, ἀνοικτὸ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, γιὰ τὴν παρασκευὴ τοῦ βορδιγαλλείου πολτοῦ, 8) 5 τενεκέδες τοῦ πετρελαίου βοηθητικοί. Τὰ ἐργαλεῖα αὐτά θὰ φυλάσσονται εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ θὰ χρησιμοποιοῦνται ὅταν εἶναι ἀνάγκη ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῆ ἐπιδλέψει τοῦ διευθυντοῦ τῶν ἐργασιῶν.

Τὸ φαρμακεῖον πρέπει νὰ ἔχη πλουτισθῆ μετὰ τῶν ἐξῆς φάρμακα:

1) Θεϊκοῦ χαλκοῦ (γαλαζόπετρας)	10 ὀκάδες
2) Θειοφιῶ πρώτης ποιότητος (σκόνη)	50 »
3) Σαπουνιοῦ	2 »
4) Ἀρσενικοῦ μολύβδου	2 »
5) Ἀρσενικόδου νατρίου	2 »
6) Μελάσσης	20 »
7) Πετρελαίου ἀκαθάρτου	20 »
8) Διθειοῦχου ἀνθρακος	2 »
9) Τριμμάτων καπνοῦ	100 »
10) Ἐκχυλίσματος καπνοῦ	2 κοιλὰ
11) Εἰδικῶν φαρμάκων (σκόνες ἀσθενειῶν καὶ ἐντόμων	5 »
12) Ἀσβέστη (πέτρας φρέσκης κλεισιμένης σὲ δοχεῖο)	10 »
13) Πίσσας ἢ κατραμιοῦ τοῦ γκαζιοῦ	5 »
14) Κολοφωνίου	2 »
15) Κεριοῦ	1 »
16) Λίπους	1)2 »

Τὰ ἐπικίνδυνα φάρμακα 4, 5, 8, 10 καὶ 11 νὰ φυλάσσονται ἰδιαίτερος ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῶν ἐργασιῶν, διότι εἶναι δηλητήρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ V

Κόπρος καὶ λιπάσματα.

Ὁ πλουτισμὸς τοῦ ἔδαφους τοῦ σχολικοῦ κήπου καὶ ἡ διατήρησις τῆς γονιμότητός του θὰ βεβαιωθῶν σὲ τροφὴς τῶν φυτῶν ἀπὸ

ὁποῖα θὰ προστίθενται σ' αὐτό. Τέτοιες τροφὴς εἶναι ἡ κόπρος καὶ τὰ χημικὰ λιπάσματα. Ἡ κόπρος πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς ἡ κυριωτέρα καὶ ἀσφαλεσττέρα πηγὴ τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν, τὰ δὲ χημικὰ λιπάσματα ὡς συμπληρωματικὰ αὐτῆς.

Ἡ προμήθεια τῆς κόπρου πρέπει νὰ γίνεται ἐγκαίρως γιὰ νὰ δοθῆ καιρὸς νὰ ζυμωθῆ μέσα στὸ κοπρόλακκο. Ἄν εἶναι χωνευμένη μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῆ χωρὶς προετοιμασίαν. Πάντως πρέπει νὰ ὑπάρχῃ πάντοτε πρόχειρος μίαν ποσότης χωνευμένης κόπρου.

Τὰ περὶ λιπάσεως ἐκτίθενται στοὺς ὁδηγοὺς τοῦ Δενδροκόμου, Λαχονοκόμου καὶ Ἀνθοκόμου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ σχολικὸς κήπος θὰ εἶναι καὶ πειραματικὸ κέντρο, θὰ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ προμηθεύεται (τῆς περισσότερες φορὴς δωρεὰν) χημικὰ λιπάσματα πάσης προελεύσεως γιὰ νὰ πειραματίζεται στὴν ἔκτασί του καὶ στῆς καλλιέργειαι τῆς πατρικῆς τῶν μαθητῶν. Δὲν θὰ πρέπει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ὁ διευθυντὴς τῶν ἐργασιῶν τοῦ σχολικοῦ κήπου νὰ κηρύσσεται ὑπὲρ ἢ κατὰ ἐνός χημικοῦ λιπάσματος, γιὰ νὰ μὴ παρεξηγηθῆ. Θὰ δίδῃ ἀπλῶς πληροφορίαν καὶ θ' ἀφίνη χωρὶς πολλὰ σχόλια τὰ πράγματα νὰ μιλοῦν μόνον τοὺς.

Θὰ πρέπει λοιπὸν νὰ βρίσκωνται στὴν ἀποθήκην τοῦ σχολικοῦ κήπου χημικὰ λιπάσματα ἀπλὰ καὶ σύνθετα, ὅπως π. χ. τῶν τύπων 16-0-0 (νίτρο), 20-0-0 (θεικὴ ἀμμωνία), 0-16-0 (ὑπερφωσφορικόν), 0-0-48 (θεικὸν κάλι), 4-10-5, 4-10-10, 6-8-8, 10-48-0, 17-20-0, 12-16-16, 8-20-10 κλπ. Ἀπαραίτητως πρέπει νὰ βρίσκωνται στὴν ἀποθήκην τὰ πρῶτα τέσσαρα ἀπλὰ χ. λιπάσματα, διότι θὰ χρειάζονται γιὰ πειράματα γιὰ ν' ἀποδειχθῆ ποῖο ἢ ποῖα θρεπτικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὰ τρία λείπουν ἀπὸ τὸ ἔδαφος.

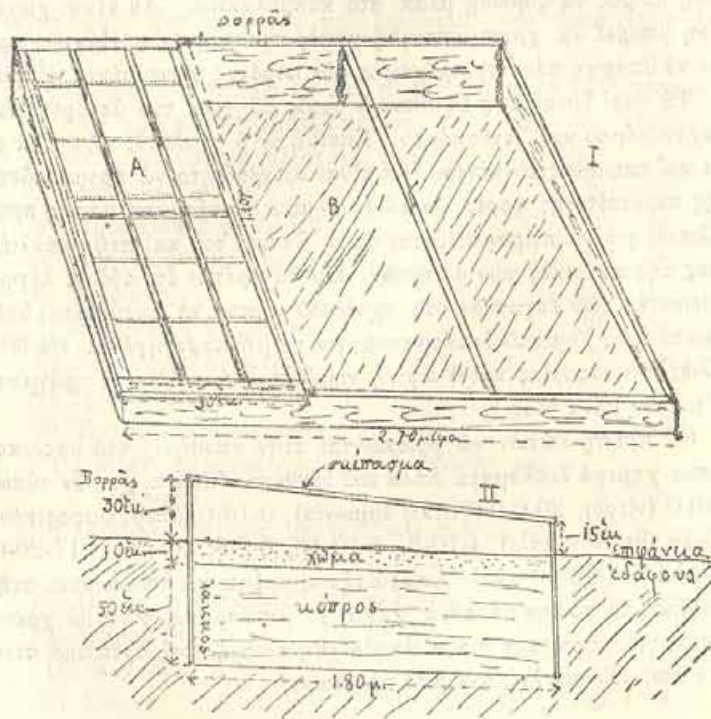
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VI

Ἀσφάλεια κατὰ κλοπῶν.

Ὁ σχολικὸς κήπος ὑπόκειται σὲ κινδύνους ζημιῶν. Γιὰ ἐξουδετέρωσιν τῶν κινδύνων αὐτῶν πρέπει νὰ ἐξασφαλισθῆ οὗτος. Τοῦτο θὰ γίνῃ μετὰ μαγνῆροτοίχον καὶ περίφραγμα πυκνὸ καὶ ὑψηλὸ ἀγκαθιστοῦ σύρματος. Εἰς τὸν ἔτσι περιφραγμένον κήπον θὰ εἰσέρχεται κανεὶς διὰ τῆς θύρας τῆς εἰσόδου, ἡ ὁποία θὰ εἶναι στερεὰ καὶ θὰ

κλειδώνεται καλά. Ἄν ὑπάρχη δωμάτιον διαθέσιμο γιὰ ἐπιστάτη τότε τοῦ παραχωρεῖται καὶ τοῦ ἀνατίθεται ἡ φύλαξις τοῦ κήπου.

Καλύτερα ἕμως θὰ κατορθωθῇ ἡ φύλαξις ἂν φροντίσῃ καταλλήλως ὁ διδάσκαλος νὰ γεννήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον ἑλίων τῶν μαθητῶν γιὰ τὴν ἐργασία τοῦ σχολικοῦ κήπου. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν

Εἰκὼν 14.—Θερμοστρωμνὴ (τζίκι), χρησιμοποιουμένη ὡς προστατευόμενο σπορεῖο ἢ φυτώριον πρωϊμῶν λαχανικῶν καὶ ἀνθῶν. (Ἐκ τῶν Ὁδηγῶν Λαχανοκόμου καὶ Ἀνθοκόμου).

θὰ μεταδοθῇ εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτῶν καὶ ἔτσι δολόκληρος ἡ κοινωνία, ποῦ βρίσκεται ὁ σχολικὸς κήπος, θὰ δείξῃ τόσον ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν συντήρησι τοῦ σχολικοῦ κήπου ὥστε ἡ διαφύλαξις του νὰ ἔχῃ ἐξασφαλισθῇ. Ὡστε ἡ ἀσφάλεια τοῦ σχολικοῦ κήπου βρίσκεται ἐν στά χέρια τοῦ διδασκάλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VII

Ἐργικὰ πολλαπλασιασμοῦ τῶν φυτῶν.

Τὰ δένδρα, λαχανικὰ καὶ ἄνθη πολλαπλασιάζονται διὰ σπόρων, μοσχευμάτων καταβολάδων, ἐμβολίων, δενδρυλλίων, φυτῶν καὶ βολβῶν. Τὸ ὑλικὸν τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι καλῆς ποιότητος γιὰ ν' ἀποκτηθοῦν καλὰ δένδρα, λαχανικὰ καὶ ἄνθη. Ἐχοντας τοῦτο ὑπ' ὄψει οἱ διευθύνοντες τὰς ἐργασίας τοῦ σχολικοῦ κήπου, πρέπει ν' ἀναζητήσῃ τὰς καλλιτέρας πηγὰς προμηθείας τοῦ φυτικοῦ ὑλικοῦ πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῶν φυτῶν, ἀφοῦ στὴν ποιότητα αὐτοῦ στηριζόμενοι θ' ἀναμείνουν καλὰ ἀποτελέσματα. Ἐὰν δὲν γνωρίζουν τὰς πηγὰς ταύτας εἶναι ἀπαραίτητον νὰ συμβουλευθοῦν τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος γνωρίζοντας τὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν φυτῶν καὶ τὰ τῆς προμηθείας τοῦ ὑλικοῦ πρὸς πολλαπλασιασμὸν αὐτῶν. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ γεωπόνοι, ἰδιῶται καὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι, ὑψητεροῦντες εἴτε εἰς γεωπονικὰς σχολὰς, εἴτε εἰς γεωργικοὺς εἰδικούς σταθμούς, εἴτε εἰς Ἀγροκήπια εἴτε εἰς γραφεῖα νομογεωπόνων, ἐποικισμοῦ καὶ ἐπαρχιακῶν γεωπόνων. Οἱ γεωπόνοι οὗτοι θὰ προμηθεύουσι πᾶν ὑλικὸν (σπόρους, μοσχεύματα, ἐμβόλια), τὸ ὁποῖον παράγουσιν εἰς τὰ ἱδρύματά των, προθύμως. Τοῦτο ὅμως δὲν μποροῦν νὰ κάμουν καὶ γιὰ πᾶν ἄλλο ὑλικὸν τὸ ὁποῖον εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ προμηθευθοῦν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἢ διαθέτουσιν τὰ ἱδρύματα ἐπὶ πληρωμῇ. Διὰ τοῦτο ὅταν ἀπευθύνεται κανεὶς σὲ γεωργικὰ ἱδρύματα πρέπει α) νὰ ζητῇ συγκεκριμένως τὸ εἶδος ὑλικοῦ καὶ τὴν ποσότητα αὐτοῦ, β) νὰ ζητῇ ἀξίαν τοῦ ὑλικοῦ καὶ γ) ν' ἀπευθύνεται ἐγκαίρως. Πᾶσα μὴ συμμόρφωσις πρὸς τοὺς ὅρους τούτους θὰ συνεπάγεται ἀπώλειαν χρόνου καὶ ἀκαίρον ἢ μὴ προμήθειαν τοῦ ἀναγκαίου φυτικοῦ ὑλικοῦ. Ἡ τσιαυτὴ ὅμως ἀποτυχία δὲν θὰ βαρύνῃ τὸν γεωπόνον εἰς τὸν ὁποῖον ἀπηυθύνθησαν ἀλλὰ τὸν ὑπεύθυνον διευθυντὴν τοῦ σχολικοῦ κήπου. Ὁ γεωπόνος θὰ πρέπει, ἅμα τῇ λήψει ἐπιστολῆς ἢ ἐγγράφου τοῦ αἰτοῦντος ὑλικὸν ἢ ὑπόδειξιν πηγῆς ἐκ τῆς ὁποίας θὰ γίνῃ ἡ προμήθεια αὐτοῦ, ν' ἀπαντᾷ ἀμέσως, γιὰ νὰ δίδεται καιρὸς εἰς τὸν αἰτοῦντα ν' ἀπευθυνθῇ καὶ εἰς ἄλλας πηγὰς, ἂν παραστή ἀνάγκη.

Τὸ ὑλικὸν λαμβανόμενον ἐγκαίρως νὰ φυλάσσεται καλῶς, ἢ

προετοιμάζεται καταλλήλως, ή χρησιμοποιείται άμέσως, αν είναι καιρός και δέν παρίσταται ανάγκη προετοιμασίας αυτού.

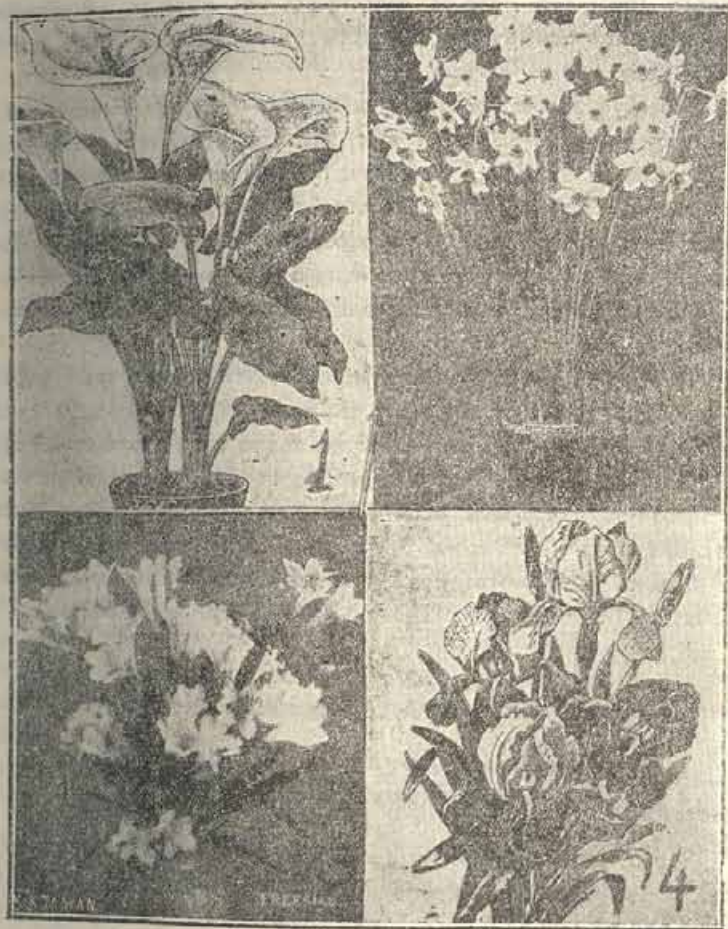
Οί σπόροι π. χ. όπωροφόρων δένδρων πρέπει 1) να στρωματώ-
νται σε άμμο α) κατά 7)δριον—8)δριον αν είναι κερασιάς, δαμα-
σκήνου, ροδακίνου, έλθας, β) κατά Δεκέμβριον αν είναι άπιδιάς,
μηλιάς και γ) κατά Ίανουάριον αν είναι άμυγδαλιάς, βερικοκκιάς,
καρυδιάς, φιστικιάς, και 2) να σπείρεται άπ' εϋθείας όταν ζεστάνη
ό καιρός την άνοιξη κατά τον Απρίλιον, Μάιον της μουριάς και
μουσουλιάς (μόλις βγή από τον καρπό). "Αν δέν συμμορφωθή κα-
νείς προς τας οδηγίας αυτάς δέν είναι δυνατόν να επιτύχη ή
σπορά. Πολλές φορές της άποτυχίας, ένεκεν παραλείψεως των
προετοιμασιών αυτών, άποδίδουσι οί ύπεύθυνοι των άποτυχιών
στη κακή ποιότητα του σπόρου. "Εν τούτοις εϋρήκαμε ότι δέν έχει
έτσι το πράγμα, διότι παράλειψις της στρωματώσεως των σπόρων
έγκαίρως, π.χ. της άπιδιάς, μηλιάς, κερασιάς, δαμασκηλιάς, κλπ.,
άγει άσφαλώς εις την άποτυχίαν.

"Όσον άφορά τους σπόρους των λαχανικών και άνθέων δέν
χρειάζεται στρωμάτωσις αυτών αλλά έγγύησις ότι είναι φρέσκοι
και της ώρισιμένης ποικιλίας που ζητούμεν. Αυτές της ιδιότητες θα
της έχουν αν κάμη κανείς μόνος το σπόρο του (όπως αναφέρεται
στον "Οδηγόν Λαχανοκόμου) ή όταν τον αγοράση από ευυπόληπτο
σπορεμπορικό κατάστημα. Τους καλούς λοιπόν και γερούς σπόρους
των λαχανικών και άνθέων πρέπει να τους σπείρη κανείς στην
έποχή την κατάλληλο και στο σπορείον ή άπ' εϋθείας στο χωράφι
κατά τας οδηγίας των οδηγών Λαχανοκόμου και Άνθοκόμου.

Τών μοσχευμάτων ή προμήθεια πρέπει να γίνεται ένωρίς (φθι-
νόπωρο) και να γίνεται ή φύτευσις αυτών άμέσως. "Αν γίνη ή
προμήθειά των τον χειμώνα, τότε ή φύτευσις των ν' αναβληθή για
την άνοιξη. "Εν τή μεταξύ πρέπει δεμένα κατά 25 σε δεμάτια να
στρωματώνονται ανάποδα μέσα σε άμμο ή στο χώμα και να σκε-
πάζονται αί βάσεις των, που θα βρίσκονται επάνω, με άμμο ή
πόντων. Κατά τας αρχάς της άνοιξεως, και όταν έχει σχηματισθή
έπουλωτικός ιστός (κάλος) στην πληγή που βρίσκεται πλησίον στην
επιφάνεια, βγάζονται τα μοσχεύματα από τη στρωμάτωση και φυ-
τεύονται, όρθά πλέον, με την βάση προς τα κάτω, στο φυτώριο.

Αί καταβολάδες κόπτονται από το μητρικό φυτό και βγάζονται

από τη γη, αν πρόκειται να μεταφυτευθούν, κατά το φθινόπωρο.

Εικόν 15. — Βολβώδη φυτά 1=κάλλες, 2=νάρσισοι, 3=φοξίες
4=κρίνοι. (Βλέπε "Οδηγόν Άνθοκόμου).

μετά την πτώσι των φύλλων και τα πρωτοβρόχια, ή στο τέλος
του χειμόνος.

"Η μεταφύτευσις των δενδρυλλίων από το σπορείον στο φυτώ-

ριο ἢ ἀπὸ τὸ φυτώριο στὴν ὀριστικὴ θέση, πρέπει νὰ γίνετα: τὸ φθινόπωρο, μετὰ τὰ πρωτοδρόγια, μέχρι τῆς ἀνοίξεως γιὰ τὰ φυλλοδόλια (καλύτερα κατὰ τὸ φθινόπωρο) καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρο ἔνωρις ἢ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνοίξεως καλύτερα καὶ ποτὲ κατὰ τὸν χειμῶνα γιὰ τὰ ἀειθαλῆ.

Τοὺς ἀνθοφόρους βολβοὺς, ἢ ριζώματα, ἢ ρίζες φυτεύει κανεὶς δύο ἐποχὰς, ἀναλόγως τοῦ εἶδους, ἤτοι τὸ φθινόπωρο (θακίνθους ἢ ζουμπούλια, τουλίπες, ναρκίσσους, κρίνους, κλπ.) γιὰ ἀνοιξιὰτικὴ ἀνθισσὴ καὶ τὴν ἀνοιξὴ (γλαδιόλους, σπαθάνια, ντάλλιες, κάννες, διαστάνια ἢ πολיאρθῆ, κλπ.) γιὰ καλοκαιρινὴ καὶ φθινοπωρινὴ ἀνθισσὴ. Οἱ βολβοὶ πρέπει νὰ εἶναι ὀρισμένων χρωμάτων καὶ καλοθρεμμένοι γιὰ νὰ δώσουν γερὰ ἀνθῆ. (Βλέπε καὶ ὁδηγὸν Ἀνθοκόμου).

Τὰ ἐμβόλια τῶν δένδρων χρησιμοποιοῦνται κυρίως τρεῖς φορές ἢ ἐποχὰς τὸ χρόνο ἤτοι: 1) κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνοίξεως, 2) κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους καὶ 3) κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου. Τότε νὰ γίνετα: καὶ ἡ προμήθεια αὐτῶν. Τῆς 1ης ἐποχῆς μπορεῖ νὰ διατηρηθοῦν στρωματωμένα μέσα στὴν ἄμμο, ὅπως τὰ μοσχεύματα πολλὰς ἡμέρας. Τῶν 2ης καὶ 3ης ἐποχῶν πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦνται ὅσον τὸ δυνατόν γρήγορα, γιὰτὶ ὑπόκεινται σὲ φθορά. Διὰ περισσότεροστέρας λεπτομερείας βλέπε τὸν Ὁδηγὸν τοῦ Δενδροκόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VIII

Ἡμερολόγιον ἐργασίας καὶ βιβλιοθήκη σχολικοῦ κήπου.

Ἀφοῦ γίνῃ ἡ ἐγκατάστασις καὶ διαρρύθμισις τοῦ σχολικοῦ κήπου, σύμφωνα μὲ ὅσα ἐλέχθησαν στὸ Κεφ. I, χρειάζεται νὰ καθορισθῇ καὶ πρόγραμμα ἢ ἡμερολόγιον ἐργασίας. Πρὸς κατάρτισιν τῶν μνησιαίων προγραμμάτων ἐργασίας θὰ καταταχθοῦν αἱ ἐργασίαι ὡς γινόμεναι 1) στὸ δενδρόκηπο, 2) στὸν ἀμπελώνα, 3) στὸν λαχανόκηπο, 4) στὰ σπορεῖα καὶ φυτώρια δένδρων, 5) στὸν ἀνθόκηπο, 6) στὸ ὑαλοσκεπὲς σπορεῖον (τζάκι), εἰκ. 14 καὶ 7) στὸν σχολικὸ κήπον ὡς σύνολο (γενικὲς ἐργασίαι). Ἐπάνω σ' αὐτὰ τὰ κεφάλαια ἐργασίας καθορίζεται τὸ πρόγραμμα ἀπὸ τὸν διευθυντὴ τοῦ σχολικοῦ κήπου μὲ

τὴν βεβαίαια τῶν Ὁδηγῶν Δενδροκόμου, Λαχανοκόμου καὶ Ἀνθοκόμου, τῶν γνώσεών του καὶ τῶν πληροφοριῶν τῶν εἰδικῶν. Δυστυχῶς ὁ χώρος δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐπεκταθῶ ἐπὶ τοῦ προγράμματος τῶν ἐργασιῶν. Δίδονται ἀρκετὰ ὁδηγίαι χρησιμοποίησεως τοῦ φυτικοῦ ὕλικου πολλαπλασιασμοῦ τῶν φυτῶν εἰς τὸ προηγούμενον Κεφάλαιον, ἵνα χρησιμεύσουν διὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ προγράμματος ἐργασιῶν. Ἐν τούτοις ἐπιφυλάσσομαι νὰ ἐπεκταθῶ γρήγορα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου στὸ εἰδικὸ βιβλίον μὲ τὸν τίτλον «Ἡμερολόγιον τοῦ Δενδροκόμου, Λαχανοκόμου καὶ Ἀνθοκόμου» τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ἐκδώσω.

Μετὰ τὴν κατάρτισιν ἢ ἀπόκτησιν τοῦ προγράμματος ἐπιβάλλεται ἡ τήρησις ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ σχολικοῦ κήπου ἡμερολογίου ἐκτελέσεως αὐτοῦ, σημειουμένων ἐν αὐτῷ τῶν ὥρων ἐργασίας καὶ τῆς χρησιμοποίησεως ὕλικῶν. Τέτοιο ἡμερολόγιον πρέπει νὰ τηρηθῆται καὶ ἀπὸ κάθε τάξιν τοῦ σχολείου ἀσχολουμένην εἰς τὸν σχολικὸν κήπον. Εἰς τὰ ἡμερολόγια αὐτὰ θὰ σημειοῦνται ὄχι μόνον αἱ ἐργασίαι αἱ ὁποῖαι γίνονται κάθε ἡμέρα ἀλλὰ καὶ διάφοροι παρατηρήσεις, ὡς ἐπὶ παραδείγματι: κατάστασις βλαστῆσεως, ἐποχὴ ἀνήσεως, ἐποχὴ ὀριμάνσεως, χρόνος ὁ ὁποῖος ἀπητήθη ἀπὸ τῆς σπορᾶς μέχρι τῆς ὀριμάνσεως λαχανικῶν ἢ ἀνθήσεως ἀνθέων, ἢ ὀριμάνσεως ὀρισμένων καρπῶν, ἀποτελέσματα λιπάνσεων καὶ ἀρδεύσεων κατὰ τὰ διάφορα στάδια βλαστῆσεως τῶν φυτῶν καὶ δένδρων, ἐμφάνισις ἀσθενειῶν καὶ ἐντόμων, καταπολέμησις αὐτῶν καὶ ἀποτελέσματα. Ἐπίσης νὰ τηροῦνται σημειώσεις τῶν καιρικῶν παρατηρήσεων, ἤτοι τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἀέρος, τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἐδάφους, τῆς ὑγρασίας τοῦ ἀέρος, τῆς πτώσεως βροχῆς, τῶν βροχερῶν ὥρων καὶ ἡμερῶν καὶ τῶν καθαρῶν καὶ συννεφιασμένων ἡμερῶν. Αἱ μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις νὰ τηροῦνται ὄχι μόνον στὸ γενικὸ Ἡμερολόγιον ἀλλὰ καὶ σὲ εἰδικὸ βιβλίον. Ὅλα δὲ αὐτὰ νὰ τηροῦνται στὴ βιβλιοθήκῃ τοῦ σχολείου.

Ἡ τήρησις τοῦ Ἡμερολογίου ἐργασίας, συμφώνως πρὸς τὸ πρόγραμμα ἐργασιῶν καὶ τῶν παρατηρήσεων, ἔχει μεγίστην σημασίαν. Συμβουλευόμενος κανεὶς αὐτὸ θὰ ὁδηγῆται νὰ ὀρίξῃ τὸ πρόγραμμα ἐργασίας τοῦ ἐπομένου ἔτους, διότι ἔνα τέτοιο ἡμερολόγιον μὲ τὰς σημειώσεις ἐπὶ τῆς ἐπιτυχίας καὶ ἀποτυχίας ἐκτελέσεως διαφόρων ἐργασιῶν δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι πολῦτιμος πρὸς τοῦτο ὁδηγός.

Ἡ ὑπαρξίς βιβλιοθήκης τοῦ σχολικοῦ κήπου ἢ σχολείου θὰ βοηθήσῃ πολὺ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σχολικοῦ κήπου καὶ τὴν ἐπιτευξὴν τῶν ἐπιδιωκομένων δι' αὐτοῦ σκοπῶν. Ἡ βιβλιοθήκη αὐτὴ θὰ πλουτίζεται πρῶτα πρῶτα μὲ τὰ Ἡμερολόγια ἐργασίας καὶ γενικῶν παρατηρήσεων τοῦ διδασκάλου καὶ μαθητῶν καὶ τοῦ βιβλίου τῶν εἰδικῶν μεταωρολογικῶν παρατηρήσεων. Θὰ ὑπάρχῃ εἰς αὐτὴν ἐπίσης σχεδιάγραμμα τοῦ σχολικοῦ κήπου ἀνανεούμενον κατ' ἔτος γιὰ νὰ δείχνῃ τῆς διάφορας καλλιέργειας καὶ τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα σὲ κάθε ἓνα κομμάτι τοῦ κήπου ἢ σὲ κάθε καλλιέργεια.

Ἐκτὸς τῶν βιβλίων τούτων νὰ γίνῃ προμήθεια βλῶν τῶν γεωργικῶν περιοδικῶν (Δελτίον Ἑλληνικῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας, Νέα Γεωπονικά, Ἀγροτικὴ Ζωή, Ἀγροτικὴ Αὐγὴ Καλαμῶν, κλπ.) καὶ τῶν βιβλίων τῶν πραγματευομένων περὶ δένδρων, λαχανικῶν, ἀνθέων, λιπασμάτων καὶ γενικῶς περὶ γεωργικῶν ζησημάτων ποῦ ἐνδιαφέρουν τὴν περιφέρειαν. Μὲ τέτοια περιοδικὰ καὶ βιβλία νὰ πλουτισθῇ ὄχι μόνον ἡ βιβλιοθήκη τοῦ σχολείου ἀλλὰ καὶ αἱ βιβλιοθήκαι τῶν μαθητῶν. Τοῦτο θὰ κατορθωθῇ διὰ τῆς καταλλήλου ὠθήσεως τῶν διδασκάλων. Ἡ ἀπόκτησις τοιούτων ὁδηγῶν καὶ πληροφοριῶν θὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν παιδιῶν καὶ τῶν γονέων πρὸς εὔρεσιν τῶν καλυτέρων τρόπων ἐκμεταλεύσεως τῆς γῆς καὶ θὰ τείνῃ εἰς τὸ ν' ἀγαπήσωσι τὴν γῆν καὶ τὸ γεωργικὸν ἐπάγγελμα.

Τὰ βιβλία τῆς σχολικῆς βιβλιοθήκης διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἀπαιτηθοῦν πολλὰ ἐξοδα δύναται νὰ δανείζονται διὰ βραχὺ χρονικὸν διάστημα εἰς οἰονδήποτε προσφέροντα ἐγγύησιν χρηματικὴν τοῦλάχιστον πενταπλασίαν τῆς ἀξίας τῶν δανειζομένων βιβλίων. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δανείζονται τὰ Ἡμερολόγια καὶ αἱ παρατηρήσεις. Δύναται ὅμως νὰ δίδονται ἀντίγραφα ὠρισμένων παρατηρήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΧ

Ἐκτελεστῆς τοῦ προγράμματος τοῦ σχολικοῦ κήπου.

Ὁ ἐκτελεστῆς τοῦ προγράμματος τῶν σχολικῶν κήπων εἶναι ὁ κυριώτερος παράγων ἐπιτυχίης αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐξαρτῶνται:

οἱ λοιποὶ παράγοντες. Οὗτος εἶναι ὁ διδάσκαλος. Ἐπ' αὐτοῦ θὰ στηριχθῇ ἡ ἐπιτυχία τοῦ σχολικοῦ κήπου. Καὶ γὰρ νὰ κατορθωθῇ τοῦτο πρέπει ὁ διδάσκαλος νὰ κατανοήσῃ καλῶς τὴν σημασίαν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σχολικοῦ κήπου. Καὶ ὄχι μόνον νὰ κατανοήσῃ τοῦτο, ἀλλὰ πρέπει νὰ αἰσθανθῇ ὁ ἴδιος τὸν ἐνθουσιασμόν τὸν ὁποῖον πρόκειται νὰ διεγείρῃ εἰς τὴν παιδικὴν ψυχὴν διὰ τῆς καλλιέργειας τοῦ φυτοῦ. Πρέπει νὰ προσπαθήσῃ ὁ διδάσκαλος ἐκ τῶν προτέρων νὰ ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τοῦ φυτοῦ, γιὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ὁδηγήσῃ κατόπιν τὸ παιδί εἰς τὴν θείαν μυσταγωγίαν τῆς λατρείας αὐτοῦ. Καὶ ἀφοῦ αἰσθανθῇ τὸν ἱερόν αὐτὸν παλμόν, τότε νὰ ἐπιδιώξῃ νὰ ἐκπαιδευθῇ ὁ ἴδιος. Γιὰ νὰ κατανοήσῃ τὸ πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον μέλλει νὰ ἐφαρμόσῃ γιὰ τὴν ἐκπαιδευσίν του αὐτὴ θὰ εὔρη πρόθυμον ὁδηγόν καὶ συνεργάτην τὸν γεωπόνον. Ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν δύο τούτων κοινωνικῶν παραγόντων, τοῦ διδασκάλου καὶ γεωπόνου, θὰ ἀποδώσῃ ἐξαιρετοὺς καρπούς. Θὰ κατανοήσῃ τότε ὁ διδάσκαλος τῆς γεωργικῆς Ἑλλάδος ὅτι ἦλθεν ὁ καιρὸς ποῦ πρέπει νὰ παύσῃ νὰ κεντρίξῃ τοὺς ἀγροτόπαιδας γιὰ νὰ μάθουν «πάντα ἀράδες γράμματα, γιὰ νὰ μὴ γίνουν σκαφτιάδες ὅπως ὁ πατέρας των», καὶ ποῦ πρέπει νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν ὅτι ἡ καλλιέργεια τοῦ φυτοῦ εἶναι ὄχι μόνον ἐπικερδῆς ἀλλὰ καὶ ἐξευγενιστικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ, ἀπαιτοῦσα γνώσεις καὶ ψυχικὰ ἐφόδια. Μετὰ τοιαύτην κατανοήσιν θὰ καταστῇ ἱκανὸς γιὰ νὰ ὠθήσῃ, κατὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ σχολικοῦ κήπου, ὅλους μὲν τοὺς μαθητὰς πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ φυτοῦ καὶ τὴν συνεργασίαν μετὰ τῶν, ἰδιαιτέρως δὲ τοὺς προοριζομένους γιὰ τὸ γεωργικὸν ἐπάγγελμα καὶ τὰς θετικὰς ἐπιστήμας, ν' ἀγαπήσωσιν αὐτὸ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τῶν κατιστήσων τοῦτο σεβαστὸν καὶ πρὸς πᾶν ἄλλο ἐπάγγελμα. Ὁ διδάσκαλος θὰ ἠδύνατο ν' ἀναζητήσῃ μόνος του τὴν γεωργικὴν του συνειδητοποίησιν. Ἀλλὰ πρὸς διευκόλυνσίν του τὸ Κράτος ἱδρυσεν τὰ γεωργικὰ Φροντιστήρια μετεκπαιδεύσεως. Καὶ ἔτσι πολὺ γρηγόρα θὰ ἔχουν ἐκπαιδευθῇ οἱ φιλοπρόδοι διδάσκαλοι, ἐπάνω στοὺς ὁποίους θὰ στηριχθῇ ἡ οἰκοδόμησις μιᾶς νέας Ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἐχούσης γεωργικὴν συνειδήσιν, δηλαδή ἐφόδιον ὁδηγοῦν εἰς τὴν κατὰκτησιν ἐν τῇ Ἑλλάδι ὑπὸ πάντων τῆς πάσης φύσεως ἐπιτυχίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Χ

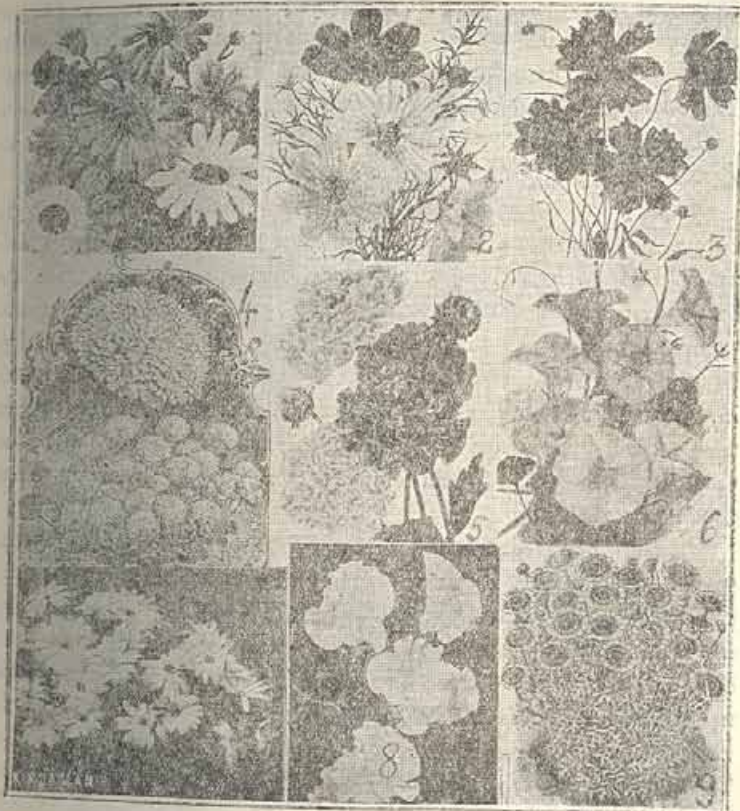
Ὁργάνωσις τοῦ σχολείου γὰρ νὰ λειτουργήσῃ ὁμαλῶς ὁ σχολικὸς κήπος.

Ἀφοῦ ἐξασφαλισθοῦν καὶ οἱ ἐννέα παράγοντες ἐπιτυχίας τοῦ σχολικοῦ κήπου, ἦτοι: 1) ἱκανὴ ἔκτασις καλῆς γῆς, 2) Νερὸ ποτίσματος, 3) Ἐργαλεῖα καλλιεργείας, 4) Ἐργαλεῖα καὶ φάρμακα καταπολεμήσεως ἐντόμων καὶ ἀσθενειῶν, 5) Κόπρος καὶ λιπάσματα, 6) Ἀσφάλεια κατὰ κλοπῶν, 7) Καλῆς ποιότητος ὕλικά πολλαπλασιασμοῦ τῶν φυτῶν, 8) Πρόγραμμα ἐργασίας, τήρησις βιβλίων κατὰ τὴν ἐκτέλεσίν των καὶ ἀπόκτησις πλουσίας βιβλιοθήκης διὰ γεωργικῶν περιοδικῶν καὶ βιβλίων καὶ 9) Ἐνθουσιώδης διδάσκαλος, ἐκτελεστής τοῦ προγράμματος, δὲν ὑπολείπονται παρὰ οἱ μαθηταὶ γὰρ νὰ τεθοῦν οἱ παράγοντες αὐτοὶ σὲ κίνησιν. Οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ ὀργανωθοῦν σὲ σχολικὴν κοινότητα ἢ σχολικὸν συνεταιρισμόν, ὁ ὅποιος νὰ ἔχῃ σκοπὸν τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σχολικοῦ κήπου ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως. Τὴν ἐπιδιώξιν ἐκπληρώσεως ἐκτὸς τοῦ σκοποῦ τούτου καὶ τῶν ἄλλων σκοπῶν τοῦ σχολικοῦ κήπου θὰ ἐπιδιώξῃ ὁ διδάσκαλος.

Ἡ σχολικὴ κοινότης πρέπει ν' ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ διδασκάλου, α') τὴν τήρησιν τοῦ Ἡμερολογίου ἐργασίας καὶ παρατηρήσεων, β') ὡσαύτως τοῦ βιβλίου μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων, γ') ἐπίσης τὴν τήρησιν λογιστικῶν βιβλίων, γὰρ νὰ φανῇ τὸ οἰκονομικὸν ἀποτέλεσμα καὶ τ' ἀποτελέσματα πειραμάτων, ὡς λιπάνσεως, καταπολεμήσεως ἀσθενειῶν, κλπ., δ') τὴν ἐκτέλεσιν πώλησις καλλιεργητικῆς ἐργασίας καὶ ε') τὴν ἐκποίησιν τῶν προϊόντων. Πρὸς τοῦτο μερικοὶ μαθηταὶ νὰ φροντίζουσι γὰρ τὴν πώλησιν τῶν προϊόντων ὀρισμένης ἐποχῆς καὶ ὀρισμένης ἡμέρας, εἴτε ἐπὶ τόπου, εἴτε εἰς ὀρισμένον τόπον ἀγορᾶς. Οἱ αὐτοὶ μαθηταὶ θ' ἀναλάβουσι καὶ τὴν διαφήμισιν τῆς πωλήσεως τῶν προϊόντων. Αἱ πραγματοποιοῦμεναι εἰσπράξεις νὰ κατατίθενται εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ σχολικοῦ κήπου.

Γιὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καλλιεργητικῶν ἐργασιῶν καὶ τὴν χρησιμοποίησιν γενικῶς τοῦ σχολικοῦ κήπου γὰρ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν ποῦ εἴπαμε εἰς τὴν εἰσαγωγὴν, ὅποτε οὗτος θὰ καταστῇ μέσον

προόδου τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος, θὰ πρέπει ὁ διδάσκαλος νὰ κατανοήσῃ τὰς ἐργασίας εἰς τοὺς μαθητὰς ἀναλόγως τῆς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς αὐτῶν ἀναπτύξεως. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ κανον

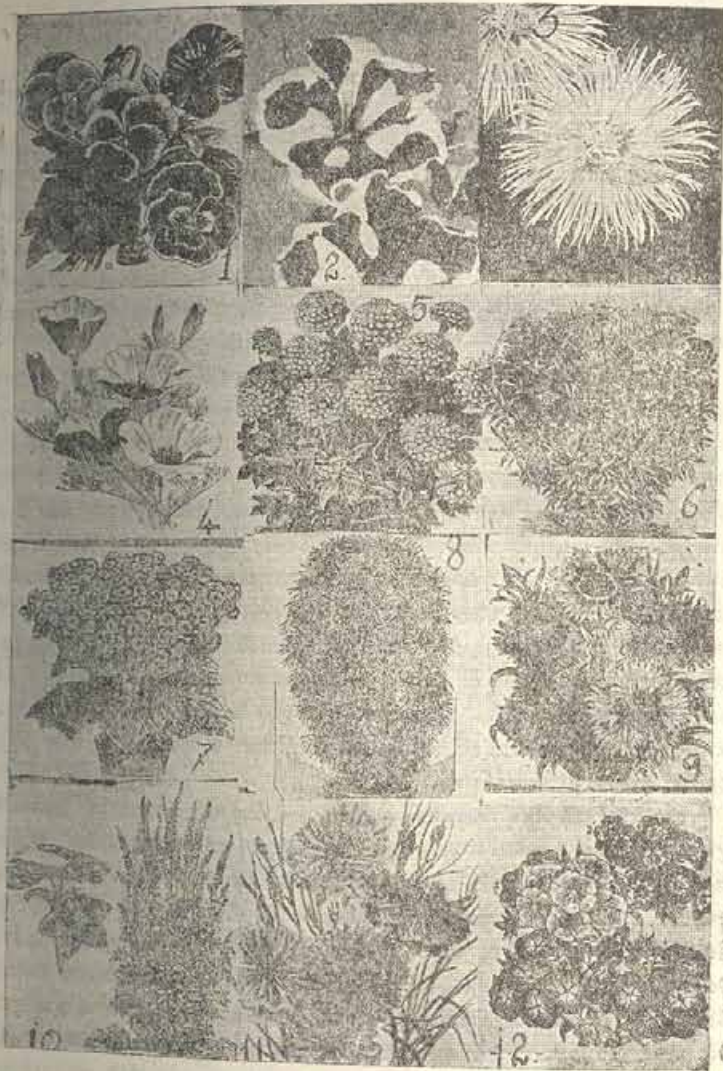
Εἰς τὸν 16.— 1=βραχυκόμη, 2=κόσμος, 3=κορέοφις, 4=μπέλλα, 5=σαμπιόζα, 6=Ἴπομοία, 7=διμορφοθήκη, 8=μοσχοπίξελος, 9=καλοκαιρινὸν χρυσάνθεμον.

νίξει συνήθως ἢ τάξις εἰς τὴν ὅποιαν φοιτᾷ ὁ μαθητῆς, ἢ ἐργασία πρέπει νὰ ὀρισθῇ κατὰ τάξεις. Ἔτσι αἱ πρῶται τρεῖς τάξεις δὲν θὰ πρέπει ν' ἀναλάβουσι ὑπεύθυνον ἐργασίαν, ἀλλ' ἀπλῶς θὰ κάμνουν περίπατον μετὰ τοῦ διδασκάλου καὶ ὀρισμένων μεγάλων μαθητῶν

βοηθῶν αὐτοῦ, γιὰ νὰ κινῆται τὸ ἐνδιαφέρουν τους ἀπὸ τὴν ἐργασίαν ποὺ γίνεται στὸν κήπο τοῦ σχολείου των. Τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ θὰ κινήθῃ ἀκόμη πιὸ πολὺ ἂν, ὅπως πρέπει, σπείρουν μόνον τους τὰ παιδιὰ κάθε τάξεως χωριστά, σὲ μικρὰς ἐκτάσεις (ἀκόμη καὶ σὲ κασσόνια) μεγάλους σπόρους λαχανικῶν καὶ ἀνθῶν, ποὺ θὰ φυτρῶνουν εὐκόλα. Τὰ σπορεῖα αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ τὰ παρακολουθοῦν γιὰ νὰ βλέπουν πῶς βλαστάνουν τὰ φυτὰ καὶ πῶς ἀναπτύσσονται. Ἐκ τῶν ἀποκτωμένων φυτῶν ἀνθῶν, ἐκ τῶν τοιούτων σπορειῶν, θὰ λαμβάνονται ἐκεῖνα ποὺ θὰ πρέπει νὰ διανεμηθοῦν εἰς τοὺς μικροὺς αὐτοὺς μαθητὰς γιὰ φύτευση στὸν οἰκογενειακὸ τους κήπο.

Αἱ 4, 5 καὶ 6η τάξεις θὰ δώσουν τοὺς ὑπευθύνους καλλιεργητὰς, αἱ μικρότεραι τάξεις ὀλιγώτερον καὶ αἱ μεγαλύτεραι περισσώτερον. Πρέπει εἰς τὰς τάξεις αὐτὰς ν' ἀρχίσῃ ἢ ἀφύπνισις τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν παιδιῶν πρὸς τὴν φύσιν, ἢ ἀνάπτυξις τῆς παρατηρητικότητος αὐτῶν καὶ ἡ δημιουργία τῆς συμπαθητικῆς ἀντιλήψεως πρὸς τὴν φυτικὴν ζωὴν καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς, γιὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀλληλεγγύης πρὸς τοὺς συνεργάτας των καὶ τοῦ αἰσθήματος τῆς εὐθύνης κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀνατεθείσης εἰς ἕκαστον ἐργασίας ὑπὸ τῆς σχολικῆς κοινότητος καὶ τοῦ διδασκάλου.

Ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατόν διὰ τῆς ἐργασίας μόνον κατὰ τὰς ἐργασίμους ἡμέρας τοῦ σχολικοῦ ἔτους νὰ συντηρηθῇ ἐπιμερῶς ἕνας σχολικὸς κήπος καὶ κατορθωθῇ ἡ ἐπιτυχία ὅλων τῶν σκοπῶν, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ συνεχίζεται ἡ ἐργασία αὕτη καὶ κατὰ τὰς διακοπὰς τῶν ἐορτῶν, ὅπως καὶ κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς, πρέπει ἡ σχολικὴ κοινότης νὰ ὀργανωθῇ ἔτσι ὥστε νὰ ἐργάζονται ἐκ περιτροπῆς οἱ δυνάμενοι μαθηταὶ κατὰ τὰς ἐποχὰς τῶν διακοπῶν. Ὁ ἐπιστάτης τοῦ σχολείου, ἢ ἄλλος φύλαξ κατοικῶν ἐν οἰκίῳ τοῦ σχολείου, θὰ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βοηθὸς καὶ φύλαξ. Γιὰ τὴν ἐκτακτὴν αὐτὴν ἐργασία τῶν μαθητῶν θὰ ὀρίξῃ ἡ σχολικὴ κοινότης τὸ εἶδος καὶ τὸ ποσὸν τῆς ἀμοιβῆς. Ἔτσι οἱ μὴ δυνάμενοι ν' ἀπουσιάσουν τῆς πόλεως μαθηταὶ θὰμποροῦν νὰ εὗρουν ἐνδιαφέρουσαν ἀπασχόλησιν κατὰ τὰς διακοπὰς εἰς τὸ ὑγιεινὸν περιβάλλον τοῦ σχολικοῦ κήπου, ὃ ὁποῖος θὰ σώσῃ ἔτσι τὰ παιδιὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἀσκόπους καὶ ἐπικινδύνους περιπλανήσεις των εἰς τοὺς δρόμους τῆς πόλεως.

Εἰκὼν 17.— 1=πανσές, 2=πετούνια, 3=ἀστράγια, 4=εὐχόλτσια, 5=ζιναΐ, 6=γοδετία, 7=σινεράρια, 8=σινεράρια, 9=γαρυφαλάκι κινέζικο, 10=δελφίνια, 11=μπλουέ 12=φλόγες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΧΙ

Ἐφαρμογή τοῦ συστήματος τῶν σχολικῶν κήπων.

Καί τώρα γεννᾶται τὸ ἐρώτημα. Ποῖος θὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κινήσεως τῶν σχολικῶν κήπων ὅπως τοὺς περιέγραφα : Νομίζω ὅτι τῆς μὲν κινήσεως ταύτης πρέπει νὰ ἡγηθῶσι τὰ Ὑπουργεῖα Γεωργίας καὶ Παιδείας, τῆς δὲ τηρήσεως τοῦ προγράμματος νὰ ἐποπτεύωσιν ἔλοι οἱ Ἑλληγες, ἀντιπροσωπευόμενοι ἀπὸ τὰς Φιλοδασικὰς ὀργανώσεις ἢ τοὺς συλλόγους φιλοδένδρων ἢ τοῦ πρασίνου, ἐφορευόμενας ὑπὸ τῶν γεωργικῶν ἐπιμελητηρίων.

Τὸ πρόγραμμα τῶν σχολικῶν κήπων πρέπει νὰ ὀρισθῆ ἐπισήμως ὑπὸ τῶν δύο Ὑπουργείων. Τὰ ἔξοδα ἐγκαταστάσεως καὶ συντηρήσεως πρέπει νὰ καταβάλλωνται ἐκ τοῦ σχολικοῦ Ταμείου, ἐνισχυομένου ὑπὸ τῶν τοπικῶν συλλόγων τοῦ πρασίνου, τοῦ κοινοτικοῦ Ταμείου καὶ τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων. Οἱ δημοδιδάσκαλοι, ἐκπαιδευόμενοι ὑπὸ τῶν γεωπόνων, ὅπως ἤρχισε τώρα μὴ τέτοια ἐκπαιδεύσει δια τῶν γεωργικῶν φροντιστηρίων χάρις εἰς τὴν προσπάθειαν τῶν Ὑπουργείων Γεωργίας καὶ Παιδείας, ν' ἀναλάβουν τὴν συμφώνως τῷ ἐγκεκριμένῳ σχεδίῳ ἐγκατάστασιν καὶ συντήρησιν τῶν σχολικῶν κήπων δι' ἕκαστον ὀρισμένον σχολεῖον. Διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ καταλλήλου χωραφιοῦ γιὰ τὴν ἐγκατάστασιν σχολικοῦ κήπου ν' ἀποφαίνεται εἰδικὴ γεωπονικὴ καὶ σχολικῶν κήπων ὑπηρεσία.

Γιὰ τὴν τεχνικὴ παρακολούθησιν καὶ συμπληρωματικὴ καθοδήγησιν εἰς τὴν ἐγκατάστασιν καὶ συντήρησιν τῶν σχολικῶν κήπων πρέπει νὰ δημιουργηθῆ εἰδικὴ ὑπηρεσία ἐκ γεωπόνων καὶ παιδαγωγῶν, ἢ ὅποια ν' ἀποτελέσῃ εἰδικὸν συμβούλιον, τὸ ὅποῖον νὰ διαθέτῃ περιοδεύοντας ὑπαλλήλους. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη θὰ πρέπει νὰ φροντίζῃ γιὰ τὴν ἐκδοσὴν ἢ ἐγκρίσιν βιβλίων καὶ εἰδικοῦ περιοδικοῦ γιὰ νὰ καθοδηγοῦνται μὲ αὐτὰ οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ μαθηταὶ εἰς τοὺς τρόπους τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ συντηρήσεως σχολικῶν κήπων καὶ τῆς καλλιεργείας τῶν φυτῶν εἰς αὐτοὺς. Διὰ τῶν μέσων αὐτῶν θὰ καλλιεργῆται ἐπίσης μέσα των ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸν πλησίον.

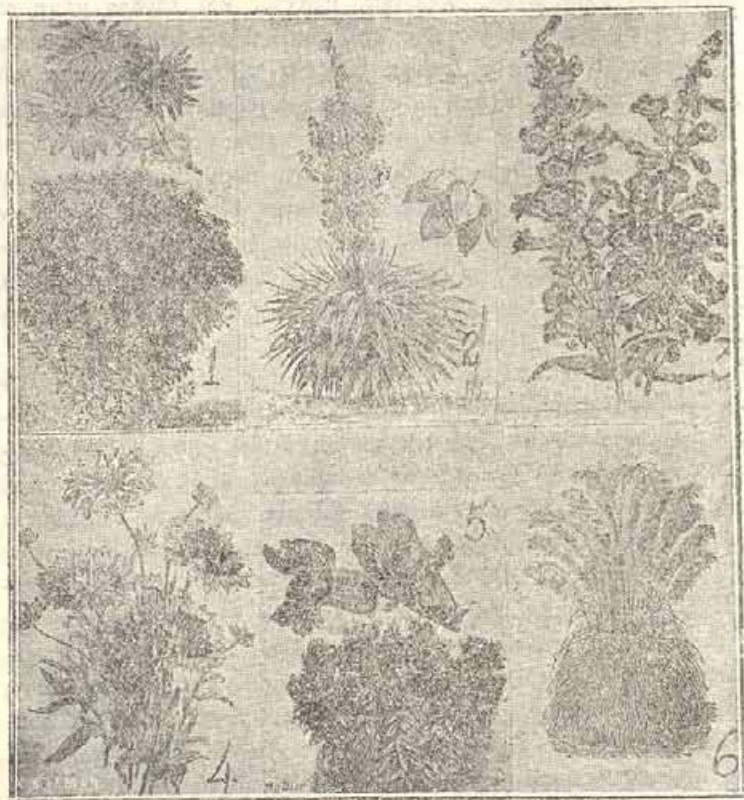
Καλῶς ἔχει νομοθετηθῆ ὅπως μὴ ἰδρυθῆ νέον σχολεῖον ἂν

προηγουμένως δὲν ἐξασφαλισθῆ ἐπαρκὴς χώρος γιὰ σχολικὸν κήπον καὶ ὅ,τι χρειάζεται γιὰ τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ. Καλὸν θὰ εἶναι τὰ ὑπάρχοντα σήμερα σχολεῖα νὰ φροντίσωσιν νὰ ἐγκαταστήσωσιν ὅπωσδήποτε σχολικοὺς κήπους. Ἐὰν δὲ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, πρᾶγμα ποῦ δὲν πιστεύομεν, νὰ ὑποχρεωθοῦν τοὐλάχιστον νὰ καλλιεργήσωσιν φυτὰ, ἄνθη, λαχανικά, θάμνους καὶ δένδρα μέσα σὲ γλάστρες εἰς τὸν περίβολον τοῦ σχολεῖου καὶ στὸ σπήτι, ὀρισμένες δὲ ἡμέρες τοῦ ἔτους, ὀριζόμενες ὑπὸ τῆς Εἰδικῆς ὑπηρεσίας, νὰ μεταφέρονται ἀπὸ τὰ σπήτια τὰ καλλιεργούμενα εἰς αὐτὰ φυτὰ ὑπὸ τῶν μαθητῶν, γιὰ νὰ ἐνωθοῦν μὲ ἐκεῖνα ποῦ καλλιεργοῦνται στὸ σχολεῖο καὶ κριθοῦν. Θὰ δίδεται τότε εὐκαιρία νὰ βραβευθοῦν μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι γιὰ τὴν ἐπιμέλειαν τὴν ὁποίαν ἐπέδειξαν καὶ ἐλεγχοῦν οἱ ὀλιγορήσαντες. Μιὰ τέτοια ἡμέρα συναγερμῶν μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἡμέρα τῶν ἐξετάσεων καὶ δύο ἀκόμη ἡμέραι, ἡ μία πρὸ τῶν διακοπῶν τῶν Χριστουγέννων καὶ ἡ ἄλλη πρὸ τῶν διακοπῶν τοῦ Πάσχα.

Ἐπειδὴ ὅμως δὲν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ παρευρίσκηται, παρ' ἑλλην τὴν ἐπιθυμίαν τῆς, ἡ εἰδικὴ ὑπηρεσία σὲ κάθε σημεῖον τῆς Ἑλληνικῆς χώρας ὅπου θὰ ἔχουν ἰδρυθῆ σχολικοὶ κήποι, εἶναι ἀναγκαστὸν νὰ ἐποπτεύῃ τὴν τήρησιν τῶν νόμων, οἱ ὅποιοι ἔγιναν ἀπὸ τὰ 2 Ὑπουργεῖα, τοπικὴ ἐπιτροπὴ ἢ ὁποία πρέπει νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ φιλανθροῦς ἢ φιλοδένδρους ἢ φυσιολάτραις. Σήμερον ὑπάρχουν σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος Φιλοδασικαὶ ἐνώσεις, σύλλογοι φιλοδένδρων καὶ λοιπαὶ παρόμοιαι ὀργανώσεις, τὰς ὁποίας ἀποτελοῦν ἢ πρέπει ν' ἀποτεγέσωσιν, ἄρμονικοὶ συνήθως ἄνθρωποι. Αἱ ὀργανώσεις αὐταὶ καλὸν εἶναι νὰ λάβουν διὰ νόμου κοινὸν τίτλον καὶ νὰ ἰδρυθοῦν ὑποχρεωτικῶς σὲ κάθε πόλιν ἢ κοινότητα. Ἔτσι δημιουργημένες θὰ πρέπει νὰ ἐνωθοῦν σὲ ὁμοσπονδιακὰς ὀργανώσεις κατὰ νομαρχιακὰς περιφέρειαις καὶ αἱ ὁμοσπονδιακαὶ εἰς συνομοσπονδιακῶν μὲ ἔδραν τὰς Ἀθήνας. Εἰς τὴν κίνησιν αὐτὴν θὰ πρέπει νὰ λάβουν μέρος καὶ τὰ Γεωργικὰ Ἐπιμελητήρια.

Αἱ ὀργανώσεις αὐταὶ θὰ πρέπει νὰ συνεργάζωνται ἀπλῶς μετὰ τῆς ὑπηρεσίας τῶν σχολικῶν κήπων χωρὶς νὰ ἐπεμβαίνουν εἰς τὰ καθήκοντα αὐτῆς. Ἡ συνεργασία των ὅμως θὰ εἶναι πολύτιμος, γιὰτὶ εὐρισκόμεναι πλησιέστερα πρὸς τὰ πράγματα θὰ μποροῦν ν' ἀντιλαμβάνονται καλύτερα τίς ἀνάγκαις τῆς περιφέρειαις καὶ νὰ

γνωρίζουν εἰς τὴν εἰδικὴν ὑπηρεσίαν τὰς ἀπόψεις των. Ἐκτὸς τοῦ-
του ἢ παρακολούθησις ἐκ τοῦ πλησίον τῆς δράσεως τῶν σχολικῶν
κῆπων θὰ φιλοτιμᾷ τὰς διδασκάλους καὶ μαθητὰς γιὰ νὰ ἐκτελοῦν
καλύτερα τὸ ἀναληφθὲν ἔργον.

Εἰκὼν 18.— Πολυετῆ φυτά. 1—ἀστράκια, 2—γιούκα, 3—πεντά-
στημον, 4—γαϊλλαρδία, 5—σκυλλάκι, 6—γυνερία.

Αἱ ὀργανώσεις αὐταὶ τοῦ πρασίνου θὰ εἶναι ἐξ ἄλλου καὶ αἰ
καλύτεραι πελάτραι τοῦ σχολικοῦ κήπου. Ἀσχολούμεναι ἐκτὸς
τῆς ἐπιβλέψεως τοῦ σχολικοῦ κήπου καὶ μὲ τὸν ἐξευραϊσμόν τῆς

περιφερείας των διὰ τῶν φυτῶν ποῦ παράγονται εἰς τὸν σχολικὸν
κῆπον, δὲν θὰ εὐρίσκουν καλύτερον κέντρον προμηθείας τοῦ φυ-
τικοῦ των ὕλικου ἀπὸ τὸν σχολικὸν κῆπον. Ἡ προτίμησις των
αὐτῶν θὰ φιλοτιμῆσθαι ἀκόμη περισσότερο τοὺς μαθητὰς καὶ διδα-
σκάλους. Ἄν δὲ κατὰ τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ πρα-
σίνου (Νοέμβριον—Δεκέμβριον καὶ ὄχι ἄνοιξιν ὅπως ἐσυεῖθισαν
στὴν Ἑλλάδα) γίνῃ ἡ φύτευσις τῶν δένδρων εἰς τὸ δημιουργούμε-
νον δι' αὐτῶν δασύλλιον ἢ πάρκον ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ ἂν διδε-
ται κατ' ἔτος εἰς τὸ νεοφυτευθὲν μέρος τὸ ὄνομα τοῦ σχολείου ἢ
τοῦ φιλοτίμου διδασκάλου ἢ τοῦ πρωτεύσαντος κατὰ τὴν περιποίη-
σιν καὶ προστασίαν τῶν δένδρων μαθητοῦ, τότε τὸ κέρδος θὰ εἶναι
καμμέγιστον γιὰ τοὺς μαθητὰς, τὸν διδάσκαλον καὶ τὴν κοινότητα.

ἀκούμπα ἐσὺ τὰ χέρια σου στὴν ἀτσαλένια μέση
καὶ καταδέξου μιὰ στιγμή νὰ τὸν παρατηρήσης.

Νιδὸς θάνατι, μὰ θ' ἀσπρολογοῦν τὰ λιγιστὰ μαλλιά του·
μὲ τὴ θεωρία του σὰ φλωρί, μὲ χεῖλια πανιασμένα,
μ' ἀλαμπά μάτι καὶ ταιμπλιά, ματόφυλλα πεσμένα,
θὰ σοῦ μιλή ἀνασαινοντας σάπια πνοή θανάτου.

Καὶ πὲς του, ἂν θέλῃ, μιὰ φορὰ κι' αὐτὸς νὰ ζωντανέψῃ,
νὰ κἀνῃ μέση σίδερο, πνεμόνια σὰ στουρνάρι,
ἄς ἐρθῇ, πὲς του, στὸ χωριὸ μαζύ σου νὰ δουλέψῃ
μὲ τσάπα καὶ ξινάρι.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εὐχομαι νὰ κατανοηθῇ ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων ὁ ρόλος τὸν ὅποιον καλοῦνται νὰ παίξωσιν εἰς τὴν κοινωνικὴν μας ἀναγέννησιν οἱ σχολικοὶ κήποι. Λειτουργοῦντες οὗτοι ὅπως ἐξέθεσα ἀνωτέρω δὲν εἶναι δυνατόν περὶ νὰ καταστῶσι τὰ πνευματικὰ κέντρα καὶ οἱ προδολεῖς τῆς γεωργικῆς προόδου, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὐημερήσῃ ἡ γεωργικὴ Ἑλλάς.

Εὐχομαι ἰδιαιτέρως νὰ κατανοηθῇ τοῦτο ὑπὸ τῶν γεωργικῶν ἐπιμελητηρίων, τῶν Κοινοτήτων καὶ τῶν γεωργικῶν Ἑνώσεων καὶ συνεταιρισμῶν ὡς καὶ πάσης γεωργικῆς ὀργανώσεως. Ἄμα κατανοηθῇ καλῶς ὑπὸ τούτων ἢ ὠφελιμότης τῶν σχολικῶν κήπων, τότε δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἐμπόδιον ἰδρύσεως καὶ συντηρήσεως αὐτῶν ἐπάνω στίς γραμμὰς τοῦ περιέγραψα, γιὰ νὰ καταστῶν οὗτοι τὰ κύρια ἔργα τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ των, τῆς **Καλλιτερεύσεως τῆς Ζωῆς τοῦ ἀγρότου ὑπὸ τὸν Ἥλιον τῆς Γεωργικῆς Ἑλλάδος.**

Στὴν κίνησιν αὐτὴ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας διὰ τῶν σχολικῶν κήπων θὰ πρέπη νὰ λάβουν μέρος ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ ὅλοι θὰ ὠφεληθοῦν ποικιλοτρόπως, ἰδιαιτέρως δὲ ὁ διδάσκαλος. Ἄς μὴ χάσῃ λοιπὸν οὗτος τὴν παρουσιαζομένην εὐκαιρίαν ἀλλ' ἄς ἐπωφεληθῇ ταύτης γιὰ νὰ φανῇ πραγματικῶς χρήσιμος διὰ τῆς δημιουργίας γεωργικῆς συνειδήσεως. Ἄς εἶναι δὲ βέβαιος ὅτι ἐργαζόμενος ἔτσι ἐργάζεται γιὰ τὸ συμφέρον μὲν ὅλων ἰδιατέρως δὲ γιὰ τὸ δικό του, τὸ ὅποιον παραβλέπεται σήμερον στὴν παραστρατημένη κοινωνία. Ἄς βοηθήσῃ λοιπὸν τὸν ἀγρότη νὰ καλλιτερεύσῃ τὴν θέσιν του καὶ παραμείνῃ στὸ χωριό, λέγοντας σ' ἀγροτόπαιδα τὸ ποίημα τοῦ Α. Πάλλη :

Παιδί μου, ἂν κανένας τους ὡς τὸ χωριὸ ξεπέσῃ
ἀπ' τὴν Ἀθήνα, κι' ἂν σοῦ πῇ τὴν τσάπα σου ν' ἀψήγης,

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	ΣΕΛΙΣ
<i>Πρόλογος</i>	3—5
<i>Εισαγωγή</i>	7—
'Ο σχολικός κήπος ὡς μέσον προόδου τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας.....	8—
<i>Σκοποὶ τῶν σχολικῶν κήπων</i>	10—11
α') ἀνάπτυξις τοῦ αἰσθήματος τοῦ ὠραίου.....	12—14
β') προστασία καὶ κοινωνικὴ διαπαιδαγώγησις τοῦ παιδίου.....	14—15
γ') δημιουργία τῆς αὐτοπεποιθήσεως τοῦ μαθητοῦ καὶ διευκόλυνσις αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς λοιπῆς σχολικῆς ἐργασίας.....	15—16
δ') Ἐξωραΐσις τοῦ σχολείου καὶ τοῦ περιβάλλοντός του.....	16—17
ε') ἀφύπνισις τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς γεωργικῆς κοινωνίας.....	17—18
στ') ἀνάπτυξις τῆς παρατηρητικότητος τῶν μαθητῶν.....	18—20
ζ') ἀνάπτυξις τῆς ἀλληλεγγύης μεταξὺ τῶν μαθητῶν.....	20—21
η') προετοιμασία τῶν μαθητῶν γιὰ τὸ μελλοντικόν των ἐπάγγελμα.....	21—22
θ') δημιουργία ἀμίλλης καὶ καθοδήγησις αὐτῆς..	22—23
ι') ἀνάπτυξις τοῦ αἰσθήματος τῆς εὐθύνης.....	23—24
<i>Κεφ. I. Ἐγκατάστασις καὶ διαρρυθμίσεις σχολικοῦ κήπου</i>	24—26
1) Καλλιέργεια πολυετῶν λαχανικῶν.....	26—27
2) Σπορεῖον ὄπωροφόρων καὶ καλλωπιστικῶν θάμνων καὶ δένδρων.....	27—28

	ΣΕΛΙΣ
3) Φυτώριον ὄπωροφόρων καὶ καλλωπιστικῶν δένδρων καὶ θάμνων.....	28—29
4) Λαχανόκηπος.....	29
5) Ἀνθόκηπος.....	29—30
6) Μόνιμος δενδρόκηπος καὶ ἀμπελών.....	30
7) Σπορεῖον καὶ φυτώριον λαχανικῶν καὶ ἀνθέων.....	30—31
8) Ὑπόστεγον.....	31
9) Δάκος κόπρον καὶ φύλλον.....	31
10) Ἀποθήκη ἐργαλείων, φαρμάκων καὶ λιπασμάτων.....	31—32
11) Δρόμοι κυκλοφορίας.....	32
Γενικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ διαρρυθμίσεως σχολικοῦ κήπου.....	32—33
<i>Κεφ. II. Νερὸ ποτίσματος</i>	33—35
<i>Κεφ. III. Ἐργαλεῖα καλλιέργειας σχολικοῦ κήπου</i>	35—37
<i>Κεφ. IV. Ἐργαλεῖα καὶ φάρμακα καταπολεμήσεως ἀσθενειῶν καὶ ἐντόμων</i>	37—38
<i>Κεφ. V. Κόπρος καὶ λιπάσματα</i>	38—39
<i>Κεφ. VI. Ἀσφάλεια κατὰ κλοπῶν</i>	39—40
<i>Κεφ. VII. Ὑλικά πολλαπλασιασμοῦ τῶν φυτῶν</i>	41—44
<i>Κεφ. VIII. Ἡμερολόγιον ἐργασίας καὶ βιβλιοθήκη σχολικοῦ κήπου</i>	44—46
<i>Κεφ. IX. Ἐπιτελεσις τοῦ προγράμματος τοῦ σχολικοῦ κήπου</i>	46—47
<i>Κεφ. X. Ὁργάνωσις τοῦ σχολείου γιὰ τὴν λειτουργίαν ὁμαλῶς ὁ σχολικὸς κήπος</i>	48—51
<i>Κεφ. XI. Ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος τῶν σχολικῶν κήπων</i>	52—55
<i>Ἐπίλογος</i>	56—57

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ

- Εἰκ. 1. Σχολικός κήπος δημοσίων σχολείων Ἐμπορίου (Κοζάνης ἰδρυθεὶς ὑπὸ τῆς Μακεδονικῆς Ἐκπαιδευτικῆς ἑταιρείας, σελ. 7.
- Εἰκ. 2. Σχ. κήπος δημ. σχολείων Δάφνης (Σερρών), ἰδρυθεὶς ὑπὸ τῆς Μακεδονικῆς ἑκπαιδευτικῆς ἑταιρείας, σελ. 8.
- Εἰκ. 3. Σπορά ὑπὸ μικρῶν μαθητῶν, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς διδασκαλίας, χονδρῶν σπόρων εὐκόλως βλαστανόντων, σελ. 10.
- Εἰκ. 4. Μαθήτριά περιποιούμεναι φυτὰ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν διδασκαλίας, σελ. 12.
- Εἰκ. 5. Μαθηταὶ ποτίζοντες σχολικὸν κήπον, σελ. 14.
- Εἰκ. 6. Φοιτηταὶ τῆς Ἄνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν ἀσχολούμενοι μὲ τὸν ἐμβλιασμόν, σελ. 16.
- Εἰκ. 7. Διδάσκαλοι τοῦ Γεωρ. Φροντιστηρίου παρὰ τῇ Ἄνωτάτῃ Γεωπονικῇ Σχολῇ Ἀθηνῶν ἀσχολούμενοι μὲ τὴν κλάδυσιν τῆς ἑλῆας, σελ. 17.
- Εἰκ. 8. Διαρρῦθμισις σχολικοῦ κήπου 20×60 μ., σελ. 21.
- Εἰκ. 9. » » » 30×40 μ., σελ. 23.
- Εἰκ. 10. » » κτήματος γυμνασίου Μεγαλοπόλεως, σελ. 24.
- Εἰκ. 11. Διαρρῦθμισις σχολικοῦ κήπου 20×60 μ., σελ. 25.
- Εἰκ. 12. Σχηματικὴ παράστασις τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ σχολικοῦ κήπου τῆς εἰκ. 11, σελ. 27.
- Εἰκ. 13. Διάφορα ἐργαλεῖα καλλιέργειας καταπολεμήσεως ἐντόμων καὶ ἀσθενειῶν, σελ. 34.
- Εἰκ. 14. Θερμοστρωμνὴ (τζάκι), σελ. 40.
- Εἰκ. 15. Βολβώδη φυτὰ, σελ. 43.
- Εἰκ. 16. Ἐτήσια ἄνθη, σελ. 49.
- Εἰκ. 17. » » σελ. 51.
- Εἰκ. 18. Πολυετῆ ἄνθη, σελ. 54.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ (*)

- 1) 1915. «Περὶ καλλιέργειας ἐπὶ ξηρῶν ἔδαφῶν (Dry Farming)». Τὰ Νέα Γεωπονικά, 1915 ἀρ. 4 σελ. 47—50.
- 2) 1915. «Καλλιεργήσατε ὅ,τι τρώγετε» Τὰ Νέα Γεωπονικά, 1915, Τεύχ. 4, σελ. 50—51.
- 3) 1915. «Ἡ Βιομηχανία τῶν λεμονίων ἐν Ἀμερικῇ». Τὰ Νέα Γεωπονικά, 1915, ἀρ. 8, σελ. 110—120.
- 4) 1916. «Περὶ κομμώσεως τῶν ἐσπεριδοειδῶν». Τὰ Νέα Γεωπονικά, 1916, ἀριθμ. 9, σελ. 131—133.
- 5) 1918. «Διατί ξηραίνονται αἱ ροδακινέαι καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ προληφθῇ τοῦτο». Τὰ Νέα Γεωπονικά, 1918, ἀρ. τεύχ. 11—12, σελ. 161—177.
- 6) 1920. «Δικτὶ τὰ φρούτα εἶναι ἀκριβά». Τὰ Νέα Γεωπονικά, 1920 ἀρ. 7, σελ. 93—95.
- 7) 1920. «Περὶ τῆς διὰ τοῦ ψύχους συντηρήσεως τῶν νωπῶν ὄπωρῶν καὶ λαχανικῶν». Δελτίον Γεωργικόν, Γεωργ. Ἐταιρείας, 1920, τεύχη 139—140, σελ. 3603—3610 καὶ Δελτίον τῆς ἐν Ἀθήναις Βιομ. καὶ Ἐμπορ. Ἀκαδημίας, 1920, ἀρ. 294, σελ. 69—73.
- 8) 1920. «Χαμηλὸν σταύρωμα καὶ ἄσπρισμα τῶν δένδρων». Ἀγροτικὴ Αὐγή, 1920, ἀρ. 17—18, σελ. 217—218.
- 9) 1920. «Προστασίς τῶν κορμῶν καὶ βραχιόνων τῶν δένδρων ἀπὸ τοῦ ἡλίου καὶ ἐντόμων». Δελτίον Γεωργικῆς Ἐταιρείας, 1920, τεύχη 137—138, σελ. 358—583.

(*) Σημ. Ὁ ἐπιθυμῶν ν' ἀποκτήσῃ τὰς εἰς περιοδικὰ γενομένας δημοσιεύσεις, πρέπει ν' ἀπευθυνθῇ εἰς τὰς διευθύνσεις τῶν περιοδικῶν τούτων.

- 10) 1921. «Χειμερινόν άσπρισμα τών δένδρων» Ἀγροτική Αὐγή 1921, ἀρ. 24—35, σελ. 281—283.
- 11) 1921. «Προφύλαξις τών δένδρων ἀπό τοῦ φύχου», Δελτίον Γεωργικόν Ἑλλην. Γεωργ. Ἑταιρεία, 1921, τεῦχος 147, σελ. 84—89.
- 12) 1921. «Συμβολή τών διαφόρων καρπῶν τῆς δενδρόδου καλλιέργειας καί τών λαχανικῶν εἰς τήν δίαιταν τοῦ ἀνθρώπου». Τά Νέα Γεωπονικά, 1921, ἀριθ. 7—8, σελ. 80—83.
- 13) 1921. «Περί ἀγραιοσυκίματος». Ἀγροτική Αὐγή 1921, ἀρ. 30, σελ. 345—347.
- 14) 1921. Αἱ γενικότητες καί εἰδικότητες τών γεωπόνων». Δελτία Γεωργικά Ἑλλην. Γεωργ. Ἑταιρεία, 1921, τεῦχ. 147, σελ. 99—100.
- 15) 1921. «Μέσα διαδόσεως τῆς Γεωργικῆς μορφώσεως ἐν Ἑλλάδι». Τά Νέα Γεωπονικά 1921 ἀρ. 2—3, σελ. 21—23.
- 16) 1921. Ἐρινοσμός τῆς συκῆς». Δελτίον Ἑλλην. Γεωργ. Ἑταιρείας, 1921, τεύχη 150, σελ. 176—188 καί τεύχη 151, σελ. 3—11.
- 17) 1922. «Ἐκθεσις περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι βιομηχανίας τῆς συντηρήσεως τῶν γωπῶν ὀπωρῶν καί λαχανικῶν, ἀποστειρωμένων ἐντός κεκλεισμένων δοχείων (κονσερβοποῖα)». Τά Νέα Γεωπονικά, 1922, ἀριθ. 4—5, σελ. 41—45.
- 18) 1922. Εἰσγωγή νέων δένδρων». Δελτίον Ἑλλην. Γεωργικῆς Ἑταιρείας, 1922, τεῦχος 155, σελ. 135—138.
- 19) 1922. «Ὁ σκώληξ τῆς πατάτας». Δελτίον Ἑλλην. Γεωργ. Ἑταιρείας, 1922, τεῦχος 155, σελ. 144—147.
- 20) 1922. «Ἐπὶ τῆς καρποφορίας τῆς φυστικῆς». Δελτίον Ἑλλην. Γεωργ. Ἑταιρείας, 1922, τεῦχος 156, σελ. 181—184.
- 21) 1922. «Περί τῆς ἀγρίας καί ἡμέρου συκῆς». Τά Νέα Γεωπονικά, 1922, ἀριθ. 3, σελ. 25—29.
- 22) 1923. «Περί ἀποξηράσεως τῶν καρπῶν (ὀπωρῶν) τῶν δενδρῶν καλλιέργειῶν». Γεωργικόν Δελτίον Ἑλλην. Γεωργ. Ἑταιρείας, 1923, τεῦχος 159, σελ. 273—283.
- 23) 1923. «Ἡ λίπανσις τῶν Ἐσπεριδοειδῶν». Δελτίον Ἑλλην. Γεωργ. Ἑταιρείας, 1923, τεῦχος 160, σελ. 311—323.

- 24) 1924. «Ἀνάγκη Γεωργικοῦ πειραματισμοῦ». Δελτίον Ἑλλην. Γεωργ. Ἑταιρείας, 1923, τεῦχος 161, σελ. 354—357.
- 25) 1924. «Ἡ καστανέα». Δελτίον Ἑλλην. Γεωργ. Ἑταιρείας, τεῦχος 162. Τά Νέα Γεωπονικά, 1924, ἀρ. 4—5, σελ. 54—57.
- 26) 1924. «Ὀδηγία παρασκευῆς καλοῦ ἐλαιολάδου». Δελτίον Γεωργ. Ἑταιρείας, 1924, τεῦχος 166, σελ. 463—567.
- 27) 1924. «Ἡ νόσος τῶν ἐσπεριδοειδῶν (ξυνοδένδρων) τοῦ Πόρου». Δελτίον Ἑλλην. Γεωργ. Ἑταιρείας, 1924, τεῦχος 167, σελ. 571—606.
- 28) 1921. Ἐκθεσις ἐργασιῶν τοῦ Εἰ. Παμπηλιορείτικοῦ Συνεδρίου. Περὶ συσκευασίας καί διατηρήσεως τῶν φθαρτῶν γεωργικῶν προϊόντων. Ὁρίμανσις καρπῶν. Συλλογή καρπῶν. Διατήρησις τῶν γωπῶν ὀπωρῶν. Κονσερβοποῖα. Διατήρησις τῶν ὀπωρῶν δι' ἀποξηράσεως. Γενικῆς παρατηρήσεως. Τά Νέα Γεωπονικά 1925, σελ. 109—114.
- 29) 1925. «Ὀδηγὸς τοῦ Δενδροκόμου». Βιβλίον χρήσιμον εἰς τὸν διδάσκαλον καί εἰς πάντα ὀπωροπότη ἀσχολούμενον μετὰ τὴν λατρείαν καί καλλιέργειαν τοῦ δένδρου. Ἐξαντλοῦνται εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο ὅλα τὰ σχετικὰ μετὰ τὸ δένδρον ζητήματα. ὡς δεικνύεται εἰς τὸν πίνακα τοῦ περιεχομένου τοῦ ὅστις ἔχει ὡς ἑξῆς: Πρόλογος. Τὸ δένδρον. Πῶς ὠφελεῖται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ δένδρον. Πῶς ζῆ τὸ δένδρον. Τὸ ἔδαφος. Πολλαπλασιασμός τοῦ δένδρου. Πολλαπλασιασμός διὰ σπόρων. Πολλαπλασιασμός μετὰ μοσχεύματι. Πολλαπλασιασμός μετὰ καταβολάδας. Πολλαπλασιασμός μετὰ παραφυάδας. Ἐμβολιασμός. Φύτευσις δένδρων. Κλάδευμα δένδρων. Καλλιέργεια τοῦ ἔδαφους τῶν δένδρων. Ποτίσματα δένδρων. Λίπανσις τῶν δένδρων. Ἐχθρὸς τῶν δένδρων. Ὁ ἥλιος ὡς ἐχθρὸς τῶν δένδρων. Πληγαὶ τῶν δένδρων. Παγετοί. Προφυλακτικὰ καί θεραπευτικὰ μέτρα κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῶν δένδρων. α') κατὰ τῶν ἀσθενειῶν. β') Κατὰ τῶν ἐντόμων. γ') Κατὰ τοῦ ἡλίου. δ') Κατὰ τῶν πληγῶν. ε') Φάρμακα. Ἐμπόριον τῶν καρπῶν τῶν δένδρων. Εἰδικὴ δενδροκομία. Ὅλα τὰ ὀπωροφόρα δένδρα. Ὅλα τὰ καλ-

λωπιστικά δένδρα. Πίνακες διάφοροι. Πίναξ υγιεινῆς τῶν δένδρων. Ἐπίλογος. Ὁ Ὄρκος καὶ τὸ πιστεῦν τοῦ φιλοδένδρου.

- 30) 1926. «Ὁδηγὸς τοῦ Λαχανοκόμου». Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι ὅπως τὸ προηγούμενον χρήσιμον εἰς πάντας. Πραγματεύονται σ' αὐτὸ ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὰ λαχανικὰ ζήτήματα, ὅπως φαίνεται ἐκ τοῦ κατωτέρω πίνακος τῶν περιεχομένων :

Πρόλογος. Εἰσαγωγή. Τύποι λαχανοκήπων (ἀστικοί, γεωργικοί, ἐμπορικοί). Ἐδαφος λαχανοκήπου. Διόρθωσις ἐδαφῶν. Ποτίσματα καὶ ἀποστράγγις λαχανοκήπου. Τρόπος ποτίματος, ἰσὸν νερὸν χρειάζεται γὰρ κάθε πότισμα. Κέρδος ἐκ ποτισμάτων. Ἀποστράγγις. Ποιότης νεροῦ. Καλλιέργεια τοῦ ἐδάφους τοῦ λαχανοκήπου. Λίπανσις λαχανοκήπου (κόπρος, χημικὰ λιπάσματα κ.τ.λ.). Πολλαπλασιασμὸς καὶ φύτευσις τῶν λαχανικῶν. Ταξινόμησις λαχανικῶν. Ἔντομα καὶ ἀσθένεια λαχανικῶν. Διαδοχὴ καὶ συγκαλλιέργεια λαχανικῶν. Εἰδικὴ λαχανοκομία (34 λαχανικὰ). Ἐπίλογος. Διάφοροι πίνακες καὶ εἰκόνες ἐν τῷ κειμένῳ.

Γιὰ τοὺς δύο αὐτοὺς «Ὁδηγοὺς» ἐγράφησαν ἐπαινετικὰ ἀπὸ ἐκείνους ποὺμποροῦν νὰ ἐκτιμῆσουν τὴν ἀξίαν των. Ὅπως : Ὁ τέως Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας κ. Μυλωνᾶς μᾶς γράφει «.....Μετὰ τὸν «Ὁδηγὸν τοῦ Δενδροκόμου» ἔρχεται ὁ «Ὁδηγὸς τοῦ Λαχανοκόμου» νὰ συμπληρώσῃ τὰς πολυτίμους ὁδηγίας σας, στηριζομένης εἰς τὴν ἐπιστημονικότητα καὶ πείραν σας, διὰ τοὺς ἀσκούντας τὴν δενδροκομίαν καὶ λαχανοκομίαν».

Τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 32008 (1925) ἐγκυκλίου τοῦ συνιστᾷ θερμῶς εἰς τὰ γραφεῖα Ἐποικισμοῦ καὶ νομογεωπόνων τὴν ἀπόκτησιν τοῦ «Ὁδηγοῦ τοῦ Δενδροκόμου» ὑπὸ πάντων.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως γνωρίζει διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 11078 (1926) ἐγκυκλίου εἰς τοὺς Διευθυντὰς τῶν Δημοσίων Σχολείων τὴν ἐκδοσιν τῶν δύο «Ὁδηγῶν» καὶ παραγ-

γέλλει «....Κρίνοντες ταῦτα (τὰ βιβλία) ὠφελιμώτατα καὶ δι' ὑμᾶς καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς συνιστῶμεν....»

Ὁ κ. Π. Κουτσομητόπουλος, Διευθυντῆς Γεωρ. τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, γράφει εἰς τὰ Νέα Γεωπονικὰ (1925) διὰ τὸν «Ὁδηγὸν τοῦ Δενδροκόμου» «....Ἐγχειρίδιον τοῦ κ. Π. Θ. Α. ἐν τῇ ὁποίῳ ἐν συντομίᾳ καὶ ἀπλότῃ ὥστε νὰ εἶναι προσιτὸν εἰς πάντας, ἐκθέτει... Τοῦ βιβλίου τούτου τὴν ἀπόκτησιν θερμῶς συνιστῶμεν εἰς πάντα....» καὶ διὰ τὸν «Ὁδηγὸν τοῦ Λαχανοκόμου» (1926) «ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ κ. Π.Θ.Α. γνωστοῦ δὲ καὶ ἐξ ἄλλων ἀξιολόγων δεδροφοικῶν δημοσιευμάτων.... τεύχος εἰς γλῶσσαν ἀπλὴν καὶ εὐληπτον... ἐκτίθενται ὅλα τὰ σχετικὰ ζήτήματα... τὸ βιβλίον τοῦτο πρέπει ν' ἀποκτήσουν ὅλοι... Εἶναι ἀξιὸς θερμῶν συγχαρητηρίων ἔχι μόνον διὰ τὸ ἔργον του τοῦτο ἀλλὰ καὶ δι' ὅλους τοὺς κόπους τοὺς ὁποίους καταβάλλει διὰ τὴν συγγραφὴν βιβλίων χρησιμοτάτων ἀπὸ πάσης ἀπόψεως...».

Ὁ «Συνεταιριστῆς» συνιστᾷ θερμῶς εἰς τοὺς Ἐπόπτας τῶν Συνεταιρισμῶν τὴν ἀπόκτησιν τῶν «Ὁδηγῶν» καὶ «τὴν διάδοσιν αὐτῶν εἰς μεγάλην κλίμακα εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς, βέβαιοι ὄντες ὅτι θὰ συνεισφέρωσιν οὕτω πρᾶττοντες εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀγροτικῆς τάξεως».

Ἡ ἔφημερίς «Ἐστία» δημοσιεύει (15-1-26) περὶ τῶν «Ὁδηγῶν...» «Ὅ,τι χαρακτηρίζει τὰ δύο ἔως τώρα ἐκδοθέντα βιβλία του εἶναι μίᾳ εὐσυνειδήτος προσπάθεια ἐκλαϊκείσεως πρακτικῶν γνώσεων, ἀξία κάθε τιμῆς. Ὁ κ. Ἀναγνωστόπουλος ἀγαπᾷ πολὺ τὴν ἐπιστήμην του καὶ αἰσθάνεται τὸ καθήκον νὰ διδάξῃ τὸν γεωργὸν τὰς πρακτικὰς ἐκείνας γνώσεις, διὰ τῶν ὁποίων τὰ δένδρα του καὶ ὁ λαχανοκόμος του θὰ εὐδοκίμησούν καὶ θὰ τοῦ ἀποφέρουν περισσότερα... Εἰς τὴν Ἀμερικὴν παρόμοια ἐκλαϊκευτικὰ βιβλία πρακτικῶν γνώσεων, ποὺ γεννοῦν τὴν ἀγάπην τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ πολίτου πρὸς τὴν μητέραν γῆν καὶ τὴν παραγωγικὴν ἐργασίαν, πηγὴν κάθε ἐθνικῆς υγείας καὶ εὐημερίας, ἐκδίδονται ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας τῶν Ἠνωμ. Πολιτειῶν καὶ

είναι εύπρόσιτα και εις τόν τελευταίον αγρότην. Είς τήν Ἑλλάδα δ κ. Π. Ἀναγνωστ. ανέλαβε ἐξ ἰδίας ἐμπνεύσεως και πρωτοβουλίας ν' ἀναπληρώσῃ τήν καταφανεστάτην αὐτήν ἔλλειψιν. Τό ἔργον αὐτό εἶναι ἄξιον κάθε σεβασμοῦ και κάθε ἠθικῆς ὑποστηρίξεως».

Ἡ Ἐφημερίς «Νέα Ἡμέρα» γράφει (5-1-29). «...δύο χωριστά τομίδια τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Δενδροκομίας παρά τῆ Ἀνωτ. Γεωπον. Σχολῆ κ. Π. Θ. Α. γραμμένα με ἐξαιρετικὴν μεθοδικότητα και ἐπιμέλειαν εἶναι ὁ πολυτιμώτερος και διδακτικώτερος σύντροφος παντός Ἑλληνος Δενδροκόμου και καλλιεργητοῦ κηπευτικῶν εἰδῶν. Ἡ διάδοσις κηπουρικῶν και δενδροκομικῶν γνώσεων εἰς τόν τόπον εἰς τόν ὅποιον ἡ γεωργικὴ ἀμάθεια μαστίζει τόσον τὰς γεωργικάς ὄσον και τὰς ἀστικὰς παρ' ἡμῖν τάξεις ἀποτελεῖ θετικωτάτην ὑπηρεσίαν πρὸς τόν Ἑλληνικὸν Λαόν. Διὰ τήν ὑπηρεσίαν αὐτήν εἶναι ἄξιος θερμῶν συγχαρητηρίων δ κ. Ἀναγνωστόπουλος ὅστις και ὡς Καθηγητῆς τῆς Δενδροκομίας εὐρίσκετο εἰς τό ὕψος τῆς θέσεώς του ἐμπνέων και φρονιματίζων τοὺς μαθητάς του εἰς τήν ἀγάπην τοῦ πολυτίμου Ἑλληνικοῦ Δένδρου και εἰς τήν ἐνίσχυσιν τοῦ κηπευτικοῦ πλοῦτου τῆς χώρας».

- 31) 1925. «Ὁ σκόληξ τῶν ἀμυγδάλων τῆς Χίου». Δελτίον Γεωργικῆς Ἐταιρείας, 1925, τεύχος 170, σελ. 779—784.
- 32) 1926. «Μία νέα ἀσθένεια τῶν ἀνθοφόρων βολβῶν». Δελτίον Γεωργικῆς Ἐταιρείας, 1926, τεύχος 171, σελ. 854—855 και τὰ νέα Γεωπονικά, 1926, σελ. 45.
- 33) 1926. «Περὶ ἀποξηράσεως τῶν δαμασκηνῶν και ἀποθηκεύσεως αὐτῶν». Τὰ Νέα Γεωπονικά, 1926, ἀριθ. 7—9, σελ. 89—93 και Δελτίον Γεωργ. Ἐταιρείας, 1927, τεύχος 183, σελ. 1240—1242.
- 34) 1926. «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς καρποφορίας τῆς πιστακίας». Δελτίον Γεωργικῆς Ἐταιρείας, 1926, σελ. 910—913 και τὰ Νέα Γεωπονικά, 1926, σελ. 111.
- 35) 1917. «Εἰσαγωγή νέου κακτιρεπτικοῦ ἐντόμου εἰς τήν Ἑλλάδα». Δελτίον Ἑλλ. Γεωργ. Ἐταιρείας, 1927, τεύ-

- χος 184, σελ. 1264—1267, Ἐλεύθερον Βῆμα 6 Ἰανουαρίου 1927 και Νέα Γεωπονικά, 1927, ἀρ. 3-5, σ. 26-28.
- 36) 1927. «Νέον ἐντομοκτόνον τοῦ ἐδάφους». Δελτίον Ἑλληνικῆς Γεωργ. Ἐταιρ., 1927, τεύχος 182, σελ. 1909—1912.
- 37) 1927. «Περὶ καλλιεργείας τῆς τομάτας ἐν Ἑλλάδι». Νέα Γεωπονικά, 1917, ἀρ. 1—2, σελ. 4—7.
- 38) 1927. «Τὸ λάδι και ἡ ἐλγά». Ἀγροτικὴ Ζωή, 1927, τεύχος 3, σελ. 7—8.
- 39) 1927. «Ὁδηγὸς τοῦ Ἀνθοκόμου και Κηποτέχνου». Βιβλίον πλουσίως εἰκονογραφημένον (40 εἰκόνες), ἐν τῷ ὁποίῳ εὐρίσκει τόσον ὁ ἐρασιτέχνης ὅσον και ὁ ἐξ ἐπαγγέλματος ἀνθοκόμος ὅτι χρειάζεται διὰ τήν καλλιέργειαν και προστασίαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν παντός ἐτησίου ἢ πολυετοῦς, τῆς ὑπαίθρου ἢ τοῦ δωματίου ἀνθοκομικοῦ και καλλωπιστικοῦ φυτοῦ. Τοῦτο φαίνεται και ἐκ τοῦ πίνακος τῶν περιεχομένων, ἔχοντος οὕτω: Πρόλογος. Εἰσαγωγή. Γενικὴ ἀνθοκομία (ζωὴ τοῦ φυτοῦ, ἔδαφος τοῦ ἀνθοκήπου και καλλιέργεια αὐτοῦ, λίπανσις ἀνθοκήπου, ποτίσματα ἀνθοκήπου, πολλαπλασιασμοὶ ἀνθέων δι' ἔλων τῶν τρόπων). Φύτευσις φυτῶν, κλάδευσις φυτῶν. Ἐντομα και ἀσθένειαι τῶν ἀνθέων. Φάρμακα ἐναντίον ἀσθενειῶν και ἐντόμων. Εἰδικὴ ἀνθοκομία. Ἀνθη και θάμνοι ὑπαίθρου. Ἐτήσια και διητη ἄνθη. Πολυετῆ φυλλώδη ἄνθη. Πολύφυτα. Ριζωματώδη, κονδυλόφριζα και βολβώδη φυτά. Ἀνθοφόροι και καλλωπιστικοὶ θάμνοι. Πολυετῆ ξυλώδη ἀναρριχόμενα. Ἀνθη και θάμνοι δωματίου. Χῶμα φυτῶν σὲ γάστρες. Φύτευσις φυτῶν σὲ σὲ γάστρες. Ἀπαραίτητος ὄρος εὐδοκίμησεως φυτῶν σὲ γάστρες. Φυτά δωματίου. Κηποτεχνία. Ἐπίλογος. Ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἐγράφη ἐν τῇ «Βραδυνῇ» (19-3-27) ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ Ἑλληνικὸ βιβλίον και ἡ σημερινὴ κίνησις περὶ τὸ ἐπιστημονικὸν Βιβλίον» «...θα εἶχαμεν ἀκόμη ν' ἀναφέρωμεν λόγῳ και τῆς σκοπιμότητος τοῦ θέματος ἀλλὰ λόγῳ τοῦ εὐμεθόδου τῆς κατατάξεως τῆς ὕλης του τὸν «Ὁδηγὸν τοῦ Ἀνθοκόμου και Κηποτέχνου» τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Ἀνωτέρας Γεωπονι-

- κῆς Σχολῆς κ. Π. Ἀναγνωστοπούλου. Ἐπισημειωμένη ἡ Ἀνθοκομία καὶ ἡ Κηποτεχνία ἀποτελοῦν τεραστίους κλάδους ἐπιστήμης καὶ ἑκατοντάδες τόμοι ἐκδίδονται σχετικοὶ μὲ τὴν ἀνθοκομίαν καὶ κηποτεχνίαν. Ἐδῶ βαδίζομεν σχεδὸν στὰ τυφλά. Εἰδικὰ βιβλία ἐλάχιστα ὑπάρχουν καὶ αὐτὰ ἀτελέστατα. Ὁ κ. Ἀναγνωστοπούλος ἑμῶς ἀνέλαβε τὴν φιλοσοφικὴν ἐκλαίκευσιν τῆς Ἑλληνικῆς χλωρίδος. Ὁ ἴδιος εἶχε δημοσιεύσει προηγουμένως τὸν «Ὁδηγὸν τοῦ Δενδροκόμου» καὶ «Ὁδηγὸν Λαχανοκόμου», ἐτοιμάζει δὲ ἤδη πρὸς ἔκδοσιν τὸ «Ἡμερολόγιον τοῦ δενδροκόμου, λαχανοκόμου καὶ ἀνθοκόμου», τοῦ «Ἐχθρῶν τῶν δένδρων, λαχανικῶν καὶ ἀνθῶν» καὶ τὴν «Ἑλληνικὴν Δενδροκομίαν». Τὸ ἔργον τοῦ κ. Ἀναγνωστοπούλου, ἔργον ὑπεράχου πίστεως, ἀλλὰ καὶ πρακτικῆς σκοπιμότητος διὰ τὴν Ἑλληνικὴν χλωρίδα θὰ ἔπρεπε νὰ προσέξῃ ἀσφαλῶς ἡ Ἀκαδημία μας. Εἶναι τοιοῦτον ὥστε νὰ ἀξίῃ τὴν συνολικὴν βράβευσίν του. Θὰ ἐδραβεύετο ἄλλως τε οὕτω περισσότερον ἢ Ἑλληνικῆ γεωργικῆ ψυχῆ παρὰ ὃ ἴδιος ὁ συγγραφεύς.
- 40) 1927. «Ἀνακοίνωσις ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ φιλικοῦ ἐντόμου *Novius Cardinalis*», «Ἐλεύθερον Βῆμα», 17 Ἰουλίου 1927 καὶ Δελτίον Ἑλλην. Γεωρ. Ἐταιρείας, 1927, τεύχος 188, σελ. 1404—1405.
- 41) 1927. «Περὶ βελτιώσεως τῆς ποιότητος τῶν ξηρῶν σύκων», Ἀγροτικὴ Αὐγὴ, Καλαμῶν, 1927, ἀρ. 102, σελ. 1479—1481.
- 42) 1927. «Ἐκθεσις ἐπὶ τῆς λήψεως μέτρων πρὸς πρόσληψιν συγκομιδῆς κακῶς ἀποξηραμένων σύκων καὶ βελτιώσεως τῆς παραγωγῆς». Ἀγροτικὴ Αὐγὴ, Καλαμῶν, ἀριθ. 102, σελ. 1481—1485.
- 43) 1927. Ἰούλιος. Ἀνατύπωσις τοῦ «Ὁδηγοῦ τοῦ Δενδροκόμου», ἐκδοθέντος τῷ 1925, βελτιωμένου.
- 44) 1927. «Ὁ σκόληξ τῆς πιασκίας». Δελτίον Ἑλλην. Γεωργ. Ἐταιρείας, 1927, τεύχος 189, σελ. 1423—1431.
- 45) 1927. «Τὸ ἐλαιόλαδον καὶ τὰ σπορέλαια ἐν Ἑλλάδι, ἦτοι ἡ ἀκολουθητέα πολιτικὴ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐλαιοπαρα-

- γωγῆς μας». Παράρτημα Γεωργικοῦ Δελτίου Γεωργικῆς Ἐταιρείας, Ὀκτωβρίου 1927.
- 46) 1927. Βράβευσις κατὰ Δεκέμβριον 1927, τῆς μελέτης ἡμῶν «Ἐχθροὶ τῶν δένδρων (ἀσθένεια καὶ ἔντομα) καὶ μέσα ἀμύνης ἐναντίον αὐτῶν, ἐν Ἑλλάδι», ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.
- 47) 1928. «Σπορεῖα ὀπωροφόρων δένδρων». Ἀγροτικὴ Ζωή, 1927, τεύχος 11, σελ. 28. Δελτίον Ἑλλην. Γεωργ. Ἐταιρείας, 1928, τεύχος 194, σελ. 1604—1606. Τὰ Νέα Γεωπονικά, 1928, ἀρ. 2 σελ. 26—28. Ἡ Ἐνωσις τῶν Γεωπόνων, τεύχος Ζ', φύλλ. 13 καὶ 14, σελ. 155—157.
- 48) 1928. «Περὶ τοῦ τρόπου τῆς βελτιώσεως τῆς Ἑλληνικῆς Δενδροκομίας». «Ὀικονομολόγος Ἀθηνῶν», 23]3]28, ἀριθ. 528.
- 49) 1928. «Εἰσαγωγὴ νέων ἐσπεριδοειδῶν» «Ἐλεύθερον Βῆμα» καὶ «Ἀγροτικὴ Ζωή», 1928, τεύχος 14.
- 50) 1928. «Περὶ σχολικῶν κήπων», «Ἀγροτικὴ Ζωή», 1928, τεύχος 14.
- 51) 1928. «Ὁδηγὸς τοῦ Λαχανοκόμου». Β'. ἔκδοσις
- 52) 1928. «Συσκευασία σταφυλῶν ἐντὸς βαρελίων μετὰ τριμμάτων φελλοῦ», «Ἀγροτικὴ Ζωή», τεύχος 18, σελ. 23.
- 52) 1928. «Ἡ δενδροκομικὴ καὶ ἐλαιοκομικὴ κατάστασις τῆς Κρήτης», «Ἀγροτικὴ Ζωή», τεύχος 21, σελ. 6.
- 53) 1928. «Ποία δέον νὰ εἶναι ἡ γεωργικὴ πολιτικὴ τοῦ Κράτους», «Ἀγροτικὴ Ζωή», τεύχος 23, σελ. 1.
- 54) 1929. «Ἡ φιστικιά τὸ δένδρον τοῦ μέλλοντος γιὰ τὴν Ἑλλάδα», «Ἀγροτικὴ Ζωή», τεύχος 24, σελ. 6.

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ

Τηρήσεως ημερολογίου εργασίας και παρατηρήσεων.

Έτος	Μήν	Ημέρ.	Έκθεσις, παρατηρήσεις κλπ.
1929	Ιανουάριος	5	Καιρός καλός. Μέση θερμοκρασία 12'. Άνεμοι νοτιοδυτικοί. Κλάδευσις δένδρων. Η αμυγδαλή έτοιμάζεται δι' άνθησιν.
»	»	6	Καιρός Ό σπαρείς εν τῷ σπορείῳ (θερμοστρωμῇ) σπόρος τομάτας τῆ 28ῃ Δεκεμβρίου ἤρχισε βλαστάνων.
»	»	7	Καιρός Παρασκευῆ θειασθεσίου.
1929	Ἀπρίλιος	8	Καιρός Φύτευσις φυτῶν τομάτας παραχθέντων εν τῇ θερμοστρωμῇ εκ σποράς 28ῆς Δεκεμβρίου.
»	Μάιος	5	Καιρός Ὁρίμανσις καρποῦ τομάτας εκ φυτῶν φυτευθέντων εν τῇ λαχανοκήπῳ τῆ 8 Ἀπριλίου. Ράντισμα τῶν φυτῶν διὰ βορδιγαλλείου πολτοῦ διὰ τρίτην φοράν. Μῆ ραντισθέντα ἀναπτύσσονται κακῶς.

(Υπόδειγμα α')

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Ἡμερησίων μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων

Μηνὸς ἔτους

Ἡμέρα	Θερμοκρασία αέρος			Ἐργῆς χύλιοστόμετρα	Ἡμέρα καθ' ἣν παρατηρήθη ὁ οὐρανός			Ἡμέρ. καθ' ἣν παρατηρήθη	
	Μεγίστη	Ἐλαχίστη	Μέση		Άθροισ.	Νεφροσ.	Βροχερός	Πάγνη	Χιονισμ. ἔδαφος
	Μέσοι ὄροι								
1									
2									
30									
31									
Μην.	Παράδειγμα :								
17	15	7	11.0	22			+		
22	5	0	2.5	5		+			+
28	12	0	6.0	—	+			+	
Μην.	17.1	7.4	12.3	39	15	11	5	3	4

(Υπόδειγμα β')

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Μηνιαίων μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων τοῦ ἔτους

Μηνες	Θερμοκρασία τοῦ αἵθρος				* Απολύτως				Βροχῆς				* Ἀριθμὸς ἡμερῶν καθ' ἃς παρατηρήθη οὐρανὸς		Ποσὶς παρατηρήθη		
	Μεγίστ.	Ἐλαχίστ.	Μέσην	Μέγιστ.	Ἡμερομ	Ἐλάχιστ	Ἡμερομ	Χύλιοστ.	Λίθριοι	Νεφοσκ.	Βροχερὸς	Πάχνη	Χιονοσκ. ἔδαφος				
Ἰανουάριος Φεβρουάριος Δεκέμβριος																	
* Ἔτος	Παράδειγμα																
Ἰανουάριος	5	-3.2	0.9	18.0	17	-15.0	5	53.6	15	11	5	4	3				
Ἔτος	18.5	7.5	13-	39	5VII	-15	51	522	195	123	39	12	5				

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ :

- 1) 'Ο «'Οδηγός τοῦ Δενδροκόμου» (Β' ἔκδοσις) Δρ. 15.—
- 2) 'Ο «'Οδηγός τοῦ Λαχανοκόμου» (Β' ἔκδοσις) » 20.—
- 3) 'Ο «'Οδηγός τοῦ Ἀνθοκόμου καὶ Κηπο-
τέχνου» » 25.—

ΑΓΓΕΛΛΕΤΑΙ Η ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΩΘΙ ΕΡΓΩΝ :

- 1) Τὸ «'Ημερολόγιον τοῦ Δενδροκόμου, Λαχανοκόμου, Ἀνθοκόμου καὶ Σχολικοῦ Κήπου».
- 2) Οἱ «'Εχθροὶ τῶν Δένδρων, Λαχανικῶν καὶ Ἀνθέων» καὶ τὰ μέσα ἀμύνης ἐναντίον αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι. Τόμος I. Ἔργον βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1927.
- 3) Ἡ «'Ελληνικὴ Ἐλαιοκομία». Ἔργον βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1928.
- 4) Ἡ «'Ελληνικὴ Δενδροκομία».

Τὸ παρὸν ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ἐκδοθέντα ἔργα πωλοῦνται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως καὶ ὄλων τῶν βιβλιοπωλείων. Κεντρικὴ πώλησις παρὰ τῷ Βιβλιοχαρτοπωλείῳ κ. Ἀνδρέου Πάσχα, (Πλατεία Δημοτικοῦ Θεάτρου).

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧ. 20
